

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

GÖNÜL TİCARETİ

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPİNAR

GÖNÜL TİCARETİ

(Tam metin)

İkinci Baskı

ANKARA CADDESİ No. 82 — İSTANBUL

Dizgi - Baskı: ÖZAYDIN Matbaası
I S T A N B U L — 1 9 7 1

G Ö N Ü L T İ C A R E T İ

Bir sabah ona Köprü üstünde rastladım. Şapka sağa, kırvat sola kaymış. Bol elbise içinde kurada vücudu daha zayıf görünüyor. Ceketinin yan cebinden ağırca bir kitap sarkıyor, öbür cebi de tıkıştırılmış bir alev gazete ile şişkin.

Serseri bir dalgınlıkla gözlerini yanından geçen bir kadına dikmişti. Bu hayranlık yüzüne alayla karışık bir hasret süz-günlüğü vermiş, yavaşlamış adımlarla yalpalar gibi yürürken birdenbire omuzuna vurarak:

— Nihat, dedim, bu dalgınlık ne?

Bu ansızın olan rampadan biraz şaşalayıp cevap verdi:

— İşte görüyorsun ya? Şu güzel nazenine daldım.

— Yaş altmışı çeyrek geçiyor, hâlâ mı güzel kadın görünce kendini kaybediyorsun?

— Yok, hayranlığım bedîî değil, tenkitçidir.

— Ne demek?

— Şimdi kadınlara gençliğimdeki düşkünlüğümle bakmıyorum. Artık onları düşmanca bir görüşle süzüyorum, gözle-rimle âdeta ısııyorum.

— Bu düşmanlık neden?

— İhtiyarlık aklımı başına getirdi de...

— Demek artık kadında mutlaka bir kusur bulmak hın-cıyle bakıyorsun?

— Bugünkü kadının kusursuzu var mı?

— Şu giden kadının şıklığını, güzelliğini kusur mu sayı-yorsun?

— Ne şekilde olursa olsun sahtekârlık ahlâkça nefret edi-lecek, kanunca da cezaya yol açacak bir şeydir. Bir cezadan yalnız kadınlar, bu göz göre sahtekârlık yapanlar affedilmişlerdir. Kadının yüzünde prizmanın güneşten analiz ettiği yedi renkten hiç biri eksik değil. Bu renkler de ahlâkı gibi çabuk uçar, bidüzüye tamirle uğraşılır. Belediye bu «badijonajdan» (badanacılıktan) vergi alsa ihya olur. Yüzünü bandıra pibi ala, mora kısım kısım boyar, inceltmek için kaşlarını yolar, topuk tarafından boynuna sekiz santim ekler. Tabiatın verdiği yüz

ve endamla görünmeye razı olamaz. Renk kendi rengi değil, boy kendi boyu değil, yaş kendi yaşı değil. Acaba bütün kişiliğinde kadının halis olarak kendinden olan bulabileceğimiz nesi vardır? Yani içten, dıştan tam ayar hilesiz kadını nerede bulacağız? Boynundaki inci kendi gibi çoklukla yalancıdır. Çorapları yapma ipektir. Göstermeye çalıştığı ruhî ve malî bütün varlıkları da hep birer balondur. Böyle kadının hali sahte etiketle boyalı yağ satan bakkalın hileciliğine benzemiyor mu? Bu yapmacıklar arasında onda sahici bir yürek bulunur mu?

— Haksızsın... çok haksızsın Nihat... Bu yaştan sonra da genç kadından kendine, doğru yürek arıyorsun. Güzel bir kadının makyajını bakkalın yağ boyamasına benzetmek de sade estetikten uzaklaşmak değil, âdeta küfürdür.

— Azizim bu oyunda ben yandım. Kadın benim estetik güzellikle değil hilekârlılıyla yaktı.

— Kim bu kadın?

— Kendi eşim.

— Ayrıldınız ya...

— Başka çare var mı?

— O halde çektiğiniz acı dinmiş olacak?

— Hayır. Aile namusuna öyle bir kir bulaştırıp gitti ki yedi deryanın suyu temizleyemez.

Böyle hem konuşuyor, hem de İstanbul tarafına doğru ağır ağır yürüyorduk. Anlattıkça arkadaşımın soluk yüzü ateşleniyor, gözleri parlıyor, sözleri ağzından kıvılcım gibi saçılıyordu. Bu, sokak ortasında anlatmakla bitecek şöylece bir macera değildi. O, yüreğini boşaltmak ihtiyacında görünüyordu, bende de dinlemek için bir merak uyandı. Ta Yenicami'nin arkasındaki sıra kahvelere kadar gittik. Kuşçu dükkânındaki kanaryalar tirillerini çekerken Nihat da içten bir feryada benzeyen mankıbesine başladı:

— Genç yaşında evlendim. Bu hemen herkese olağan bir kazadır. Karım güzel, çok da zeki. Acı bir tecrübenin verdiği uğursuz bir sonuçla söylüyorum ki güzellikle zekiliği birleşmiş

olduğu bir kadınla evlenmeye kimse özenmesin. Erkek akılca her zaman dışısından üstün bulunmalıdır. Bu evlenmeden üst üste iki oğlumuz oldu: Sermet'le Suat... Bu çocuklar bana çok benzerler. Esmerlikleri, gözlerinin renkleri, kaşları, kulakları, elleri parmakları, tırnakları hep ben... ikisi de küçük çapta benim birer modelim gibidir. Derken efendim dünyaya bir üçüncü velet geliyor. Bunun bizim soya andırır en küçük bir tarafı yok. Tıpkı kuluçka tavuğun altındaki yumurtalara karışarak civcivler arasında çıkan bir ördek yavrusu gibi, büsbütün başka bir cins... Şunu söyleyeyim ki biz ailece vücut ve çehrelerin tenasübü ile övünecek bir güzellikte değiliz. Tabiatın her gün tezgâhtan özensiz çıkardığı kabataslak yaratılmışlardanız. Üçüncü oğlumuz Nüzhet'te renk duru beyaz, gözler koyu mavi saçlar lepiska. Resim gibi aristokratik botede (güzellikte) bir bebek. Gel gelelim ki bu güzellik yılan yavrusu tesiriyle beni zehirliyor. Bu şüphemi kadına açmaktan uzun bir dirliksizlik rahatsızlığından başka ne çıkar? Tabîî suçunu kuvvetle inkâr edecektir. Ben onun karşısına günahını reddemeyecek açıklıkta sağlam bir ispatla çıkmalıyım Fizyoloji kitap'arını araştırıyorum, profesörlerden soruyorum: Babadan evlâda esmer bir aile içinde sarışın bir çocuk doğabilir mi? Evet diyorlar. O ailenin geçmiş insanlarından biri sarışın olabilirse bu yarıtılış birkaç göbek atladıktan sonra gelen bir çocukta da kendini yeniden gösterebilir. Bu sözler hiç de yüreğime su serpmiyor. Büyük annemden bir araştırıyorum, soyumuzda hiç de mavi gözlü, sarışın kimse var mıydı? İhtiyar kadın epeyce düşündükten sonra buruşuk dudaklarıyla anlatıyor: «— Dedelerimizden Hasekizade Muhittin Efendinin torunu Çelebi İbrahim Enver Molla galiba kumral bir adammış...»

Ho ho, hooo bu galiba şüphesi o kadar ezgili bir şey ki bu küçük ihtimalin kuvvetine dayanarak karımın büyük günahından geçmek için çok geniş yürekli olmalı. Muammanın düğümünü çözen falcıyı nerede bulayım.

Baba dostu görmüş birkaç ihtiyara soruyorum: «Beni bu-

runtudan öldüren bu şüphe acısına bir çare bulunuz. Bu esnek görünüme, bu kaba suratıma bakınız benden Meryem'in kucağındaki yavru Mesih'a benzer melekijette bir çocuk olabilir mi?»

Sorduğuma gülümsme ile cevap veriyorlar: «Oğlum deli olma. Babasının tıpkı tıpkısı olmaz ya? Tabiatın bu şaşırtmalarına akıl ermez. Baba soyunda sarışın kimse yoksa, belki ana tarafından vardır. Böyle renk başkalığından kuşkulanıp da kadını suçlamağa kalkışmak insaf değil.»

Her sözün rüzgârına dönen bir şaşkınlıktayım. Bizim soyumuzda yoksa belki karımın geçmiş akrabalarında vardır. Bir sırasını getirerek Behire'nin ağzını arıyorum. O, ağır şüpheden hiç bir şey sezinlemez bir salkı ciddiyetiyle:

«— Bizim soyumuzda sarışın çok, diyor.

«— Ben bir tekini görmedim de...

«Nerede göreceksin. Annem saraylı Nevres Hanımın saçları mısır püskülü gibi imiş. İhtiyarlığında ak pak olduda öldü. Ondan öncekilerin de sarışın olduğunu söylerler.»

Nevres Hanımın mısır püskülünden devam için ispat çıkarmak güç. Karımın takındığı bu saflık tavrı gerçek mi? Kafamı kemiren şüphenin esasından şimdiye kadar onun hiç bir şey anlamamış olması da olacak şey değil. Bazı sinirli saatlarında yüreğimin bu acısını başa kaka ona anlatırcasına taşıyorum. Fakat o hiç oralarda olmuyor. Ağır manalı sözlerimi hiç üzerine almıyor. Bu renk vermemek kurnazlığındaki kuvveti beni ürkütüyor. Büsbütün apaçık hücumda da cesaret edemiyorum. Haklı davamda beni haksız çıkaracak bir şirretlikle ağzımı kapatırsa... Elimde Nüzhet'in sarı saçlarından başka tutanacak bir delil hüccetim yok.

Düşünüyorum: Dünyada hiç bir sır ebediyete kadar gizli kalmaz, mutlak bir patlak verir. Bunun vakit ve saatını beklemeli. Gerçek iyice meydana çıkarsa ne yapacağımı da bilmiyorum. Silâha davranmak neye yarar. Kadını öldürsem çocuk yine aileye kalacak. O masuma kıymak da büsbütün cinayet olur. Beni çileden çıkaran bir hal daha var. Karım ben-

den olan iki oğluna karşı âdeta bir üvey ana kayıtsızlığındadır. Fakat Nüzhet'in üzerine bütün şefkatiyle titrer. Gösterdiği bu üstün tutma hepimizi kıskandırır. Ailemize karışarak ana yüreğinden öz çocuklar için olan sevgi payını zorla alan bu yabancının bizden büsbütün ayrı bir mahluk olduğuna bu da bir delil değil mi?

Ara sıra kendimi tutamam, dalaşarım:

«— Hanım, Nüzhet öz çocuğun da ötekiler üvey mi?

Duygularını bir gülümseme ile örtmeye çalışarak:

«Üçü de evlâdım ama Nüzhet nazik yapılıdır. Her şeyden çabuk müteessir olur. Ayrıca bakım ister.

«O bize benzemez.

«Benzemez. O, Rabbimin gökten indirdiği bir melektir.

«— Onu âdeta Meryem Ana kutsiliğiyle doğurdun. Çiçek koklayarak!

Karım hiç üstüne alınmadığı dokunaklı sözümün şeklini değiştirerek takdire geçer:

«Aman öyle söyleme. Nuzhet'in Mesih'e benzemesini istemem. Çocuğunun üstüne neler yoruyorsun öyle?

Dikkat ediyorsunuz ya? «Çocuğunun üzerine» karımın piçi bana mal etmeye uğraşan bu cesur iftirası önünde gönlüm bulanır, yüreğim daralır. Hemen haykırmak isterim:

«O ç'çekten değil, bir erkek doğdu, o da ben değilim.

Fakat yarayı neşterleyip de cerahatleri ortaya saçmanın daha sırası gelmediğini düşünerek yüreğimin taşan zehirlerini tekrar içime sindirir susarım.

Sonunda karımın cinayeti üzerine şafak attı. Birdenbire doğan güneş gizliyi aydınlatıverdi. Mallarının çokluğu, parasının bolluğu dillere destan olan padişahın yakınlarından Vahip Paşa öldü. Bütün malını mülkünü kanuna uygun, kanunsuz çocukları arasında bölüştürürken bizim Nüzhet'e de ayda dört yüz lira getirir koca bir apartman düşmüştü. Etrafımı saran rezaletin ağırlığı altında ezildim. Bir kuyu kazarken üzerine toprak çöken kuyucu gibi bunaldım. Bu ağır namus yükünü

silkinip de üzerimden nasıl atabilecektim?

Böyle felâket anlarında intikam heyecanının ilk şiddetine kapılanlar işi kama veya kurşunla temizlerler. Ben bu kadar basit olmak istemiyordum. Tuhaf şey, bilmemezlikten gelme maskelerini atarak karımla ilk yüzleşmemizde, sandığım kadar hiddet, şiddet görülmedi.

Bahire çok tabîi bir jestle:

«— Nihat, dedi, çektiğin şüphe acılarını her gün gözlerinden okuyordum. Fakat ne bende gerçeği söylemeye, ne de sende cnu açıkça sormaya cesarete bulunmadı. Bugün sır bir volkan fışkırışıyla kendini ortaya attı.

Karımın bu kadar soğukkanlı, heyecansız ve korkusuz sözleri karşısında ben büsbütün alıklaştım. O, söyleyip duruyordu:

«Eski ahlâktan yeni ahlâka geçiyoruz. Böyle olan şeylerde, herkes kendi ruh terbiyesi, asilik veya vahşiliğini gösterir. Bu ehemmiyetli sosyal dönüm alışsızlığının elbette çok kurbanları olacak, insanlar arasında vahşilikle medenîlik düellosu daha çok zaman sürecektir. İstersen hamal Memo gibi bıçağını çek, kanımı dök. Üzerinde fışkıracak kızıl kanla kocalık namusunun temizlendiğine inan.

Karımın, beni yeni morala aşılama, idmanlandırmak isteyen bu sözleri karşısında taş kesildim. O anda ben ne olmalıydım? Hamal Memo mu, yoksa havsaladan kurtulmuş geniş düşünen medenî bir mösyö mü? Başım dönerek bu dönüm yerinde durdum. Düşünüyordum. Nereden nereye gidiyorduk? Nikâh kanuna uygun karılık kocalık, eski aile hayatı vakitlerini yaşanmış birer tarih oyunun perdeleri gibi gözlerimin önünde açılıp kapanıyordu.

Benim çenem kilitlendi, karım söylüyordu:

«İnsan kumru tabiatında bir monogam değildir. Erkek ve kadın çiftlerin hercaîliğe esirlikleri yaratılıştan beri vardı. Bazı evliler arasında dumanı gizli tütüyordu. Şimdi açığa vurdu. Mürâfîlik kalkıyor. Bu, daha doğrusu, belki de dana ahlâklı bir

şey değil mi? İnsanların kanunu tabiat kanunlarına üstün gelebilir mi?

Heyecan azabıyla tutulan dilimi açmaya uğraşarak tıkana tıkana:

«Bahire, dedim, özrün kabatından büyük. Hamal Memo olmayacağım; fakat senin istediğin gibi havsalsız bir mösyö de olmayacağım. Şurada iyi bir aile kurmuştuk, iki oğlumuz da bu bağı kuvvetlendirmişti. Bu saadeti ne gibi bir zevkin sürüklemesine feda ettiğini anlayamıyorum.

Karım gittikçe ataklığı artan bir anlatışla:

«Dur anlatayım. Bu işte zevk, lezzet, neşe yok. İşlediğim suçta zerre kadar bir cins hazına ve sevdaya kapılmış değilim. Çünkü senden yaşlı olan o adamın hiç de gönül çekecek bir sevimliliği yoktu.

Memo'laşıp hemen yumruğumu kaldırarak haykırdım:

«Ya bu cinayeti hangi duyguya kapılarak işledin?

Karım bir trajedi mahzunluğu alarak:

«Nihat, senin doksan lira maaşınla geçinemiyorduk.

«İffetini satarak mı geçinmek istedin?

«İşte gördün ya, pahalıya sattım. Bugünkü ekonomik cinayetlerin arasında bu benimki çok zararsız bir gönül ticareti sayılır. Ben bunu vicdanımdan fetva alarak yaptım, pişman değilim. O adam öldü, bu işten vücudumda bir eksiklik yok. Ben yine senin karınım. Nihat zamana göre yenilenmelisin. Eski havsala bugünün anlayışı sığmaz.

«Artık kısa kese'im, dayanabileceğimin sonuna geldim? Al piçini defol. Burada bırakacağın oğulların için de ölmüş bir anasın.

Halime acır bir bakışla karımın son sözü şu oldu:

«Yalnız kendimize ait olan her vakayı ne kadar can sıkıcı olursa olsun öfke ile değil, bundaki çıkarlarımızın milimetreleriyle ö'çerek ona göre davranmaya kalkışmalıyız. Nihat, sıkıntının arttığı günlerde beni hatırla.

Birkaç saniye dinlendikten sonra karşımdaki sözünün alt

tarafını tikanır gibi bir sıkıntı içinde şöyle yürüttü:

— Çok sıkıntılı günlerim oldu. Onu hatırladım, ama baş vurmadım. Elimi bir uzatsaydım avcum para ile dolacaktı. Kirli bir yerden paranın meşruiyeti olmaması önündeki irkilti bize nereden geliyor? Duyulursa âlem ne der çekintisinden. Bu çekinme olmasa, yani dışarıya bir sızıntı çıkmayacağı sağlamca bilinse namusu okşayarak bu hediye kabule razı etmek olabilecek sanırım. Eski ve yeni adamın da gizli psikolojisi budur değil mi?

«Karımın bu lütufkârlık şeklindeki hakaretine karşı da el kaldırmadım. Şimdi o karıştığı monden hayatın şıklığı içinde, parasına, güzelliğine ah çekenlerin rakipleri arasında daha genç, şen, ferah içinde, kaygısız yaşıyor. Refahı kuran maddelerin hangi zehirli ticaret kaynaklarından geldiği hiç de ehemmiyetli bir şey değil. Zenginlik, sahibini yaşattığı anlarda eski ve yeni günahların bütün kirlerini de yıkıyor. Karım, ailemizin yarı sefil hayatına ortak olmaktan ayrılmamış olsaydı yokluk çekecekti. Düşmenin getirdiği maddî rahatı kadın değerinin sözden ibaret manevi mükâfatına feda etmiş olacaktı. Ananelerden gelen moral prensipleri hayat yollarının zikzakları içinde ara sıra böyle böyle bir zikzak hızıyla bayır aşağı kayıp gidiyor. O, namussuzluktan aldığı saygı, haysiyet, itibar içinde geniş bir hayat yaşıyor. Biz namusun üzerimize yüklettiği kıpırdanılmaz ağırlıkları altında eziliyoruz. Bu da züğürt tesellisi gibi bir şey değil mi azizim? Bu kelimenin icadından faydalananı faydalanamayanları bana ayırsana bakayım.

Konuşmanın hüznü içinde ikimiz de bir dakika sustuk. Sonunda:

— Nihat, dedim, sen karını çok seviyormuşsun. Bu sevda seni harabatî'eştirmiş, moralini de bulandırmış. Karının senin idmanlandırmak isteği rejime karşı da eski bir adam vahşiliği göstermemişsin.

— Evet, bu fikirde babamın moralinden yarı yarıya ayrıldım, buna bir yontulma diyebilirsiniz.

UÇURUMUN KENARINDA

Sinir doktoru Bay Sadi hastalarını nöbetle kabul ettiği sırada muayene odasına ince, alımlı, kibar edalı güzel bir kadın girdi. Müşteri ve hekim hafif bir reveransla selâmlaştılar.

Doktor maroken geniş koltuğu işaret ederek:

— Buyurunuz hanımefendi, dedi.

Kadın zarif inhinalı bir oturuşla koltuğa ilısti. Odaya hafif bir menekşe kokusu yayıldı. Halsiz bir eda ile elini alına götürdü. Yarım dakika yumduğu gözlerini açınca nerede bulunduğunu anlamak isteyen bir araştırma ile etrafına bakındı. Sonra başını eğerek düşünür gibi bir tavır aldı.

Bir doktorun dikkati karşısına ilk çıkışta geçirilen bu, küçük bir heyecan anıydı.

Bet beniz manolya çiçeği solgunluğunda. Yüz, elmacık kemiklerini hafifçe belirten bir süzgünlükte... Lâcivert akisli koyu gür saçların çerçevesindeki bu yüze uzun kirpikli iki kara göz baktıkça insanı alan üstün değerde bir tablo güzelliği vermiş, manolya yaprağını andıran düz nefti elbisesi o çiçekle ilişiğini büsbütün artırıyor.

Robuyle uygun şapkasının kenarında o çiçekten yalnız bir konca var.

Yüzünde podradan bir zerre görülmüyor. Ne de dudaklarında yakısı henüz kaldırılmış çiğ bir yara kızılığı... Boynunda kedileri, kuzuları kışkandıracak boncuk dizileri yok... Elleri manikürsüz...

Modanın yapmacılığından yaraşır yaraşmaz güzell'klerine cilâ arayan kadınların zevksizliklerinden kaçan bir sadelik heykeli.

Böyle sade kalabilenler tabiî güzelliklerine güvenebilenlerdir. Yüzlerini ressam paletine çevirenler güzelliklerine herkesten önce kendilerinin inanmadıklarının âleme karşı bir nevi itiraflarını yapıyorlar demektir.

Bu tuvalet düşkünleri tabiî halleriyle sade görünmekten o kadar korkuyorlar ki vapurda, trende, tramvayda suratlarını mahut süngere yalatmadan beş dakika rahat duramıyorlar.

Bu levent endamlı, menekşe kokulu kadının ökçesi de basit idi. On iki santim topuk üzerine bindikten sonra kendilerini servileşmiş sanan bodur kadınların saffetleridir ki bu zararlı modayı sürdürüp gidiyor.

Bayanın yüzünde modanın yapmacık şötafatlarına tenez-zülsüz tabiî güzelliğinden bir gurur gezindiği seçiliyordu.

Doktor biraz şışırarak durdu. «Hayır» mı? O halde hastavır alarak:

— Müsaade eder misiniz? dedi.

Bayan bu isteğe karşı hayır manasında el işaretiyle bir:

— Hayır, inledi.

Doktor biraz şaşırarak durdu. «Hayır» mı? O halde hastanın bu muayene odasında bulunuşu neye verilebilirdi? Doktor bu suali gözden göze sessiz bir bakışla sordu.

Çabuk anlayışlı zeki kadın cevap verdi:

— Benim derdim muayene ile anlaşılmaz, reçete ile iyileştirilmez. Hastalığımın ilâcı eczane kavanozlarında bulunmaz. Tıbbî hidroterapi, masaj, kakodilat dö fer, brumür serum, filan falan top yekûn geçiniz hep bunları. Presyonuma bakarsınız, nabzımı sayarsınız, kalbimi dinlersiniz. Ama bu merkez organının hayatî açılıp toplanma hareketi asıl derdimin korkunçluğundan size hiç bir şey anlatmaz. Onu, bana sormalısınız.

Oturduğu koltuğun iki kenarına dayanarak sinirli bir hareketle yerinden kalktı. Yine oturdu. Doktora doğru eğildi. Derin bakışlarla onun gözlerini aradı:

— Ben bugün buraya vücut hastalıkları mütehassısı bir

doktordan ilaç ricasına gelmedim. Gizli günahımı anlatacak bir papaz arıyordum. Maksadım bir muayene cefasına değil, duvarları sağır bir günah çıkarma hücrelerine sığınmaktır.

— Peki hanımefendimiz, beni bir papaz, burasını da bir günah çıkarma hücresi farzedersiniz.

Bayan baygın süzüşlerle dört yanına bakına bakına:

— Burası her sırrı yutan derin bir kuyudur değil mi?

— Emin olunuz, öyledir.

Manolya şimdi daha sarardı. Küçük, fakat ölüm halini andırır ve ehemmiyetli bir sır söyleyecekmiş gibi bir gülümseme ile tekrar doktora eğildi, ağlar gibi:

— Ben kocamı sevmiyorum, dedi.

Doktor kendini tutamayarak tekrarladı:

— Kocanızı sevmiyorsunuz?...

— Sevmiyorum, öleceğim, sevmeyeceğim.

— Niçin olduğunu sormak iznini veriyor musunuz?

— Sorabilirsiniz.

— Teşekkür derim. Kaç yaşındasınız?

— Yirmi sekiz.

— Ya o?

— Kırk beş.

— Ne zamandan beri evlisiniz?

— Dört yıl oluyor.

— Çocuk var mı?

— İki tane düşürdüm.

— Bu adamı sevemeyeceğinizi ona varmazdan önce anlamamış mıydınız?

— Anlamıştım. Sadece sevmemek değil, şöylece bir anti-pati değil, nefretler içinde boğuluyordum. Ben daha okulda küçük bir kızken bana göz koymuş. Zengindir, babamın yanında türlü dalavereler çevirmek için ortaya avuçlarla para dökmekten çekinmedi. Göz yaşları içinde çırpına çırpına beni onun kolları arasına attılar. Ah doktor, zayıfları, masumları koru-

mak için meydana getirilmiş hükümler kanun kitapları arasında kapalı dururken beri yandan ortaçağ zulümlerini andırır vahşilere yakışır haksızlıklar oluyor. Kanun bir kılıçtır, onu kullanacak el ister. Halk için de yaşı, akı, kültürü bu işe yarar, bu eskrime idmanlı kaç kişi bulunur? Sonra da beyinleri eski geleneklere beslenmiş hâkimlerin fikirlerini kadına tam sürriyetini verilecek yeni ahlâkın icaplarına çevirmek mümkün müdür? Dünya ne kadar büyük devrimlerle altüst olursa olsun, dünyada erkek her zaman hâkim, her zaman ona emir askeridir. Kocan, kardeşin, oğlun tepende küstah âmirlerdir. Hayat piyasasından kadın değeri düşüktür. Her gün sokaklarda kıskançlık vahşiliğiyle kocaları, âşıkları tarafından bıçaklanarak cesetleri kaldırımlara serilen kadınların felâketlerini gazetelerde okumuyor musunuz? Bu sayısız vakalara karşı hiç bir erkeğin darağacında cinayetinin cezasını çektiğini işittiniz mi?

Az bir süzgülükten sonra heyecanla hanımefendi yumruğunu havaya kaldırarak devam etti:

— Böyle vakalarda kanunun şefkatı erkekler içindir. Ya ansızın bir öfke, ya akılca bir bozukluk, falan filan gibi özürler öldürenin yardımına yetişir. Kanunun satırları erkek kafasına göre kadına karşı yorumlanır. Bir kadın kocasının, âşığının üstüne başka bir erkek sevmiş. Vayyy... Bu korkunç davranışın ağırı günahıyla artık zangır zangır yer gök titrer. Gönüldür bu efendim, sevmez mi? Tabiatte sempati, antipati yok mu? Sinirlerimizi, cinsin cinse karşı duyduğu akıl ermez çekiş garipliklerini biz kendimiz mi yaratıyoruz? Gönüldür bu gönül. Operada mızıka ile bağırıyorlar mı?

L'amur est un enfant de Bohème

Il n'a jamais connu de lois.

Allah korusun, kocası karısını bir erkekle yakalamış. Kadının korkusundan kanepenin altına kaçmış. Fakat vahşî herif tabancayı çekmiş: dan... dan... dann. Zavallıyı bir külçe haline getirmiş.

Doktor beyefendi tahtaların üzerine akan bu kızıl kan tabiatın gönüller üzerindeki yenilmez hakimiyetini sempati antipayi denilen sırları etüt eden yeni vicdanlar önünde kıyamete kadar erkeğin vahşîliğini, kadının mazlumluğunu bağıracaktır. İnsanlığını tanımakta çok geri kalmış mütaassıp bir erkek böyle vakalar karşısında şöyle kükrer: «gebertmiş kahpeyi. Oh, çok etmiş. Emsaline ibret olsun.»

Bir ışıklı çeşme gibi renk renk fışkıran bu lakırdı şelâlesi karşısında biraz afallayan doktor:

— Hanımefendimiz o manzaraya karşı bir kocanın düşeceği öfkenin şiddetini insafla niçin pöz önünde tutmuyorsunuz? Böyle bir durumda o erkeğin yerinde siz olsaydınız ne yapardınız?

Bayan ateşlenerek:

— Ne mi yapardım? Müsade ediniz söyleyeceğim. Kocasına karşı hiç sempati duymayarak gittikçe derinleşen bir nefretin işkencesi altında eriyen kadın artık tabîî halini koruyamaz, haşınleşir, hırçınlaşır, sinirliliğin sonuna gelir. Her vesile ile her tavrıyla bu tiksintisini meydana vurmaktan kendini alamaz. Kocaların çok zekileri değil ahmakları bile bu nefreti fark edebilirler. Kocasından şiddetle nefret eden bir kadın günah üzerinde yakalamak saatını beklemeden önce bırakmalıdır. Vahşî kocalar, âşıklar böyle yapmıyorlar. Kadın bırak beni feryadı ile anasının evine kaçıyor, denizaşırı bir yere kayboluyor. Fakat ne yapsa kurtulamıyor. Kokuya saldıran aç bir kurt gibi şehir şehir herif kurbanının peşine düşüyor. Sonunda susadığı kanı avuçla içiyor. Ara sıra âşığı da beraber öldürüyor. Sorarım size tiksiniilmiş kaba bir erkeğin karşılık görmeyen kaba aşkı yoluna iki cana birden kıymak doğru mudur? Kanun bu işe niçin şaşı bakar? Daha doğrusu baktırılıyor? Niçin bu cinayet'ler bu kadar sık oluyor? Çünkü cinayeti yapan herif bir ceza ile yahut cezasız kurtulacağından emindir. Çünkü böyle bir kadına karşı her erkek diş biler. Cinayette günlerden, haftalardan, aylardan beri sürüp gelen hazır-

lanma her noktada gözlere çarpıp dururken gene katil hesabına aflar yaratabilir. Bu apaçık haksızlıklar kanunun yapılışında mıdır? Kavrayış ve tatbik edilişindeki taraf tutmak göz yummasından mıdır? Zamanımızın bu yolda düşünüş vahşetini gelecek zaman şiddetle reddedecek düzeltecektir. Kafası bugünkü terbiye ile ışıklanmış bir koca kendisini sevemeyen karısının bu sempatisizliği öldürmesini gerektirmeyecek bir cinayet sayılamayacağını bilir. Karısını başka bir erkekle suç halinde yakalamak bir koca için çok acı bir felâketse o güne kadar sürüp gelen her açık alamete karşı bu sonu beklemenin ağır bir cezası demektir. Sovyetlerde kadınla erkeği birleştiren bağların çok hafiflediklerini cinayetleri işliyenler kendi egoist hayvanlıklarından başka karşısındakilerin tabîî haklarına saygı göstermeyi bilmeyen geçmiş zaman küflü kafalarıdır. Bir kadını sevmek o kadın üzerinde bazı hakları olmak için bir sebep sayılıyorsa kadının nefreti de ondan ayrılmak üzrünü gerektirecek kanunca bir lüzum sayılmalıdır. Hep bu fenalıklar kanun kaçakçılıklarıdır. Hep bu ışığa doğru gidiyoruz. Fakat bu olgunluğa varana kadar şehit vereceğimiz kadınların sayılarını mezarlıkları dolduracaktır.

Bu tuhaf şikâyetlerinin heyecanlarından yorulan bayan başını koltuğun arkasına verdi. Göğsü kapanıp iniyor, gözkapakları kısılıyordu.

Doktor yarım bardak suya birkaç damla eter akıtarak:

— Alır mısınız? dedi.

— Teşekkür ederim, daha sonra... cevabıyla gözlerini bütün bütün yumdu.

Doktor, bu astenik yüzü incelemeğe başladı. Bir zaman dinlendikten sonra sinirli kadın korkulu bir uykudan uyanır gibi birdenbire doğru'du. Yine doktorla göz göze geldi.

Doktor çok yumuşak bir tavırla:

— Dinlenmek ihtiyacındasınız. Fakat bir iki sualime daha müsaade eder misiniz?

Baygın ses:

— Buyurunuz.

— Siz kocanızı sevmiyorsunuz ama anlaşılan o sizi çok seviyor.

— İşte felâket buradan kopuyor ya... Duygularımız tersine olarak birbirine çok uygun.

— Ondan nefretinize yol açan hallerin çeşitlerini de lütfeder misiniz?

— Peki. İşte kordiyal alınacak sıra geliyor. Ne kadar büyük bir mütehassıs, bilgin, duygulu doktor olsanız yine içinde yandığımı cehennemin azabını anlayamazsınız. Bunu hakkıyla duyabilmek için aynı hale düşmüş bir kadın olmalısınız. Sizi zorla kolları arasına çekmek hakkı olan koca bir yılanın nefesiyle zehirlerini ruhunuza akıta akıta kangalları arasında kemikleriniz çatırdarken birkaç defa bayılıp ayılmalısınız.

— Hali, şekli nasıldır bu adamın?

— Şamandıra gibi, iskele babası pibi kısa, kalın... Tüylü varisli şişko bacakları, tırnakları kör düztaban ayakları, katmer katmer nasırlı topukları görülecek şey değil. Nefret uyandıracak bu çirkinlikleri kadından saklamak lâzım gelirken o, hiç kayıtsız sere serpe oturuşlarıyla bu gudubetliklerini insanın gözüne, burnuna sokar. Kalın ense, yusuvarlak yüz, ortası çökük küçük burnile tamamıyla bir buldok kafası... Gamsız, duygusuz adam, dünya yıkılsa umurunda değil... Ağlanacak şeyle güler, obur gibi yer, horul horul uyur. Sabahleyin uyanıp da iki kol, iki bacağıyla hayvan gibi çatır çatır gerine gerine, kaba bir mahmurluk almış şişkin yüzüyle beni döşeğe bir davet edişi vardır, veriniz bana bir yudum kordiyal...

Doktorun uzattığı bardaktan süzgün süzgün iki damla aldı. Bardağı elinden düşerecek bir halsizlikle geri verdi. Yine yumuk gözlerle bir zaman dalar gibi yaptıktan sonra:

— Ah, dedi, ah doktor bana ettiği iltifatları işitseniz iş-

rençten titrersiniz. Beni uyutacak gibi nefesini içeriye çeke çeke: «Ah benim şekerli, ballı sütlü, kaymaklı karıcığım. Ver bana gerdanının kremalarından... İçir bana kevserini yudum yudum... Her söz başında tekrarlanan bu «Karıcığım» bayağılığı beni kusturacak bir hal getirir: «Benim çilek dudaklı şekerli gevrek karıcığım...» mahallebici, pastacı, manav dükkânlarından tatlı mayhoş ne varsa artık ben oyum. Oburun şairliği midesinden gelir. Karıcığım... Karıcığım... Zuhuriden, Karagözden halk diline miras kalmış kaba ağızların sakızı bu bayağı soğuk iltifat beni bitirir. Sonunda istek dolu gözlerini üzerime dikerek saldıracak bir taşkınlık aldığı beş kat binadan kendimi aşağıya atacak bir çılgınlığa tutulurum.

Bayan ellerini arkaya atarak titreye titreye can verir gibi ağır, fakat dolgun bir nefes boşalttı. Gene yumulup açılan gözleriyle süzüldü. Doktor onu bir zaman dinlenmeye bıraktıktan sonra ricalı çok yumuşak bir sesle:

— Hanımefendimiz, dedi. Burayı bir **konfesyonel** beni itiraf dinleyen bir papaz farz etmişsiniz.

— Evet.

— Bu papazın vazife olarak sizden bir sır sormasına izin verir misiniz?

— Buyurunuz.

— Kocanızdan şiddetle nefret ediyorsunuz?

— Bütün kuvvetimle...

Doktor alçalttığı sesine bir mahremiyet yumuşaklığı vererek onun kulağına âdeta üfler gibi fısıldadı:

— Sevmediğiniz kocanızdan boş kalan gönlünüze girmiş başka bir erkeğin sempatisi var mı?

Bu سوال karşısında tıkanma hıçkırıkları geçiren kadının vücudunu ansızın bir ispazmoz sardı. Yaralı bir kuş kanadı çırpınışıyla elini doktorun ağzına uzattı, kısıp kısıp:

— Hayyyyyy susunuz, Allah aşkına susunuz... Uçurumun kenarındayım burada duralım... Beni daha öteye itmeyiniz.

Hayatın en büyük hakları cinayet şekline sokan öyle zalim vaziyetleri var ki...

Bir **defailance** (baygınlık) halinde yalnız biraz kordiyal aldı. Vücudunun el ve elektrik masajlarına müsaade etmedi.

— Çok söyldeim... kesildim... kesildim... Bindiriniz beni arabama...

Birdenbire onun gözlerinin önüne açılan uçurumun dehşetinden kaçmak istediğini doktor anladı. Fakat bu zavallı kadın için bu kaçış mümkün müdür? Çünkü o kendini kenarında farzettığı uçurumun ta dibinde idi.

Hasta ruhunun bütün acıları dışarı vuran yalvarma dolu gözlerini şimdi biraz pişman, biraz şaşkın ifadelerle doktora dikerek:

— İtiraflarım bu kuyuda sonuna kadar gömülü kalır değil mi?

— Hiç merak etmeyiniz. Mesleğine saygı gösteren bir doktor bir papazdan daha çok sır tutar.

Titrek eliyle ücreti masanın üzerine bıraktı.

Doktor — Ne bir ilâç aldınız, ne de tek bir nasihat.

Bayan — Kanımda fazla biriken zehirleri biraz döktüm. Bu yeter...

Koltuğuna giren iki kişinin yardımıyla bayan yarı baygın bir halde otomobiline bindirildi.

Doktor son ayrılış selâmıyla bu devasız hastanın arkasından hazin hazin düşündü:

«Gelecek yüzyılda kadınlığın alacağı tam **emansipasyonu** (kurtuluşu) bu yüzyılda yaratmaya uğraşan işte zavallı bir ruh hastası... Kıskançlık kurşunlarıyla delik deşik edilmeye hazırlanmış güzel bir vücut» dedi.

HANGİSİ DAHA ZEVLİ

Bu öldürme işi ortalıkta günlerce heyecan çalkandırdı. Aldatılan koca aldatan kadını öldürdü. Olan işi adi, hemen her gün olan biten işlerden biri. Hıyanet ve intikam... Öldüren koca yargıçların önünde beraat edinceye kadar sinirli krizler, ruhî coşkunluklar içinde çok titredi. Terledi. Terletti. Suçluları tam suç iş'edikleri zamanda yakalamak için tamam bir buçuk yıl gizlice bu hıyanetin peşinden dolaştığını tıkayıcı hıçkırıklarla sarsıla sarsıla anlatıyor, kendini kaybedip tekrar bulmaya uğraşırken uzun aralıklarla sözü kesiyor, yargıçları bekletiyordu.

O sadakatsiz kalbe kurşunu sıkınca sevgili karısı: «Kıvrma bana Haşim. Ah bilmezsin, ruhum senin, vücudum bu adamındır.» diye amanımı (âşığını) işaret ederek can vermişti.

Peyman'ın bu son sözü katil kocanın beynine ateşten bir muamma damgası yakıcılığıyla işlemişti. Bu ne demek olacaktı? Haşim Ulvi ruha inanmıyordu. Bu, son aldatıştı. Ona verilen bu blöf ruh şimdi neredeydi? Fakat niçin aldatıyordu? Ölürken bile aldatıyordu. Apaydın iş karşısında...

Haşim Ulvi bu hıyanetin apaşık izleri üzerinde karısının aldığı yalancı muhabbet, sahte sadakat tavırlarındaki her zamankinden başka aldaticılık ustalığına şaşıyor. İçten öyle hileli biyanet yüreği taşırken dıştan o kadar sıcak bir samimilik gösterebilmesindeki şeytanca istidadı karşısında akli çileden çıkıyordu. Bu bir buçuk yıllık dayanışının azabı içinde yanarken intikam hırsıyla yüzü ateş kesiliyor, gözlerini kan bürüyor, dişleri gıcırđıyordu.

Haini öldürmekle yüreğinden hıyanet acısını söndürememişti. Acısını gideremeyen bu ölümün ne faydası olmuştu sanki? Düşüne düşüne hisleri, muhakemeleri yavaş yavaş başkalaşılıyor, eski şiddetlerini kaybederek ölünün lehine dönüyor, yüreğinde Peyman'a karşı acımaya, isteyişe benzer bir şeyler uyanıyordu. Karısının sıcak bakışlarıyla onu okşayan kumru göğsü menevişli gözlerinde büsbütün baştan çıkarıcı bir büyü-

cülük kuvveti olamazdı... Bu baştan çıkartmaların sevgiyle karışıklığını şimdi seziyor, bu gerçeği kalpten kalbe ateş hile sığmaz derin bir iradenin içtenliğiyle anlar gibi oluyordu. Fakat o halde, aman Yarabbi o halde bu koca muhabbetini kendisini başka birine vermekle niçin kirletiyordu? İki zıt sevgi tek bir gönüle sığar mıydı? Haşim Ulvi bu çetin muammanın önünde, karısının can verirken etmiş olduğu şu itirafını düşünüyordu: «Ruhum senin, vücudum onun.» Bu sözden doğru bir hakikat çıkarmak ne zordu. Düşüncelerinin labirentleri içinde aklı dolaşarak pusulayı şaşırıyordu.

Peyman'ı birkaç defa rüyalarında gördü. Affetti. Barıştı Göğsü üzerinde onu ruhuyla bir edecek şiddetle bir helecanla sıktı. Bu, Haşim Ulvi'yi hayat kâbusundan uyandıran garip bir rüyaydı. Ölü kadınla diri kocanın sevinç, bahtiyarlık yaşlarını birbirine karışmıştı. Yürek çarpıntılarıyla kan terler içinde gözlerini açtı. Niçin uyandı? Keşke bütün ömür bu kısa rüyadan ibaret kalaydı? Peyman'ı öldürmemiş olaydı rüyadaki bu af, bu barış, bu kaynaşma bahtiyarlığı hayatta da böylece bir hakikat olabilecek miydi? Ağladı... Ağladı... Onu rüyalarında görmekle bahtiyarlık duyduğu Peyman şimdi nasıldı? Gömüldüğü yeri bile bilmiyordu.

Haşim Ulvi benliğini törpüleyen bu ruh halinin işkencesiyle ezilirken tuhaf bir mektup aldı. Bilinmeyen bir kalemin eseri. Kendini tanımayan bu kimse ona yüreğinin en derin, en işkenceli sırlarını acı bir samimîlikle açıyordu:

«Haşim Ulvi,

«Zavallı koca... Cinayetinizin elemi, acılarınızın derinliklerini kendi ruhumda duydum. Mahkemenizi dinlerken içimde çöreklenmiş aynı yılan en duygulu damarlarımdan döne döne beni sokuyordu. Sanıyordum ki manevî bir radyo benim gönlümdekileri size söyler. Çünkü ben de bugün aldatılan bir

kocayım. Ölmüş karınız yaşayan karımın aynı yaratılıştaki kız kardeşidir. Ben de de öldüreyim iş olup bitsin öyle mi? Hayat imithanlarıyla kafaları olgunlaşmamış gerçeğe yabancı ace-mi şairlerin ona göklerde mekân verdikleri aşk insan yüreğinin en aşağılık bir hastalığıdır. Yakalanan'arı yükseltmez, alçaltır. İşte ben alçaldım, esfelisafiline iniyorum. Bu alçalışımın hikâyesi köpekten insana kadar olan aşk kanunlarında işitmemiş bir inkılâptır. Karımın aşkı beni ince damarlarıma kadar cin tutmuş bir şiddetle pencesine almıştır. Cesedim lime lime etmeden ruhumu ondan kurtaramam Karıma sıkacağım kurşun onu bitirmeden beni ö'dürür. İkimiz birden ölelim. Bu bir marifet değil. Cehennem derinliklerinde neler var. Hüner, bu derinliğe inmektedir.

«Azizim Haşim Ulvi, Ben bu sevda tekkesinin çilekeşliğiyle büyük hakikatlere erdim. Ölümü, aşka deva yapmak ahmaklığından kurtuldum. Söyleyeceklerimden tiksinerak yüz buruşturma. Eski «stoicien»ler gibi karı kocalıkta nefis ezasını safa yapan bir nevi felsefenin mucidi ve tek müridiyim. Belki bu hıyanet madedinde gizli din kullanan başka kocalar da vardır. Biliyorum Haşim Ulvi, dert ortağım Haşim Ulvi, ruhunda deşilen aşk ufunetinin kanlı cerahatleriyle şu anda yüreğinin sızladığını biliyorum. Acıların en korkuncu. Bu ejderin öldürücü dişlerine karşı koyabilmek için ne yapmalıyız? Yavaş yavaş vücutlarını öldürücü zehirlere alıştıranlar yok mu? Koleradan kurtulmak için koleraya, tifodan kurtulmak için tifoya, kuduzdan kurtulmak için kuduza aşıl原因anlar yok mu? İşte ben aşk hastalığının bu serumunu buldum. Aşılandım. Onun kurbanları sürü sürü ahmaklar gibi ben bu dertten ölmeyeceğim, ve kimseyi öldürmeyeceğim. Büyük babalarımız sadakatsız aşifteyi öldürürlermiş. Bu atadan kalma şeyin vahşetinden yüreklerimizi temizlemeliyiz. Riyalı fikirlerin sakatlıkları üzerinde inatla durmak geçmiş yüzyıllara dönmek demektir. İnsaniyet ise yenilenmek çılgınlığıyla çırpınıyor.

«Ben karımı seviyorum, o da başkasına gönüllü... Ama gü-

nahını seçtirmemek için bütün şeytanca ustalığıyla beni idare ediyor. Bırakayım da büsbütün sevgilisine gitsin. Hayır, öldüreyim de aşkım toprağa gömülsün. Hayır, sevmek hayatın en büyük lezzetidir. Sevgiyi şiddetlendiren kıskançlık bu lezzeti de aynı çapta büyültüyor. Cinsî duyguları doygunluk haline gelmişlerin karıkocalıklarında ne tat kalır. Karım bana hıyanet cehenneminin arasında cennetin gülistanlarını gösteriyor, en bayıltıcı güllerini koklatıyor. Cennetin tatlarını cehennem alevleriyle karıştırarak beni ö'dürüp öldürüp diriltiyor. Ben bu anlatılmaz zevkin ateşleri içinde Aşık Kerem gibi tüterek yanıyorum.

«Dikkat ederim amanıyla (âşığıyla) buluşmaları uzun aralıklara sınırlanır. Bu istekle âdeta hastalanır. Duygularında bana karşı olan nefrete yakın doygunluğunu bildirmemeye çalışarak kendini kollarımın arasında cansız bir bırakışı vardır, bu fedâkarlığın tepkisini gösteren bir iki hıçkırıkla sarsılır, beni de titretir. Sorarım: Ne oluyorsun karıcığım?» İler: «Sinir hali.»

«O anda benim sinirlerim de en son derecede gerilir. Kollarımın arasında bütün hiddetimle sıkar, hırpalar, didikler, dişlerim. Onun yüreğinde bu hıçkırıkları koparan şüphesiz o hain sevdadır. Yatıştırılması bir zamancık uzamış o günahkâr sevdadır. Bu gerçeği benim bildiğim kadar karım da kendisini aç bir canavar hırsıyla niçin ısırdığım sebebini anlar. İşte böyle geçiniriz.

«Azizim Haşim Ulvi, öyle zehir tiryakileri vardır ki alışıkları zehirlerin hiç bir nevi artık onları tutmaz. Sonunda avuçla arsenik yaralar. İşte ben hayata dayanabilmeyi aşkın bu zehir dolu kadehini çekerek sızmakta buluyorum.

Dert Ortağınız.»

Haşim Ulvi kendini bir boşluğa çeken bulantılı baş dönmeleri arasında düşündü, düşündü. Muammayı çözemedi. Yılanı öldürmeli mi? Zehrini mi almalı?

Hangisi daha zevkli?

B E N İ M B A B A M K İ M D İ R ?

Mesut (41) anlatıyor:

«Görüyoruz ki tabiat bütün yarattıklarını döl yetiştirmeye, kuşak üretmeye şiddetle zorluyor. İnsan, hayvan dünyayı bu canlı kalabalıklarla doldurmaktan maksat nedir? Karşılık bir ses alamadığımız bu sorunun cevabını yine kendimize düşüneceğiz.

«Tabiatın bu zorlamasında kuşandığı yaman kırbaç da aşktır. Hepimiz bu silâhin şakırsıyla doğduk. Bazılarımızı şairleştiren, bazılarımızı da canileştiren bu aşk kapanına içimizde tutulmayanımız da yok gibidir.

«Ahlâk ve kanun vurduğu dizginlerle bu duygunun pratiğinde hayvanların serbestliğinden ayırıyoruz. Birtakım kayıtlarla bağlanıyoruz. Fakat en büyük şiddetini bu boğuşmada gösteren tabiatla tepişebilmekteki kudretsizliğini anlayan kanun bu kayıtlarını gittikçe gevşetiyor. Bunu sonu neye varacak? Şimdi medeniyetle vahşetin arasındayız. Her iki uç birleştiği zaman medeniyette mi çok ilerilemiş: hayvanlığa mı daha çok yaklaşmış olduğumuzu anlayacağız.

«Ben zamanın kanuna kontrband giden (kaçakçı davranan) iki günah işleyinin suçlarının sonunda meydana gelme bir mahsulüm. Anamı, babamı tanımıyorum. Üç günlükken beni bez parçalarına sarıp sarmalayarak cami kapısına bırakmışlar.

«Ben hangi soysuzların kanlarından akararak dünyaya gelmişim. Gecelediğin cami kapısında nasıl olmuş da kedilerin, köpeklerin dişlerinden kurtulmuşum? Bu âleme yeni açılan gözlerimi nasıl olup da fareler, kargalar oymamışlar?

«Sırf hayvanî zevklerine kapılıyorlar, bu aşıdan hiç beklemedikleri tabiî meyve meydana çıkınca şaşıyorlar. Tabiatın insanlara bu zevki, o mühim döl işini gördürmek için bu zavalı mahsulünü hemencecik yok etmeye uğraşıyorlar.

«Hayattaki ilk feryatları hâlâ kuburlarında, bırakmış kuyularda susturulan zifiri gecelerin kara dalga beşiklerin uyuturulan bu küçüklerin matemini kim tutacak? İstatistiklerini kim yapacak? Anaya, babayı bu cinayetlerinde durdurmak için sosyetenin alacağı bir tedbir yok mudur? Bir gün gelip de her ne şekilde olursa olsun doğurmanın ayıp sayılmayacağını kabul edecek kadar cemiyetin ahlâk düşüncesinde bir değişiklik olmayacak mı? Bu sorunların bazı memleketlerde olumlaştığını görmüyor değiliz.

«İnsanlık, nüfusunu bu kayıptan nasıl kurtaracak? Eski ahlâkın hayâ kanunlarına uyarak mı, yeni başlayan cinsi serbest rejimle mi? İnsan mı kalacağız, köpekleşecek miyiz? Dünyaya gelir gelmez ters yüzüne geri çevrilen bu ölüm hükümlülerin haklarını savunma işinde hangi büyük avukatın sesi yükselecek?

«Beni kundakladıkları paçavraların içinde şöyle bir kâğıt bulunmuş: «Türk çacığıdır. Bir hayır sahibinin eline geçip de yaşamak bahtına ererse adını Mesut koysunlar. 41 sayısını da soyadı versinler. Mesut 41. Onun masum yüzünü sıcak göz yaşlarımla yıkayarak cami kapısına, Allah evinin eşğine bırakıyorum. Önce Tanrıya emanet ediyorum, sonra kullardan şefkat diliyorum.»

«Hey anacığım karanlık gecenin ıssızlığında sessizce mabedin sokak eşğine bıraktığın bir haram mahsulüne mutluluğu nasıl yaşıtıyorsun? Bana çok acı bir alay duygusu veren bu garip dileğinin arasında gene bir analık şefkati sezer gibi oluyorum.

«Anacığım, anacığım ikimiz birbirimize bağlayan bu söz bana ne kadar hoş geliyor. Kim bilir nasıl yenilmez sosyal sebeplerin zoruyla beni karanlık sokağın tehlikelerine bırakmamış olsaydın sıcak kucağında tatlı sütünü emerek büyüydüm, o zaman ikimiz de mutlu olurduk.

«Gece rüyalarımnda, gündüz hulyalarımnda kendimi cami kapısına bırakılmış bir kundakta haykırır, seni üzerine eğilmiş ağlar görüyorum. Bu benim gözlerimin önünden kovamadığım düşüncedir. Uykularımı kaçıran bir musallat.

«Hiç görmediğim yüzüne türlü türlü şekiller veriyorum. Sen bana karanlık gecelerde görünen, ağlayan, ağlatan hayalet bir anasın. Belki yüzümde, vücudumda sana ve yeni hiç tanımadığım babamdan geçme benzerlikler taşıyorumdur. Bu mirasımın torunlarıma da geçeceğinden titriyorum. Atadan kalma bir tesirler ruhça size çekmiş olmaktan ödüm kopuyor. Hayata aktığım oluğun bayalığına karşı ne olursa olsun namuslu yaşamak istiyorum. Siz kimsiniz? Nesiniz? Bir hırsız, bir orospu... Namus kanunlarından sıyrılarak cemiyet içinde kaçakçı yaşayan iki sefil... Aman yarabbi beynimi yakan bu korkunç düşünceler arasında yüzümün kızartısını avuçlarımın içinde saklıyorum. Doğuş faciamı bilenlerin şüpheli bakış'arı altında eziliyor ve kendi kendimden şüpheleniyorum. Ben hangi feci asıldan gelme bir soysuzum?

«Anam olacak kadının Mesut adı altında bana Kırk bir numara markasını vurdurmak istemesinden maksadı nedir? Bu işaretin kılavuzluğuyla acaba hayatımı adım adım izliyor mu? Hayatımda yaşayan bu fantomların bir gün et ve kemik maddiyetini almış birer gerçek olarak karşıma çıkıp da: — Ben ananım... işte bu da baban... demelerinden korkuyorum.

«Nerede hırsızlığı tutulmuş ihtiyar bir serseri, nerede merkeze sürüklendirilen yaşlı, yüzü makyajlı ahlâksız bir kadın görürsem acaba onlar mı diye helecanlar geçiriyorum.

«Gecenin kara sessizliği içine bırakılan kundağı köpeklerin dişlerinde Nasuhi Efendi adında bir hayır sahibi kurtarmış.

«Beni öz evlâdından hiç farksız bir şefkat'e büyüterek yetiştirdikten sonra da kendine damat etmek lütfunda bulundu. Dünyada kötülerin fenalıkları karşı kefaret teşkil eden iyilerin vücutları da inkâr olunamaz. Yoksa bu âlem dayanılmaz bir hıyanet, bir anarşi dünyası olurdu.

«Otuz bir yaşında, resmî ehemmiyetli bir idarenin ikinci şefiyim. Refah içindeyim. Kız ve oğlan nur topu gibi iki çocuğum var. Etrafımdan her zaman itibar, saygı görüyorum. Bu nimet'ere, bu saygılara hakkımı ispat etmek için bataklıktan kurtulan ruhumu kemale ermesine uğraşıyorum.

«Kurtarıcı babalığım Nasuhi Efendi nasıl bir düşünce ile, kundağımdan çıkan kâğıdın ricasını yerine getirmekten kendini alamamış, bana «Mesut 41» adını vermiş.

«Bir gün içeriye giren odacım Mustafa, gizli bir şey söyler gibi bir tavırla kulağıma eğilerek:

— Kılıksız, ihtiyar bir kadın sizinle hususî görüşmek istiyor. Savmağa uğraştım, bir türlü defolmuyor, dedi.

«Birdenbire titredim o zamana kadar bütün gecelerimde kâbuslar içinde beni dehşetlendiren o korkunç fantom işe sonunda maddi'leşerek gündüz aydınlığında apaçık karşıma çıkıyordu.

«Ne tavır almalıyım şimdi? Rahatsızlık veren bir dilenci gibi anamı kovmalı mıyım? Yoksa insaniyetli bir oğul kabulu mü göstermeliyim? Hangisine müstahaktır bu kadın? Dokuz ay beni karnında taşıdı. Ayıbını örtmek için binlerce benzeri gibi beni boğmayarak cami kapısına diri bırakması da analık yüreğinin bir görünüşü sayılmaz mı?

«Odacıya: — Çağır gelsin... Fakat onun burada bulunacağı zaman içeriye kimseyi bırakma, dedim.

«Açılan kapı içeriye giren ufak tefek bir kadının üzerine

kapandı. Yırtık pırtık bir işçi kıyafetinde. Gıdasızlıktan yüzünün derisi anemik bir toprak rengi almış. Aç hayvan bakışıyla üzerimde do'laşan gözleri kuru.

«Ben hiç bir şey anlamamazlıktan gelerek çatık bir suratla sordum:

«— Kadın ne istiyorsun?

«Boynunu bir yana eğdi, bakışı baygın bir süzgünlükle tatlılaştı. Helecandan göğsü kabarıp iniyordu. Anlaşılmaz bir şeyler kekeledikten sonra: — Söyleyemeyeceğim, tıkanıyorum dedi.

«Aramızda acıklı bir sır vardı. Ama bunu söylemeye nasıl cesaret edecekti? Yaşlı kadının sönük gözlerinde şimdi uzun bir hasretin ateşleri kıvılcımlanarak yüzüme baktı, sonunda baygınlık geçirir bir halde yüzüstü yere kapandı. O kuru gözlerinden şimdi sıcak yaşlar boşanıyordu. Aynı helecanla benim yüregimi de çarpıntı aldı. Dayanıklığımı korumaya çalışarak:

«— Kalk kadın, ne oluyor? dedim.

«Halsizce doğruldu. Sevgi pırıltıları ile seçilen gözlerini bana dikti. İniltiye benzer bir deyişle: — Mesut 41. izin veriniz, birkaç dakika yüzünü göreyim, dedi.

«Şimdi daha hazin bir dikkatle göz göze geldik. Aman Yârâbbi, toprağa dönmüş sefalet örneği bu iskelet yüz içinde bile bana ne kadar benziyordu. İçimden patlayan bir damarın kanı ığıl ığıl yine içime aktı.

«Ana, oğul kanlarımız kaynaşıyordu. Ben otuz yaşından sonra ana sesi duyuyordum. O, cami kapısına ağlar bıraktığı kundağı koskocaman bir adam olmuş görüyordu. Aramızda gittikçe artan ısınmayı fark eden kadın beni yumuşatan hıçkırıklar içinde: — Oğlum ben ettim, sen etme! diye yalvarıp inledi.

«Cinayetinden utanır bir tavırla iki avucu ile yüzünü kapadı. Boğula boğula ağlıyordu. Ben de tepeden tırnağa kadar bir ispazmoz geçiriyordum. Fakat içimdeki yumuşamayı yenmeye uğraşarak: — Kadın, analık iddianı reddederek ben seni

şimdi karşımda kovabilirdim. Ama aldığım terbiye ile yükselen vicdanım bunu yapmama engeldir. Çünkü yüzünde analığının inkâr dilemez izlerini taşıdığını görüyorum. Evet, şüphe yok senin oğlunum. Bir şartla günahını affetmeye de hazırım, sorularıma doğru cevap verirsen.

«Anam şimdi bana biraz daha yaklaştı. Titreyen kansız dudaklarıyla: — Veririm evlât veririm. Allah bir, cevap veririm...

«— Cami kapılarına, karanlık sokaklara bıraktığın çocukların ben kaçınıcıyım?

«O, yine, şimdi elleriyle yüzünü örterek iki hıçkırık arasında cevap verdi: — Üçüncüsü, çocuğum üçüncüsü...

«— O kardeşlerim ne oldu?

«— Sorma da söylemeyeyim... Sokağa bırakılan daha canlanmış et parçası ne olursa... İşte yalnız sen kurtuldun, Tanrı yalnız sana acıdı. Hayattan yalnız senin nasibin varmış.

«Şimdi anamdan çok ben titriyordum. Sorumda devam ettim: — Babam kimdi benim?

«Anam bir bilinmezin halline uğraşır bir dalgınlığa vardıktan sonra: — Uzun zaman elinden yakamı kurtaramadığım Teke Hasan adında yarı deli bir sarhoş.

«— Şimdi nerede?

«— Bir hırsızlık ve öldürme cinayetinden dolayı yedi yıl ceza yedi. Hapishanede öldü.

«Oh, o büyük kaderim arasında babamın ölümü sevinciyle yüreğim biraz ferahladı.

«Babam bir hırsız, bir katil, anam işte böyle bir hayduda lâıyk bir dişi... Bu iki sefilden doğan ben bir gün gelip de **paratavisme** (soyaçekim yoluyla) bu soysuzlara çekecek miyim? Bu şüphenin yılanı içinde yine kıvranmaya başladı. Ümitsizliğim derindi. Yoksa gördüğüm tahsil, aldığım terbiye sonunda damarlarımdaki pis kan temizlenmiş miydi? Anamı bir zaman

iğrendiren bir acıma ile seyrettikten sonra sorguya giriştim:

«— Vücudundan kopan bu yavrucukların kundaklarını sokakların karanlıklarına bırakırken içinde hiç bir acı duymaz mıydın?

«— Duyardım oğulcuğum... yüreğim sızlardı ama elden ne gelir? Nikâhsız erkeklerden olan çocukların toplumda yeri var mı? Ve sonra beslemeğe anada babada kudret? Onları ne diye, ne adla, kime takdim edebiliriz? Bizi çifketfe bırakan sosyetenin bizden çoluk çocuk beklemeye hakkı yoktu. Kazara büyüyerek a'ınlarına piş damgası vurulan çocuklarımız da hayatta bizim birer örneğimiz olmuyorlar mı? Ne fayda olacak onlardan dünyaya?

Şu suali sormaktan yine kendimi alamadım:

«— Benim Teke Hasan'dan olduğuma kesenkes emin misin?

«— Ne bileyim oğul, sana doğru söylemeye söz serdim. El karıları nikâhlı kocalarına bile hıyanet ediyorlar da biz bu nikâhsızlara mı sadık ka'acağız?

Artık başım dönüyordu. Ben bir babadan değil, sekiz on günahkârdan peydahlanmışa benziyordum. Söyletmek istediğim bu kadını şimdi susturmak helecanlarına düşüyordum. Fakat o, artık kızmıştı:

«— Doğrusunu istedin ben de yalansız söylüyorum. Biz dinsiz, imansız, dünyaya hayırsız oluruz. Yaradana kırgınız. Bizi böyle yapan Allaha neye şükredelim? Hakkımızda cezadan başka bir şey düşünmeyen sosyete hayırlı olmaya niçin çalışalım? Nemiz para ederse onu satarız. Bulunca çalışırız.. Açlıktan ölecek değiliz ya...

«— Kaç defa mahkûm oldun?

«— Beş... Gazetelerde okumadın mı meşhur Fındık Hatice'yi...

Keşke anam bu kadar da doğru söylemeseydi. Ne düşüneceğimi, ne diyeceğimi şaşırmıştım. Derin bir ümitsizliğin karanlıklarında ruhum boğulurken kadın söyleniyordu:

— Oğul, emin ol, için rahat etsin... Kendimi sana tanıttıktan sonra artık namuslu yaşayacağım. Halime bak, artık bu sefil hayatımın sonundayım. Açlıktan ölsem de gam yemem. Gençlik benden gitti. Artık ne mi satacağım? Artık çalıp çarpmayı da beceremez bir hale geldim. Namuslu olacağım, namuslu...

«— Doğru mu söylüyorsun anne...

«— İnan ki doğru. Şimdiye kadar söylediğim yalanlardan ne fayda gördüm ki bugün doğru söylemeyeyim? Seni görünce ruhum değişti. Kötülükle iyiliği fark ettim. Ah, ah! Ben de kundakta iken terbiyeci bir Nasuhi Efendinin eline düşmüş olaydım...

«Yalan doğru, o zamana kadar hayatın bu kadar doğrucu iğrenmesiyle sarsılmamıştım. Öyle anadan, öyle babadan doğmak cezasına uğramak için benim ne kabahatim vardı? Demek ki hep temiz doğuyoruz, ne olursak sonradan oluyoruz. Ben bu sefillerin ellerinde büyüyeydim, polisi yorarlardan, hapis-haneleri dolduranlardan biri olacaktım.

«— Kadın, dedim, seni affedebilmemdeki şartların en ehemmiyetlisini şimdi söyleyeceğim.

«— Buyur oğul, buyur...

«— Bu kapının dışında bir odacı oturuyor.

«— Evet.

«— Her ay başında geleceksin, o sana otuz lira verecek.

«Anamın donuk gözlerinde sevinç şimşekleri çıkmaya başladı. Anladım ki bu otuz lira onun sefil son hayatını servetle dolduracak önemli bir paradır.

«Minnet yaşları saça saça ayaklarıma kapanmak istedi. Geriye iterek:

«— En ehemmiyetli şartım da şudur: Bir daha bana görünmeyecek, varlığından da aileme hiç bir şey sezdirmeyeceksin.

«— Peki, evlât peki, seni bir daha görmemek bana çok acı gelecek amma dişimi sıkacağım. Bu odadan çıktıktan son-

ra senin için ölmüş bir ana olacağım. Bir daha adımı işittirmeyeceğim. Merak etme.

«Pek çatık durduğum için bana yaklaştırmaya cesaret gösteremedi. Yine uzun bir secde ile yere kapandı. Sulu sepken bir matemle tahtaları öpüyordu. Sonra bir humma hastası titremeleri ve kesik davranışlarla ayağa kalktı. Kapıya doğru yürürken her adımda bir başını çevirerek yaşlı bakışlarıyla beni süzüyordu.

Son sözü şu oldu: — Senden yaşlar dökerek ilk ayrılışım cami kapısında oldu, ikincisi de bu... Ne kadar kötü olsam anayım... İnan, yüreğim kanayarak gidiyorum.

«Bu sözlerle son vedayı yapan anamın gözleri karşımda derinleşti, derinleşti, boğmak için beni içine çeken birer hüznün ummanı oldu.

Biz her olduğumuz şeyi iklimin, muhitin, doğuşlarımızdaki soyluluk, soysuzluk tesiriyle oluyorsak zenciye «Niçin siyahsın?», mecnuna «Niçin delisin?», zekiye, aptala «Niçin böylesin?» diyebilecek miyiz? Fakat katile «Niçin öldürüyorsun?» hırsıza «Neye çalışıyorsun?» diyebiliyoruz.

Bu determinist fe'lsefe içinde olan fenalıkların başı kimdir? En büyük suçluyu arayalım, Düşün, bulursun:

İşte o... **Lâ yes'el amma yef'al.**

ÇOCUĞUMUN BABASI

Çamlıca sırtında kübik pencereleriyle Marmara'ya bakan köşkün bir dretnavt kabinesini andıran balkonunda Nedim Uğur dalgın, etrafın güzelliğini süzüyordu.

Beyaz önlüklü, zarif boneli hizmetçi kız getirip epey çeşitle yüklü kahvaltı tepsisini küçük masanın üzerine koydu. Bu ufak tıkırtıyla kederli dalgınlığından uyanan Nedim sordu:

— Bayan nerede?

— Odasında efendim.

— Söyle gelsin.

Birkaç dakika sonra hizmetçi kız ters cevabı getirdi:

— Canı istemiyormuş...

Nedim, ruhunu didikleyen sıkıntının sinirli sarsıntısıyla düşündü. Artık dayanıklılık ölçüsünün cıvası kabını patlatacak dereceye yüklemişti. Evlilik saadetine ermek maksadıyla gücünün yetebildiği fedakârlıklardan çekinmeyen koca eşinden her zaman gördüğü bu sevgisinin aksi bıkırtıcı muamelelerle bahtsızlanıp duruyordu.

Artık yetişir mırıltısıyla yerinden fırlayan Nedim karısının oda kapısını yokladı. İçeriden kilitliydi. Güm güm vurarak tıkanır bir sesle:

— Aç Şükran, dedi.

İçeriden ezgili, titrek cevap geldi:

— Bana dokunma Nedim, insan'ardan kaçıyorum.

— Ben kocandan da mı?

— Evet. Sen de insan değil misin?

— Sen kendin de insansın, kendi kendinden kaçabilir misin?

— Onun çaresini de düşünüyorum.

— Sendeki bu anormal hallerin, bu çekilmez densizliklerin çok ehemmiyetli bir sebebi var. Fakat bu sırrı yüz yüze ortaya atmaktan çekiniyoruz. Bilinip de saklanan sır, sırlıktan çıkar, kanı zehirleyen bir maraz olur. Açıkça söyle, birbirimizden kurtulalım. Apaçık bir gerçek önünde tersine bir inatla her iki taraf için bu geçimsizlik acısını uzatacak budala kocalardan değilim. Her halde çabucak çaresini bulacağım.

— Bu ruh hastalığını benden değil, doktorlardan sor.

— Sordum. Bir şeyciği yok, diyorlar.

— Sözüm ona bu adı doktor cahillerin aldanışlarına inanıyor musun?

— Hay hay... Çünkü benim yanımda iştahın yok, fakat bnesiz pekâlâ yer içersin. Alemle güler konuşursun. Yalnız bana karşı somurtkan ve dilsizsin. İnsanlardan kaçtırmışsun. Hayır, toplum içinde kaçtığın tek bir insan var, o da benim.

İçeriden anlaşılmaz, kesik, sinirli siteme benzer mırıltılar duyuldu. Bu zayıf söylenişlere Nedim Uğur gür sesle cevap verdi:

— Arif Şehlâ'yı pazar akşamı **dineye** çağıracağım. İşte sana üç gün önceden haber veriyorum. Şimdiden tuvaletine başla. Saçlarını **ondülasyonunu** yaptırt, kaşlarının bir günlük hilâl kadar yol. Ben de kocalık sıfatından hisseme düşen iftiharla mutlu olayım, azarlarıyla balkona yürüdü. Tıkanmıştı. Kahvaltıya el sürmedi. Sabahın hafif sisleriyle tüllenlen Mar-mara'ya daldı.

Beyin karıncalandıran derin bir düşüncenin labirentleri arasında işe bir çıkar yol arıyordu. Bu birçok koca'arın uğradığı klasik, hemen hemen gündelik olup biten işlerden biriydi. Aynı felâkete başkalarınca bulunan çare nedir? Boyuna dayanmak mı? Buna imkân kalmayınca hangi taşa baş vurulur? Bir

suç üstü yap, karıyı öldür. Aleme küçük bir heyecan zevki verecek bir gazete konusu ol. Aile namusun gıcırılı sakız gibi ağırlarda çiğnensin. Mahkeme, **skandal** Adem babanın yaradılışından beri aynı olup biten işlerde en kültürlü insanla en kaba hamalın tutuldukları içgüdü hayvanlık budur. Gözlere kan бүрüttüren kıskançlık ve intikam hırsı... Öldürüp ölmek.

Nedim Uğur kendini bu **banaliteye** (adiliğe) kaptırmak istemiyordu. Şükran gebe idi. Hem de vakti yakın. Nedim karısına doğumun son devresinde bir kazaya uğrayacak kadar fazla mı çıkışmıştı? Beynine hücum eden kuşkuların acısıyla ezi-liyordu.

Birkaç gün düşündü. Sonunda Arif'le yüz yüze açıkça konuşmaya karar verdi. Öyle ya, mademki sevişiyorlar, mademki tabiatın **sempati**, **antipati** denilen elimizde olmadan meydana gelen iki zıt hisle duygulanıyoruz, o halde Şükran'ı ben bırakayım, o alsın. Bundan daha tabii bir hareket olur mu? Onları birbirinden soğutarak kendimi zorla karıma sevdirmek için cinayetlere kadar varmaktan ne çıkar? Bu durumda hemen bütün insanlık körü körüne niçin cinayetin karanlık kuyusuna düşüyor? Bu herkesin yaptığı işte ben bir başkalık gösteremez miyim? Bu çok **egoist** (bencil) histe gözleri kararanlara güzel bir örnek olmak ümidi bana çektiğim acıların acısını ödüyor.

Bu altruist (özgecil) kararı sonunda Arif Şehla'yı Beyoğlu büyük otellerinden birinin hususî kabinesine davet etti. Genç aman (âşık) bu davete uzun düşüncelerden sonra korku heyecanları içinde razı olabilmmişti.

Şükran'ın kocası buz kapları içinde şampanyalara kalıncaya kaderince bir zevkle hazırlanmış zengin bir sofranın başında buldu. Güler yüzle, dostça selâmlaştılar. Arif Şehlâ bu yalandan samimîliğin tatlılığı altında gizlenen acı bir intikam

şüphesinin verdiği heyecanla titremekten kendini alamıyordu. İlk kadeh tokuşturmalarından sonra konuşulacakların acılığından hiç renk vermeyecek şen bir tavırla söze başladı:

— Davetime gelmekle gösterdiğiniz samimiliğinize teşekkür ederim. Bu samimiliğinizin arkasından yapacağınız bir itiraf samimiliği ile beni minnettar edeceğinizi umuyorum. Medenî sosyete adetlerinin önüne geçilmez kusurlarıyla acılar çekiyoruz. Genç, güzel karılı bir erkeğin evine vakitli vakitsiz, yine genç, bekâr misafirler kabulünden doğan **flirt** vakaları bu kusurların ilk serisini meydana getirir. Erkek kadın iki genç arasında gizli kaynaşmalar başlar. Kaçak aşk, her tehlikeyi göze aldirtacak kadar tatlıdır. Seveda, bir gömlek imiş, yay yerinden yakasından kendini mutlak gösterir imiş diyen bir atalarsözü var. Az vakitte gömleğin bu ateş rengi dışarı vuruyor, gizlilik sözden ibaret kalıyor. Koca, her şeyi hissediyor, biliyor. Dedikodu etrafı sarıyor. Ya hemen, ya uzunca bir dayanmadan sonra bu sevişme gazetelere hemen her gün benzerlerini okuduğumuz vahşî bir facia ile neticeleniyor.

Ali Şehlâ, bu kısa iddianameye uygun bir cevap bulmak için dolu bir kadehi hemen susuz çekti. Boğazını yakan içkinin zihnine vereceği açıklıktan medet umarak:

— Beyefendimiz, dedi, iddianız bir dereceye kadar olağandır, fakat umumileştirmeye imkân yoktur. Kadın ve erkek, medeni gençlerin aile onurlarına dokunmayacak bir terbiye çerçevesindeki samimi ahbaplıklarını nasıl inkâr edebiliriz? Böyleleri de yok mu?

— Böylelerinin varlığı birincilerin varlığına engel olmaz. Konuşmamız bu iki sınıftan birincisi üzerindedir. Meselâ karım Şükran'la sizin aranızdaki **flört** gibi...

Konuşma, kapalı aktığı mecra borusunu birdenbire patlatmıştı. Arif Şehlâ, bir iki yutkunma arasında gülümsemek cesaretini göstererek:

— Efendimiz bu suç'ama ile pek kuru bir vehme kapılıyorsunuz. Bendeniz, lütfen dostluğuna kabul olduğum na-

muslu bir ailenin kadınına aşıkımı ilân edecek düşkünlükte bir erkek değilim. Karınız da böyle bir kandırmaya uygun cevap vermek yaratılışından çok uzak bir kadındır, bu gerçeğin böyle olduğundan emin olunuz.

Nedim Uğur bu cesur inkâra gülümseyerek:

— Yumuşak yüzle başladığınız konuşmayı yine öyle yumuşak bitirmek istiyorum. Ben korkunç bir koca değilim. Sizin de yalancı olmamanızı gönlüm diler. Sosyetenin bazı noktalarda yalancılık günahını kusur saymayacak ahlâkçı hoş görüşleri vardır. Medenî icapla söylenen birçok yalanlar vaftizle gerçekleştirilir. Biz, zamane moral oyunun gülünç aldatmasından kaçınarak açık vicdanla görüşeceğiz. Ben aldatılmış bir koca öfkesi göstermeyeceğim, siz de aldatan bir **aman** (âşık) kurnaz'ıklarında direnmeyiniz. Her gün sayısız kurbanlar veren bulaşık bir hastalık olan bu aşk vebası üzerinde fennî bir hasbihal yapalım. Bu işte ahmakça değil, tabii **psikolojik** zaruretleri göz önünde tutarak teknik bir karar verelim. Karım-la aranızdaki sevişme ispat devresini çoktan geçirmiştir. Bunu bir gerçek olarak konuşmanın başına perçinledikten sonra daha ehemmiyetli olmayanlara geçelim Koca ve **aman** karşı karşıya durumumuz çok acı olduğu kadar da ehemmiyetlidir. Biz bu sonu gelmez davanın, akla vicdana uygun medenî bir çözüm şeklini arayacağız.

Arif Şehlâ bu çok realist iddianın gelişmesine göre söz idare edebilmek için ret veya tasdik cihetine gitmedi. Biraz sarardı. Bekliyordu.

Koca devam etti:

— Evet, çok acı durum... Bu ruh acısı hangi hayvanî damardan geliyor? Yukarıdan beri söylediğim bunu çözmek için ben kocalık, siz de amanlık (âşıklık) durumlarından çıkalm, işi sırf tarafsız objektif bakımdan incelemeliyiz. Karılarını

amanlarının kolları arasında yakalayan kocaların tutuldukları anî bir delilikle sahneyi bir kan buharı kaplıyor. Kızıl divane kesilen bu zavallı hayvanî asıllarına dönüyorlar. Hemen yüreklerinin yırtıcı vahşetinden gelen öldür emrinin sürüklemesine kapılıyorlar. Oysa bu korkunç anların tehlikesinden bizi ancak soğukkanlılıkla imdadımıza çağıracağımız ağırbaşlılık, ağardan alma kurtarabilir. Ataklıkla yapılacak öldürme değil. Bu kan ve mezar neticesi işin tehlikeli güçlüğünden kıymığını bile hâletmiş olmuyor. Kadın ölümle susturuluyor. Ne olduğu anlaşılmaya kalkışılmayan yara toprakla örtülüyor. Bu irinin binlerce benzeri cemiyet hayatında cerahatlerini saçıp duruyor. Kadın niçin gönlünü kocasından alıp da başkasına veriyor? Bu fantazyaya hercayiliği midir? Yoksa bünyenin, ruhun yenilmez bir sempati antipati zorlaması mıdır? Biz aman ve koca ilk defa kendimizi bu hayvanca kör vahşilikten kurtaracak olan şeyin psikoloji bakımından büyük ehemmiyeti önünde insanca düşünelim. Ben, karımla aramızdaki duygu başkalıkları, cinsî olan zevksizliklerimizi anlatacağım. Fakat saklı gerçeği aydınlığa çıkarmak için bu ruhla ilgili işin pozitif ve negatif iki ucunu birleştirmek zorundayız. Söyleyiniz ilk kaynaşmanız nasıl oldu? Siz mi karımı ayarttınız, o mu sizi? Yoksa aranızda karşı konulamaz bir sempati patlamasıyla yıldırım çarpmasına mı uğradınız? Tabiatte ağır ağır sevişmeler, birdenbire tutuşmalar var. İnsanlık vazifesinde göz karartan ne çeşit tutkunluktur. Bu sizinkisi aşk ihtiyacı değildir' amma sevginizde düşünmeye biraz yer kalmış olsaydı, siz, kocasız bir kadın seçebilirdiniz. Karım da evlilik kutsiyetine şüphe getirmemek için sizin kandırma yolundaki hareketinizden kaçma çareleri arardı. Bu içtimaî, insanî yaşağı teptirtip sizi öteye geçiren tabiat zorlamasının şiddet derecesini anlamak isterim. Aman vermeden gönül çekmesinin kendini günahtan korumaya imkân bırakmayan ruhça olan mazeretlerinizi kabule hazırım. Karşınızda sorduklarına karşılık bekleyen adam bir koca değil, hükümünü ceza kanunlarından olan bir adliye hâkimi hiç değil, mesa-

lede epey tecrübeler geçirmiş tarafsız bir ruh doktorudur. Siz de kendinizi maceranın kahramanı olarak değil, nört bir yolda görünüz. Kendi kendiniz hesabına veya kendinize karşı söylemek için yeminli bir tanık olarak sayınız. Hiç bir koca âşışın yapmadığı bir işi görelim. Her davada birbirinin iddiasını çürüten iki avukat ağız açılır. Biz ikimiz tek hak mihrabına dönelim. Hakikatten korkmayınız. Size karşı da olsa selâmete onunla varılır. Ürkütülen hakikat bir umacı aşağılığına indirilmiş olur. Oysa biz onun en sevimli yüzünü aramakla yalanların zehirli hücumlarına karşı siperlenmiş oluruz. Vakanın şimdiye kadar vermiş olduğu kurbanları üst üste yığsalarda bir ikinci Himalaya meydana gelirdi. Biz egoistliğimizi çiğneyerek bu tepeden kıskançlık şehitlerinin ruhlarına fatiha okuyacağız. Yalancı inandırmalara alışkın ağızlarımız sussun vicdanımız söylesin.

İçtiği birkaç kadeh rakı Arif Şehlâ'nın beynini alazladı. Bulutları paralayan şimşek gibi sıkılganlığını yırttı:

— Peki Bay Nedim peki, dedi, beni sahiden zor bir hale koydunuz. Yalan söylemekten mi iştirilmedik bir felsefe yürüten kocanın gizli niyetinden mi korkayım? Bize tam bir itiraf yaptırıp da gerçeği ağızımızdan dinledikten sonra intikam alacaksınız, bu sözleri bir zahmet sayayım. Felsefeniz sin'r sistemimi sarstı. Sormasanız da artık susmayacağım. Evet, karınızla sevişiyoruz. Bu suçumuz da, aramızda doğan karşı konması imkânsız bir sempatinin çok tabîî sonudur. Suçlu, tabiattır. Biz gadre uğramışızdır.

— İlk kestirme inkârınızı beğenmediğim kadar bu doğru itirafınız hoşuma gitti. Açılan bu pozitif kapıdan şimdi içeriye gireceğiz. Anlatınız ilk yürek çırpıntılarınız nasıl başladı?

— Bir koca için bunu dinlemekten alınacak hazzı pek kestiremiyorum amma, ha, fakat affedersiniz unuttum, aldığınız yeni rolde ne siz kocasınız, ne de ben âşışım. İkiz de evlenmenin ve aşkın nötr bölgelerindeyiz.

— Bu sempati yangını sizi sarınca, mertlik haysiyetinizi.

aile namusunuzu, içtimai mevkilerinizi ateşin ilk saldırmalarında elbette karşı koymaya çabalamışsınızdır?

— Bundan emin olunuz. Karınız yeni sistem silâhlara aylarca karşı koyan çelik bir kale gibiydi. Düştüğü zaman çok ağladı. «Nurlu bulutlardan karanlık kuyuya düştüm eyvahlar olsun» acısıyla çırpındı, çırpındı.

— Böyle dedi mi?

— Dedi vallahi. Her ne zaman kendini kollarımın arasında salıverse: «Ah ben ne yaptım? Ah ben ne yaptım? Ah ben ne yapıyorum? Allahım...» pişmanlığı içinde sizin payınıza göz yaşları akıtarak günahını ödemeye çalışır. Sandığınız kadar sizin için sevgisiz değildir.

— Koskoca hıyanetine karşı Şükran gene Havva kızlarının asillerindenmiş.

— Tahammül etmenize şaşılacak derecede çok insafli bir felsefe ile beni itirafa zorladınız. Şükran'ın evliliği sevişmemize engel olacak yerde aksine yangını körükledi. Güçlükler aşkı şiddetlendiriyor, kolaylıklar öldürüyor. Uzun aralıklarla tehlikeler arasında tek yudumunu tadabildiğimiz bu öyle bir kevsirdi ki günler ve haftalarca onun damarlarımıza aşladığı zevkin sarhoşluğuyla yaşar, hasretle yanan dudaklarımızı tekrar serinlendirmek için yeni fırsatlar düşürmeye can atardık. Şükran kocasız bir kadın olaydı birbirimizi frensiz düşkünlüğümüz böyle emniyet supapını fırlatacak bir harekete yükselmezdi. Durmadan uğradığımız güçlüklerin kamçısıyla ruhlarımız kanıyordu. İnsanlığın akla, kanuna isyan eden garip halleri.

— Giyindiği bu al gömleği kadınlığın bütün ince kurnazlıklarıyla gözlerimden kaçırmaya uğraştı. Fakat akli bu çabamalarda iken ruhu bana bu gerçeği apaçık söylüyordu. Cinayet mesuliyetlerinde ilmin, fennin hukukça olan hükümleri oldukça karışıktır. Adaletin çarpması ara sıra mesulün irade dışı cinayeti önünde titriyor. Beyin ve sinirlerimizin her irade gerginliğine dayanacak birer halat kuvveti yoktur. Karı koca cinayetleri ve intikam vahşetleri halâ iki bin yıl evvelki

aynı haylık karakterlerini sürdürüp gidiyor. Bunda ateşini kanla söndürmek isteyen intikamcı kör bir nefsin hıncını yatıştırma zevki aramaktan başka hakka, insanlığa yarar bir taraf yoktur. Daha açıkça söyleyeyim. Tabiî zorlamalarla günden güne genişleyen ırz ve namus mefhumları da hâlâ ortaçağ kalabalığıyla sürüp gidemez. Bu duyguda vahşilikle medeniliğin dönemeç yerindeyiz. Birincisinde çok kurban verdik, hiç bir düzelmeye eremedik. Şimdi de tabiî zorlamalarla kafalarımızı denkleştirerek ikincisini deneyelim. Evlenme bağına çözerek kadını hıyanetine bıraka'ım. İşte bu kadar. Çok sade değil mi? Bu hıyanetlerin fizyolojice, psikolojice nedenlerini ararsak, önünde divan duracağımız hak denilen manada bir kelime varsa Şükran'ın benden değil benim ondan af dilemem gerekir. Çünkü karılık kocalık icabı bana karşı katlandığı zoraki teslimlerinde zavallıya çok azap çektirdiğimi anlıyorum. Sinirlerinin antipatik isyanını bana anlatmamak için kol'arımın arasında karşı koymaz soğuk bir ölü cansızlığını alıyordu. Sevgilerime karşılık vermeyen bu vücudun donukluğunu apaçık bir nefretin işareti sayarak hiddete kapılıyor, onu tartaklaya tartaklaya hırpalıyor, sonra da acı sözlerimle zehirliyordum. Beni sevmeyen bir kadına işkence çektirmek için kocalı sıfatının bir hak olamayacağını nihayet anladım.

Arif Şehlâ karşısındakini alkışlamak için havaya el kaldırarak:

— Kâinatta benzersiz ve sırf ideal, varlığına inanılmaz âdeta mitolojik bir kocasınız. Karılarının bu ellerinde olmayan antipatilerini büyük cinayet sayan hayvan yaratılışlı kocalar ölümle öç alıyorlar. Siz hıyanetin çektiğiniz ıstıraplarını affedererek hainin lehinde kendi aleyhinizde söylüyorsunuz. Karısının suç ortağıyla bütün adetlere aykırı olarak ilk defa böyle sulh arar yolda konuşan bir kocaya karşı ben de gerçeği saklamayacağım.

— Gerçeği kanda bulanmazsa ondan ders çıkartması içtimaî bir fayda sayılmaz mı?

— Şükran'la karşıdan karşıya ilk bakışlarımız nasıl başladı? Bu pek basit. Tiyatroda, sinemada, konferanslarda birbirimize rastlıyorduk. Bende aç bir bekâr gözü var. Buna eski dilde «çeşm-i çerez» geçinmek derler. Genç bir kadın görünce cnu hayal gücü tezgâhında işlediğim tiplerle kıyas etmeye girişirim. Zevkimin mehengine vururum. Bu da ruhumun icatlarından biri mi derim? Cana yakın bulduklarımın hayalleri birkaç gece beni uğraştırır. Geçer. Rüyalarımın beyaz perdesine yeni tipler dolar. Bu halce olan aşklarımın ömürleri çok kısadır. Nihayet bir hafta. Fakat Şükran'la böyle olmadı. O bir haftada savuşacak yerde hayalime büsbütün yerleşiyordu. Rastlaşmalarımızda artık göz göze geliyorduk. Bakışlarındaki ürkek, çekingen ifade onun da hissime ilgisini anlatıyordu. Beni iyice süzmek için benim başka tarafa baktığımı beklediğini dikkat ediyordum. Aramızda a'evi göklere çıkan aşk tutuşmak için çalı çırpı yığıyor gibiydik. Nihayet bir gece bir kır balosundaki rastlaşmamız bu kundağı birden ateşledi. Onu dansa kaldırdım. Bir terk ruhla dans ederken maddî ağırlıklardan soyunmuş, büsbütün havaîleşmiştik.

Çok geniş ruhlu bir koca olmağa çalışan Nedim Uğur'un bu anlattığı sahne karşısında artık tahammülü taşarak:

— Modası geçmiş romantizmden biraz da realizme dönelim. Anladık sevişmişsiniz. Bu cennet hulyalı danstan sonraki günlerde sevdanız ne şekiller aldı?

— Tehlikeyi göz önünde tutarak birbirimizden kaçmağa çok uğraştık.

— Kaçtıkça birbirinize daha ziyade yaklaşmış oldunuz.

— İşte bakınız nasıl biliyorsunuz. Çıra gibi yanıyor, birbirimizden kaçmanın ölüme gitmek olduğunu seziyor gibiydik.

— İşî büyütüyorsunuz. Aşkın yaktığı fakat öldürdüğü çok azdır. Bu ateş her dokunduğunu mezara gömseydi dünya kimsesiz kalırdı. Nerelerde, nasıl buluşurdunuz?

— Bir modistra mağazasının üst katında bir oda vardı.

Yüzü birkaç renge giren Nedim Uğur içine sindirmesi zor bir düşünce ile gözlerini bir noktaya diktikten sonra:

— İş, benim için çok acı, sizin için de övülmeye değer yoktur. Artık bunu neticelendirelim, bitsin.

— Nasıl emrederseniz...

— Yasak meyve lezzetlidir ama bundan önümüze tepsi tepsi çıkarırlarsa tadı kalmaz. İşin bu tarafı gelecek zamanın size halledeceği acı bir bilmecedir. Şükran'ı size bırakıyorum. Ben hayrını görmedim, sizin mutlu olmanız dileğiyle... Neye lâzım skandal, ölüm... Aynı sonla karşılaşan kocaların bu akıllı, mantığı, ağırbaşlı, medenî hareketle uymalarını dilerim. Ruhî, derin bir antipatiye tutulmanın öldürülmesini gerektirecek bir cinayet sayılmaz. Hangi işimizi tabiat kanunlarıyla tartarak işliyoruz ki bu davada da hak ve adalet seçebilelim? Bize eza veren gerçeği doğru saymayız. Bütün ıstırapları karşımızdaki ne yükleterek dava önünden zararsız sıvışmak isteriz. Bu olan biten işte çok azap çektim. Fakat karşılık olan Şükran'ın çektiklerini de niçin onun boynuna sırf günah kaydedelim. Söyledim ya bu işlerde kültürlü bir beyin bir odun yarıcı kafasının aynı cinayet egoistliğine kapıldıklarını görüyoruz. Eş olduktan sonra Şükran'dan bıkarak size de aynı oyunu oynarsa bu olan şeyde çekmiş olduğum elemin derecesini anlarsınız. Olanlar oldu. Ama bundan sonra aynı hıyanetlerde akıtılacak kanlara karşı bilmem şu kısa ve cesur felsefemle bir set çekebildim mi, umamıyorum. Çünkü hayvana aldırdığım kolaylıkla insana nasihat a'dıramayız.

Dışarıdan tık tık kapı vuruldu.

— Giriniz, emrinden sonra garson görünerek:

— Efendim, bir adam geldi Bay Nedim Uğur'u görmek istiyor.

Nedim Uğur — Gelsin.

İçeriye orta yaşlı, hizmetkâr kılıklı biri girdi. Bu, Nedim

Uğur ailesinin emaktar uşakları Hasan Ağa idi. Terlemiş, tozlara batmış yorgun görünüyordu.

Nedim Uğur — Hasan bu ne hal? Ne var?

Hasan — Efendim sizi çok aradım. Burayı buluncaya kadar dolaşmadığım yer kalmadı.

— Bu acelenin sebebi?

— Verecek büyük müjdem var.

— Söyle.

— Hanımefendi bir oğlan doğurdu.

Nedim Uğur'un yüzü birdenbire karıştı. Beynine akın eden kanla yüzü bir apoplektik manzarası aldı. Ötekin'in yüzü aksine sarardı. Bu yavru doğmasıyla aileye şeref yerine kader ve utanç getiren bir tabiat vergisi idi. Çocuğun kimin olduğuna dair verilecek hükmün çapraşıklığı önünde ikisi de birbirinin yüzüne kaybedecek kadar birer vertije (göz kararmasına) tutulmuş gibiydiler.

Nedim Uğur kendini bulmaya uğraşarak:

— Haydi Hasan git. Müjdeni sonra alırsın, emriyle uşağı savdı.

Çocuk hangisinin babalık siciline kaydolunacaktı? Resmî baba Nedim Uğur'du. Fakat gerçek baba ikisinden hangisiydi? Hukukun çok ehemmiyetli sayılan bu babalığı tayin meselesi tabiata göre bir hiçtir. Tabiat, bu doğum kanununa uygundur, bu kanuna uygun değildir demiyor. Ana karnındaki çocuğu hep aynı biyoloji kanunlarına göre yetiştirip dünya hayatına çıkarıyor. Hilkat kendi ezelî ve ebed değişmez kanunlarının azametli ciddîliğiyle icabına göre her zaman değişen insan yapısı kanunların boşluğuna gülüyor. Tabiatın maksadı dünyaya zürriyet yetiştirmek. Çocuk k'imın belinden gelirse gelsin buna hiç bir zaman aldırış ettiği yok.

Bir zaman diyeceklerini düşünerek manalı bakışlardan sonra:

Nedim Uğur — Tabiatın mevsimsiz ve saygısızca gönderdiği bu yavrunun babalık şerefini nasıl paylaşacağız?

Arif Şehlâ sıkılğan bir anlatışla:

— Tabiî adınıza kaydedilecek.

— Çocuk masum, ben masum. Ortak suçlu, Şükran'la siz ikiniz. Doğanın kimden olduğunu ispat edilirse...

Mezar başındaki telkinlerde ölünün yalnız ana adıyla anılmasını emreden dinin bu ağırbaşlılığı ne kadar yerindedir. Zamanında peygamberi uyaran Şükranlar, Arifler yok değilmiş. Bugün de aşk kaçakçılığı her zamankinden geri mi? Toplum içinde fahrî babalığa uğrayan koca, yalnız ben değilim. Bu, bir teselli mi? Belki evet... Hükmünden kaçılamayan şeylere, kaza ederler. Bu da onlardan biri, bir gelenektir.

BALTA İLE DOĞURAN BÖYLE DOĞURUR

Etyemez sırtında denize bakar eski yapı tahta bir ev. İçindeki eşyanın en yenisi kırk yıllıktır. «Allah kişiyi gördüğünden yad etmesin» sözü Hasibe Hanımın baş sözüdür.

Istanbul'un ananeden ahlâkını altüst eden inkı'âp rüzgarları bu eve girecek daha bir delikçeğiz bulamamıştır. Her gece döşekler yere serilir, sabah olunca toplanır, yükse istif edilir. Bakır meydan sinisinin çevresine dizilen küçük minderlere oturulur, tahta kaşıklar aynı kaba girer çıkar. Bütün eller vıcık vıcık aynı sahanın içine karıştırır, her lokma parmaklarla koparılır, bir tek bardak bütün ağızları dolaşır.

«Müminin artığı mümine helâldır» sözü bu sofranın baş hikmetidir. Herkes yiyebileceği kadar ekmek alacak, kimse'nin önünde bir lokmacık şey artık ziyan olmayacaktır. Çünkü kalan lokma kendini yemiyene lânet ederek bağıırır. Odunu kömürü idare için sıcak mevsimlerde bile üç günde bir yemek pişirilir. Bazı yemekler teldo'apta ağırlaşır, kokar küflenir. Fakat bu yemek bozulmuş demeye kimsenin dili varmaz, çünkü bu cesareti gösteren'in hemen kâfir olduğuna hükmedilir. İki gözüm nimet bozulur mu hiç? Ona böyle bir şey demek, mazallah fena demek günahların en büyüğüdür. Sonra Razzaki Âlem gücenir de kıtlık olur, insanlar açlıktan kırılır. Böyle kokmaya yüz tutmuş yemekler ateşte tekrar kaynatılarak tazelandirilir.

Hasibe Hanım birkaç irat sahibi tutamaklı bir kadındır. Şişeyi dışından yalar ve yalatır. Uzun yıllardan beri duldur. Oğlu Saffet, gelini Şaziye, akrabasından birkaç kadınla bera-

ber yaşar. Saffet gerçekten de saf bir gençtir. Dostlar alışverişte görsünler gibilerden bir tüccar yanına gider gelir, anasının eline bakar. İdare ve hüküm hep bu kadındadır.

Şaziye uysal bir kadıncağızdır. Kocasıyla iyi geçinir ama kaynanasının dırdırcılığından ara sıra dolar taşar, kapalı odalarda ağlar. Gizli gizli konuya komşuya dert yanar.

Hep ona şu övüdü verirler: — Allahın takdiri böyle imiş, karşı gelinmez. Sık dişini, başka çare yoktur.

Allahın takdirinin neden böyle olduğuna gelinin hiç aklı ermez. Ne yapsın dişini sıkmaya çalışır.

Kaynana ile gelin arasında alevi biraz daha parıldayan büyük bir mesele vardır. Kaynana çocuk ister. O eve geleli üç yılı bitirip dörtde basmış olan gelinde gebe olduğuna dair daha bir işaret belirmemiştir.

Kaynana: — Ne dedim de bu kısır karıya oğluma aldım. Dünyada kız mı kalmadıydı acaba? Soyumuz sönecek şikâyetleriyle dövünür.

Hasibe Hanım kendilerini dünyanın en ehemmiyetli sülâlesinden sayar. Bu mübarek soy Hacı Keremullah'tan başlar, en son Derbentoğulları adını alır. Bunlar Türklüğün ilk kurucuları, Anadolunu ilk fatihleridir. Memleketin dağlarını, ırmaqlarını yaratmakta Halika yardım etmişler gibidir.

Konuda komşuda bir doğum olsa Hasibe'nin evinde kıyamet kopar. Geline açar ağzını yumar gözünü.

— İşit de utan... Tahsildarın karısı gümbür gümbür dünyaya bir oğlan getirdi. Elâlem durmuyor zürriyet yetiştiriyor. Çift doğuranlar da çoğaldı. Ne olur kızım meydana bir tek yavru da sen çıkar. Irkımız Saffet'te sönecek.

Zavallı gelin kızara kızara cevap verir:

— Ne yapayım haminne Al'ah vermiyor.

— Elbette bir kusurun var ki Allah vermiyor.

— Ne kusurum olacak benim?

Kaynana haykırır:

— Kısırlık... kısırlık... Allah sevmediği kullarını kısırlaştırır. Eski zamanda olsa senin üzerine oğluma iki üç karı daha alırdım. Elbette birinden biri doğururdu. Ah eski zaman, eski zaman hasretlerini çektiğim o mübarek günler. Evvelden dualarla, şerbetlerle, üç gün üç gece ziyafetlerle, düzinlerle evlenilirdi. Gelin hoşuna gitmedi mi: «İraden elinde olsun!» derdin, boş düşerdi, kurtulurdun. Şimdi evlenme memurunun önünde deftere üç satır yazı ile, imza ile bağlanıyorsun. Ama artık çözülebilirsen çözül... kurtuluş ahrete sürüyor. Sen ölmeyince oğlumu evlendiremeyeceğim. Düşündükçe fenalıklar geçiriyorum.

Yüzüne karşı ölümü beklendiği söylenince gelin hüngür hüngür boşanır.

Evin alt katında tavanı basık bir oda vardır. Pencerenin önünü süsleyen sardunyalar, şebboylar, kınaçiçekleri mahallece buraya Has Bahçe adını kazandırmıştır. Haftada birkaç defa bu odada âdeta bir divan kurulur, mahallenin çeneleri kuvvetli, dilleri atak dedikoducu kadınları geniş bir bakır mangalın çevresine toplanırlar, cezveler sürülür, sigaralar tüttürülür, onun bunun ayağına ip takılarak sürüler... süründürürler.

O günün gündemi yine zavallı gelinin kısırlık meselesiyle açılmıştı.

Kaynana sigarasını fosurdatıp kahvesinin son tortularını çalkalaya çalkalaya içerken başladı:

— Komşucukların içimizde yabancı yok... Hepsini söyleyeceğim, yine size dert yanacağım. Benim derdim kırk yıl söylesem bitmez. Geline doğurtmak için ne bilirim yaptım. Kabahat belki oğlundadır, dediler. Saffet'in erkekliğini kuvvetlendirmek için şeyhin tılsımlı kemerini yedi gün belinde taşıttım, donunu okuttum. Türbe türbe dolaştırdım. Nefeslenmiş gelincik macunları, **türcina** yazılı latilokumlar yedirdim.

Hele geline verdiğim emek, anlatma ile bitmez. Yeni doğmuş çocuğun ilk çişini salataya karıştır da yedir dediler, yaptır. İştahla yedi körolası yine doğurmadı. Yarasa pisliğini leblebi unuyla karıştırarak hap yap da yuttur, dediler, yutturdum. Şeyh Sadrettin gelinin karnı üzerine ayatül kürsi yazdı. Üç gün sonra geldi mübarek diliyle yine kendi yaladı. Yedi Emirler'e kasık damarına basdırttım. Ardıçla karışık papatya ısırgan buğusuna oturttum. Velhasıl hiç bir şey kâr etmedi. Bizim şanlı şöhretli derbent oğulları soyumuz işte bu filizde sönüyor. İçinizde buna bir çare bilen varsa Allah aşkına söylesin.

Bu dişi meclisin azaları meselenin ehemmiyetini anlatır ağır bakışlı manalandırmaların sessizliği içinde bir zaman düşündüler.

Sonunda ağzına yeni taktırdığı dişlerin acısıyla sesi peltekleşmiş yaşlı bir kadın:

— Kardeş, sen neye doğurmuyorsun sanki, dedi.

Bu سوالin ruhuna verdiği ezginlikle süzgünleşen Hasibe:

— İsteyenler çok ama, varmıyorum. Biliyorum. Yedirmeye değil yemeye gelecekler. Kendimi daha hekimletmedim, doğurur muyum, doğurmaz mıyım, bilmiyorum.

Geçkinliği, hoppa tuvaletine hüznün veren bir kadın:

— Kırk sekizinde, ellisinde doğuranlar çok... Hem şimdi yaş meselesi kaldı mı Beyoğlunda Viyana'dan gelme bir beraber söylüyorlar. Altmış yaşındakini yirmi beşe indiriyormuş. Abıhayat denilen iksirle yüz çizgilerini yok ettikten sonra saçları tavlıyor, kabartıyor, açık yerlere tohum ekiyormuş.

Elli beşini yılların ekspresi ile çoktan geçmiş bir kadın kırıtarak ağız açtı:

— İhtiyarlarsam inşallah şu sanatkâra ben de gideyim.

Boncuklu bir hanım nine:

— Hasbiyeyi gençleştirerek kocaya verip döl almaya uğraşmaktansa hazır şu gençleri doğurtmak daha kolay olmaz mı?

Hasibe — Bir türlü doğurtamıyoruz işte... ne yapalım...

Boncuklu — Ben onu doğurtmanın tılsımını biliyorum.

Hasibe acele temden dalgalanan sesiyle:

— Hay ağzını öpeyim, çabuk söyle...

— Hacı Nuri'nin bahçesinde bir armut ağacı vardı. Kocamış değil, fakat iyi meyve vermez. Seyrek seperek kurtlu murtlu birkaç şey... Ağacı yemişlendirmek için bir usul salık vermişler. Baltayı alınız: «Mahsul vermezsen seni bununla keserim» diyerek üzerine yürüyün demişler. Böylece armut ağacını korkutmuşlar. İleriki yıl pıtrak gibi yemiş vermiş.

Hasibe biraz düşünerek:

— Bu usulün bizim geline tatbikinden bir fayda umulur mu?

Boncuklu — Niçin umulmasın? Ağaç korkutulur da, insan korkutulamaz mı?

Hasibe, inançlı bir gülümseme ile:

— Ben de şu bizim kısır gelini balta ile bir korkutayım inşallah bakalım ne olur?

Bu dişi meclisin gençlik çalımını satan yaşlı azaları bu kararı birlikte alkışlarlar... Mahallenin odun yarıcısından eğreti balta alınır.

Zavallı gelinin bir şeyden haberi yok. O kendi odasında işiyle, gücüyle uğraşıyordu. Bu dedikoducu kumkumaların aralarına katışmaz. Şaziye odasında kocasının bir söküğünü dikmekle oyalanırken kaynana elinde koskoca balta ile birdenbire içeriye girer. Suratına bir korkunçluk vaşîliği vermek için büyülttüğü gözleriyle korkunç silâhını havaya kaldırarak geline şöyle bağıra bağıra saldırır.

— Meyvesiz ağacı kökünden budarlar. Doğurmazsan seni bununla param parça edeceğim.

Neye uğradığını bilemeyen masum gelin ansızın bir büyük korku ile bayılır düşer. Yaptığına pişman olan kaynana'nın kopardığı yaygaralar üzerinde konu komşu üşüşür, baygını

ayılırlar. Ama zavallının dayanılmaz sancılarla beraber bir kandır boşandır. Leğeni dolduran kan havuzu içinde bir pıhtı yüzdüğü görülür. Bu, gelinin korku ile düşündüğü iki aylık bir düşüktür. Kaynananın beklediği torunun ham ölüsü. Leğenin başında matem eden anasına önünde ilk defa olarak çıkışan oğlu:

— Anne ne yaptı? Bu cinayet ne?

Yine ömründe hiç söz altında kalmayan kocakarı cevap verir:

— Ne yapacağım? Tarif ettikleri usulde doğurtmak istedim.

— Balta ile doğuran, işte böyle doğurur. Çocuğumu öldürdüm.

— Oş köpek... Neden olmuş senin çocuğun? O senin babalığınla değil. Yedi Emirlerin mübarek himmetleriyle oluyordu.

TIMARHANE ŞAİRLERİN, FİLOZOFLARIN İBADET YERİDİR

Anket salgınına tutulmaktan kurtulan hiç bir yazar, şair, sanatçı, esnaf, tüccar, zengin, fakir, sefil, sakat, hasta, dilenci cüzamlı kalmadı. Bu türlü türlü konuşmaların gayretleri yazarlarına kazanç getirdiğini bilmiyorum. Çaldıkları kapıların çoğundan gördükleri asık suratlar aldırmayışlarındaki inada bakılınca pek de boşuna çekilmediği anlaşıyor.

Anketçi Vedat Ünlü, şair Kubî'nin kapısı önünde durdu. Erenköyü'nün uzun, tozlu bir yolunda topuktan tepeye kadar budralanan üstünü temizlemek için bitlerini dökmeye uğraşan tavuklar gibi silkiniyordu. Şapkasının ötesini berisini fiskeledi. Orasını burasını üfledi. Cebinden çıkardığı bir bez parçasıyla iskarpinlerini cilâladı. Temiz bir salona kabul edilebilecek bir çekidüzen aldığını aklı kestikten sonra kapının çingırağını çekti. Bahçe ortasında viranca bir köşk. Çingırak'a beraber bir köpek sesi yabancının gelişini eve haber verdi. Çok süremeden kapı açıldı.

— Kimi istiyorsunuz?
— Beyefendiyle görüşmeye geldim.
— Hekim misiniz?
— Hayır. Yazarım.
— Ben böyle şeye karışmam. Hanımefendiye söyleyin, dedi gitti.

Vedat, karşısına dikilen böyle ufak tefek engeller anketinden yılmayan bir inatçıydı. Belkide, az sonra birinciden daha ihtiyar bir kadın gözüktü. Bunun kıyafet hal ve tavrı

evin hanımı olduğunu söylüyordu. Kapıyı aralık tutarak kartaloz bir ifade ile sordu:

— Kimsiniz efendim?

— Büyük şairimize saygı arzına geldim.

— Teşekkür ederiz. Fakat ne kadar yazık ki görüşemezsiniz.

— Niçin efendim?

— Hastadır. Hekimler görüştürülmesine izin vermiyorlar.

— Affedersiniz, bu derece ehemmiyetli ağır bir hasta olduğuna ihtimal veremiyorum. Daha birkaç gün önce gazetelerde ruhlarımızı titreten yüksek şiirlerini okuduk.

İhtiyar kadın birden öfkelenmiş gibi taştan bir sesle:

— Oğlumu berbat eden o yüksek şiirler değil mi işte? Bir yıl önce tımarhaneye girdiğini duymadınız mı? Söyletmeyiniz beni.

— Duyduk, fakat şifa bularak ıkalı altı ay olduğunu da biliyoruz.

— Ya o gazetelerde, dergilerde okuduğumuz üç gün önceki **sublim** (ulvî) şiirleri kim yazıyor?

— Benim deli oğlum yazıyor. Hayretler içindeyim beyefendi, bu hasta kafadan doğan saçmaların bozukluğunu kimse fark etmeden ne gönderse pöh pöhlerle basıyorlar, okuyorlar. İhtiyar şairin biri bana şimdiki şiirlerde akıllı sözüyle divanenkini farketmek güçleştirdi dedi. Oğlumun akli üzerine kâh gelir, kâh gider. Bakarsınız düzgün konuşur, bakarsınız sapıtır.

Vedat gözlerinde beliren küçük bir heyecanla yutkundu. Anılmış deli bir şairle konuşmak sansasyonel bir şey olacaktı. Şeytanlık dolu kafasını altüst edercesine karıştırarak kandırıcı sözler arıyordu. Sonunda.

— Hanımefendimiz, hiç merak etmeyiniz, dedi, oğlunuzun bu hali delilik değil şuurunun yükseldiği son ulviyet tepesidir.

— Bu da ne demek kuzum?

— Kerem buyurunuz, tımarhane, yaradılışları en müstesna fikir dahilerinin mabetleri gibidir. Oraya girip çıktıktan sonra büsbütün ilahîleşirler. Fransa'da Auguste Comte, Baudlaire, Maupassant daha birçokları bu tekkenin zikircisi, misafiri, çilekeşi olmuşlardır. Almanya'da Niche, İtalya'da Tasse.

Kadın büyük bir şaşkınlık süzgülüğüyle:

— Tas olsun, bardak, kâse, maşraba olsun aman Allahım, deli olmasın. Çekilir dert değil. Oğlum işte bu saydığınız delilerin eserlerini okuya okuya, onlara benzemeye özene özene kaçırdı da böyle oldu.

Bu sırada köşkün bahçeye inen dış merdiveninde gür bir insan sesinin havaya saçtığı tuhaf bir makam işitildi. Bu acayip bestenin sözleri şu idi:

**Ufuktaki kızıl fenerler,
Yanar söner, yanar söner,
Gündüz alev, gece ejder,
Bütün ömürleri yerler,
Yerler yerler, doymaz devler.**

İhtiyar kadın ufak bir çığlık kopararak:

— A, a... işte geliyor, dedi.

Gerçekten Şemsettin Kutbî sırtında topuklara kadar bol bir rapdö şambırı, çıplak ayaklarında sürüklenen kocaman şıpıdıklar, kehribar bir beniz, üzerinde tımarsız bir bahçe gibi alabildiğine boy salmış karma karışık saç sakal, gözleri, akıllara görünen şeylerin daha ötesinde gizlilikler seçer gibi dalgınlıkla, salına salına geliyordu. Bahçeye indi. Etrafına bakına bakına:

— Buraları da hiç sulayıp süpürmüyorlar. Bari ben biraz serpiştireyim, dedi. Gezine gezin serpiştirdi. Sonra gözü birdne bire yabancıya takıldı. Bir boksörün kıpıksız bakışıyle ağır ağır karşısındakine ilerleyişi pibi Vedat'a doğru yürümeye başladı. Saldıracak mıydı?

Anketçi çekinir gibi bir tavır alırken ihtiyar kadın:

— Korkmayınız bir şey yapmaz, dedi.

Deli yaklaştı. Boynunu çarpıttı. Şuursuzluğunun yüzünde çizdiği yayık bir gülümseme ile gözlerini misafirin gözbebeklerine dikerek:

— Tanıdım... tanıdım... Çomakoğlu İshak değil misin?

— Ta kendisi.

— Bu gece seni rüyamda görmüştüm, geleceğini biliyordum. İşte ben kapağı şehirden buraya attım. Şapkalarının, kasketlerinin altına beyaz iç tekkesi giyenlerden, her geyirdikçe **Allahü ekber** diyenlerden buraya kaçtım.

— Pek iyi etmişsiniz.

Sıcak bir karşılama yüzü gösterilmeyen Vedat'a talih bu konuşmanın kapısını açmıştı. Kütükleşmiş ihtiyar bir dut ağacının altındaki masanın çevresine dizilmiş sandalyelere doğru yürüdüler. Şair, anası, anketçi karşı karşıya bir sohbet masası kurdular.

Hırçın fino iskemlenin altında dolaşıyor, ısınamadığı yabancıya arada bir küçük hırıltıyla dişlerini gösteriyordu.

Deli şair dostça bir bakışla Vedat'ı süzdükten sonra:

— Seni çok göreceğim geldi, Arif Bey merhumla (!) Kılburnu'nda anzarot çekiyor musunuz?

Anketçi yarısını yuttuğu bir gülümseme ile:

— Ara sıra...

— Dana ne yapıyorsunuz?

— Şöyle böyle... Siz ne yapıyorsunuz?

Deli gümbürtülü bir kahkaha kopardıktan sonra:

— Duymadın mı, bana «deli» diyorlar.

Kadın hemen cevaba atıldı:

— Kim diyor onu? Haltetmişler.

Şair:

— «Aklındadır zoru,
Deliden kendini koru.»

İkinci bir kahkahadan sonra:

— Anne öyle söyleme... ben deliliğimle iftihar ederim. Delilik, akıl emniyet supapı patladıktan sonra fayrap etmiş bir dehanın vafıdır. Akıllı adam düşünür, deli düşünmez, dehasının dikine gider. İnce düşünme insanı çok şeyi yapmadan alıkor.

Anketçi cebinden bir deste kâğıtla kurşun kalemini çıkardı. Söylenenleri bir istenograf süratiyle zapta başladı.

Şair:

— Çomakoğlu ne yapıyorsun?

Vedat:

— Saçtıklarınız deha incilerini kaybolmaktan kurtarıyorum.

Şair:

— Yaz... Kayıptan kulağıma gelen ultraviyole esrarı kaydet. «Akıl ile deliliğin güreşi» anlıyor musun? Bütün dünyayı kaplamış olan ahmaklığa aklın her zaman yenildiği hakkında bir eser yazıyorum. Başlangıcını söyleyeyim de dikkatle dinle... Akıllı eserlerle bi deliyi bir karşılaştır. Aklın delmeye uğraştığı karanlıkları delinin keskin zekâsı çoktan yırtmıştır. Sözüm ona, şuurlulardan her kişi ötekilerden daha akıllı olduğu iddiasındadır. Aklı aralarında bir türlü paylaşamazlar. Tenkitler, polemikler, gürültüler, kavgalar hep bu bombadan patlar. Fakat biz deliliği şeref bildiğimiz halde iki delinin ben senden daha deliyim diye mesele çıkardığını hiç işitilmiş midir? Eserim için Nobel ödülü umarım. Aklım yükseldikçe vücudum yıpranıyor. Akıllılar arasında sesim falso çıkmaya başladı. Akıllılar, delilerden ne kadar sıkılırlarsa deliler de akıllılardan o kadar sıkılırlar. Daha dün sinirlerimi bir mütehassısa akort ettirdim. Biz insanlar, her gün her saatta aynı insan değiliz. Lodosta, poyrazda, gündoğusunda, yıldızda, meltemde hep başka başka adam oluruz. Sinirlerimizin düzeni bozulur. Doktor, parmağıyla çekiledikten sonra önümü arkamı dinledi. Besbelli gevrek miyim, kabak mı, hışır mı, anlamak istiyordu. Sessizce yüzünü buruşturdu, söyleyeceklerini yuttu, afiyet ol-

sun. Meğerse köhne bir piyano gibi tellerim gevşemiş, çivilerim aşınmış, akort nasihat tutmaz bir hale gelmişim. Bu ahengi bozuk kafamla artık akıllılar arasında yaşayamıyorum. Bitmişim, harap olmuşum. Boğaziçi'ndeki sultan yalılarına dönmüşüm. Temel'lerim kaymış, kaplamalarım açılmış, saçaklarım sarkmış, su yollarım bozulmuş, musluklarım tutmaz olmuş. Bu gürültü haşır neşir dünyasında, topal bacakla, çolak elle, kör gözle, sağır kulakla yaşanır, ama genel ahenkten aykırı makam çağırana mahpesle tımarhaneden başka sığınak yoktur.

«Beşer, ahengi çabuk bozulan bir çeşit canlı sazdır. Türü makam tutturur. Toplu haline curcuna çalar, kızınca ıslıkçıdır. Bu sazın fabrikatörü Allahtır, Yaradılışında iddia olunan kemale karşı bütün yaptıklarında aynı özen görülmez. İşte ben bu Halıkın bozuk yapılarından birisiyim. Bütün tımarhanelerdeki benzerlerim de hep bu fabrikanın yüce markasını taşırlar. Yoksa deli yapımında tek sanatçı o Halikten başka benim gibi mükemmel bir deliyi kim yaratabilirdi?

«Anana, babana, bütün âleme darılabilirsin, fakat tabiata gücenemezsin. O seni, akıllı, budala, uzun, kısa şişman, sıska beğendiği çapta yaratır.

«Deli, bütün akıllıca şeylere zıtlaşmak isteyen bir imtizaçtıdır. Tımarhanenin gömleğini, tekkesini, terliğini giydikten sonra ahmak insanlığın dünya ve ahretteki bilinen bütün mesuliyetlerinden soyunmuş bir insan olursun. Bu sade elbise seni dünyanın akıllı'ara göre olan törenlerinden, nizamlarından, ikiyüzlülüklerden, cezalarından kurtarır. Kanun demir parmaklıkla taş pencerenin önüne kadar gelir. Seni dinler, homurdanır, geri döner. Çünkü sen onun yüzüne hiç bir akıllının söylemeye cesaret edemeyeceği sitemleri haykırabi'irsin. Çünkü sen ondan ve her şeyden kuvvetli ve mantıklısın. Çünkü sen insan budalalığından doğma istibdadın akıllıları kayıt altına almak için icat ettiği bütün zincirleri, kelepçeleri kırmış; «akıllıca» denen bütün tuhafılıkların üstüne çıkmış bir divanesin. Hiç bir bağın yoktur. Günah işlemlere karşı ateş

püsküren dinler bile seni cehenneme sokabilmekten âcizdiler. Sen ki cihanda hür, başbaşına buyruk, mutlu ve azizsin... Yalnız kullara değil Allaha bile itaat kaydında değilsin.

«Hey insan, zavallı insan!... Her şeyi bilmeye can atıp da daha kendini bilmeyen insan sen misin? Ananı bağırta bağırta dünyaya geldin. Bu geniş âlemin kapısı o kadar dar ki... manda, öküz, köpek nasıl doğuruyorsa sen de tıpkı öyle doğdun. Aşk yarışmasında insan, boğalarla yarışabilir. Üçüzlü, dördüzlü, beşizli yavrulamalarıyla Maltız keçilerini utandıran kadın'ar yok mu? Dişilerimiz kâh buzağı, kâh kurbağa, kâh köstebek doğurmuyorlar mı? Bu cinayet dışı şüpheli doğumlar zihinleri ne acı şüphe vadilerine çekip götürüyorlar?

«Etrafına bakınarak büyüdün. Bir lokma ekmeğe yüz açıldığını gördün, Bol bulamayınca bu geç'im dünyasına doğmadığını anladın. Rabbimiz bizi dünyaya getirir, fakat davetlilerini aç bırakmaktan hiç endişe etmez. Hayat, gübrelikteki sık otlar gibi fışkırıyor, birbirim'zi yiyoruz. Avrupa kopacak kıyametin arifesinde. Yer yer harp, isyan, ateş, ölüm. Zehir'li bombalarla insan fazlasını temizleyecekler. Hazırlık gırla gidiyor. İşte açlığa karşı bulunan çare. Zehirlenmemek için burnuna taktığın hortumla bir kere aynaya bak. Medeniyetin seni ne şekle soktuğunu gör. Neredesin Azrail aleyhisselâm. Rabbin kurduğu çürük binaları yıkan mübarek me'ek neredesin? Yetiş, vazifeni yap, medenîleri ölüm aletleri icat etmek sıkıntısından kurtar.

Durmadan işleyen bu çenenin, bu garip şeyleri yumurtlayan bu hasta beynin yorgunluğuyla şairin kehribar rengi daha sararmış, ağzı köpürmeye başlamıştı.

Zavallı ana hazin bir şefkatle yalvararak:

— Oğulcuğum, yüreğin tükendi sus artık. Deliliğin bin bir faziletini anladık. Nerede varsa Rabbim şifalar versin. Seni de tez zamanda kurtarsın.

Sevinçli bir özenle kâğıtları dolduran anketçi:

— Valide hanımefendi bırakınız söylesin, söyledikçe açılır, dedi.

Kadın öfkesinin yan gözüyle Vedat'ı süzerek:

— Aklın çarpık bacasından tüten bu sözleri kaydedip de ne yapacaksın? Bu saçmaları kaç paraya kime satacaksın? Alıcılarınız kimler? Artık dünyatta sözü dinlenek akıllı kalmadı da tımarhanedekilerden mi ders alacağız? Sana anket lâzımsa bana evlat lâzım... Baksana söyle söylene ne hale geldi.

Vedat alışık bir gülümseme ile:

— Bir şey olmadı. Yorulmuyor ki.. Düşünmeden söylüyor.

— Düşünmeden söyleyenlerin bu kadar büyük değeri varsa düşünmeye lüzum görmeden çırpıştıran akıllılar çok... onlara git...

Şair:

— Daha bitirmedim. Şiir, akıldan değil, içgüdüden gelir. Akıl bizi kendi istibdadına çeker... İçgüdü, şuurun zıddıdır. Şuurumuzu kovarak biz asıl kendimizi, tabîî benliğim'zi bulabiliriz. Akıllılar ara sıra delice şeyler düşünürler. Fakat kimseye aleyhlerinde deli zannı vermemek için söylemeye korkarlar. Delilerde bu dikkat yoktur. Düşündükleri gibi konuşurlar. Aradığımız selâmeti düşündüklerimizi çekinmeden söylemekte bulabiliriz. Bu cesaret de yalnız delilerin harcıdır.

**«Mısır koçanı diken'i gülün
Hayatının yırtık cebinde
Yüreksiz ince otlar
Tıkır tıkır kurna başında
Leylekler, leylekler, hendekler.»**

Bilmem anlayabildiniz mi?

Şairin anası ağlar gibi bir hareketle:

— İşte saçmanın gül pembesi. Aman Allahım sen bizi ko-

ru. Bu herzeleri dinleye dinleye bir gün biz de evcek kaçırıp böyle olacağız, dedi.

Vedat, bu son şahaser şiiri de kaydettikten sonra elini sıkıp savuştu. Artık epey sermaye toplamıştı. Bu şuur altı kaynağından gelen ekstra fikirleri kendi zekâsıyla de süsleyerek bol soslu bir bir tabak okuma ziyafeti çekmiş olacaktı. Anketçilerin bir huyları da budur: akıllı, deli söyledikleri kimselerin yaraşık alsın almasın kendi kalemleri ile yaralar, vurmak...

Vedat'ın konuşması merakla okundu. Başka anketçiler şairin kapısını birbiri arkasından aşındırıyorlardı. İki ay geçti, hâlâ bunların arkası alınmadı.

Anne, kapı aralığından, bu sırnaşıklara bağırıyordu:

— Allaha şükür, benim oğlum akıllandı. Deli sözlerine bu kadar itibar varsa kaçırılmış başka şairler, edipler arayınız. Kıtlığı mı var yavrum?

ER KİŞİ NİYETİNE

Evli misiniz? Nasıl geçiniyorsunuz? Kâh fırtına, kâh sükûnet... Birkaç defa darıldınız, barıştınız. Bizim de öyle oldu. İyi hava, fena hava... Sonunda büyük bora koptu; ikimizi birbirimizden ayırdı.

Size onu anlatacağım. Ah, felâketim çok garip olduğu için bana ahmak diyeceksiniz. Ama talihsizlik ayıp'anmaz. Ya yaratılıştan, ya halin icabı olarak ahmak olmadıkça karı ile geçinilmiyor. Dikkat buyurunuz, hoşça geçinenler hep dediğim gibidir.

Hayatımın bu tek gülünç saatını anlatırken yüreğim sarsılır. Kendi kendime hem güler, hem ağlarım. Çünkü ömrümde ne bu kadar gülünç komedya seyrettim ne de bu kadar feci bir dram. Karım bir parça geçimsiz, her şeye dudak bükerek, nazlı, kendini ağır satan bir kadındır. Fakat hangi güzel ve zeki bir kadın böyle değildir? Onun dudak büküşleri kendini daha güzelleştirdiği için hoşuma giderdi. Güze'liklerini değerlendirmeyi bilen kadın eşler, işte evlilik âleminin büyük sanatçı'arı!

Evlenmenin talihsizliği ikidir: Ya çok sevmek, ya hiç sevmemek. Orta kararda hiç bir tat yoktur.

İlk geçimsizlik annemle karımın arasında başladı. Annem yetiştirme bakımından geleneğe bağlı, klâs'ik bir Türk kadınıdır. Oğlan anası olmak gururuyla de başkaça şışkindir.

Ne Refia kaynanasının faziletlerini beğendi, ne de annem

geçininin güzelliğini... Birisi kendini saydırmaya çalıştı, öteki saymamakta ayak diredi. Mümkün değil geçinemediler. Ara yerde ben ezildim, berbat oldum. Sonunda annemin evinden çıktık. Refia'nın annesinin evine taşındık. Bu sefer de ben kaynanamla dalaşmaya başladım. Ne kadar inadında pek, dilinde kavi, acuzeliğinde insafsız bir karı.

Bu şekilde geçinmek kabil olmadı. Erenköy'ünden تنها bir yerinde kendi başımıza bir köşke taşındık. Karım öyle istedi. Ona yavaş yavaş bir tenhaliğe çeki'me hastalığı geliyordu. Komşuların hiç birine gitmedi, Safa geldinize gelenleri kabul etmedi.

Bana: — Oh, Şevket! dırdırından dedikodudan bıktım. Artık başımı dinlelendireceğim. Ne kimse bana gelsin, ne de ben kimseye g'deyim.

Bu karımın fantaziyesi. Belki beş on gün sonra fikrini de değiştirir. Neme lâzım, istediği kadar yalnız otursun. İnsandan kaçmak sinir hastalıklarının en hafif nevi o'sa gerek.

Biz ev halkı, bir hanım, bir ben, yukarı hizmetçisi, ahçı kadın, bir de uşak beş candan ibaretiz. Ara sıra karımın akra-başından «Hala hanım» dediğimiz orta yaşlı bir kadın gelir gider.

Refia'nın sinirli bir kişi olduğunu anladınız. O, mutlaka dolaşacak birini arar. Ben erken savuşup gidiyorum. Bu suretle onun dalacanlığından kurtuluyorum. Karım bazı geceler ısrırgan otu gibi gidiştirici sistemlerle kavgaya çanak açsa da aldırmaı veriyorum.

Ş'ndilik onun için sinirlerinin bulaşma ihtiyacını hizmetçilerle tatmine uğraşmaktan başka çare kalmadı. Ayda üç dört hizmetçi değiştiriyoruz. En sabırlısı bir haftadan fazla dayanamıyor.

Bir akşam eve geldim. Refia'yı yapıyınız buldum.

— Bu ne karıcığım?

— Ne olacak! terbiyesizlerin bugün topunu kovdum. Dilleri kürek gibi, burunları kaf dağında, aylık beğenmezler. Val-

lahi hiç biri yoluyla su vermesini bilmiyor. Defettim edepsizleri. Oh, kurtuldum.

— Böyle sapa, تنها bir yerde, koca köşkte, bir sen, bir ben nasıl otururuz. Hele gündüzleri sen tek başına kalacaksın.

— Kalayım. Oh, daha iyi!

— Mutfak işini, sokak işini kim görecektir?

— Ben hepsini düşündüm. Halam bir yerde genç bir kız salık almış. Pek hal'im selim çocukmuş. Onu getirecek. İstedğim gibi kendim terbiye ederim. O benim huyumu alır ben onunkini alırım. Çekime göre yetirtiririm. Artık o bana candan bir şey olur, mutfağa girer ikimiz pişiririz. Halam da bizi bırakmaz. Kıza yemek gösterir.

— Ey bakkala, kasaba kim gidecek? Sokak işi bana mı kalacak?

— Bir uşak tut. İhtiyar olsun, sağır olsun, gözleri pek seçmez olsun, bunakça olsun.

— Böylesini pidip Darülacezeden arayalım. Orada bile bulabileceğimiz şüphelidir. Bir hizmetçi için bu şartları sayıp dödünce kerkes buna güler. Bu arzuna uyabi'cek bir uşak bulabilsek bile, o bize iş göremez, biz ona hizmet etme'iyiz.

— Ben dediklerimi düşünür taşınır da söylerim. İtirazından hoşlanmam. Böyle her şeyi görmez, her şeyi duymaz, işi dışında hiç bir şeye karışmaz. O, delik deşik dinleyen cingöz heriflerden çok yangınım.

— Peki, üzülme, dediğin gibi olsun. Bakalım, araştıralım. Talihin varsa hassasiyetinin onda sekizini kaybetmiş öyle bir amelimanda belki, bulnur.

O gece Refia ile köşkte yalnız yattık. Ertesi akşam dönüşümde karımı taşkın, uçarı bir neşe içinde buldum. Sevincinden âdeta sarhoş gibiydi. Boynuma sarıldı. İki yanağımdan dudaklarının telâşlı ateşiyle öptükten sonra:

— Ah beyim, ne kadar bahtiyarım bilsen...

— Hayır ola.

— Halam kızı getirdi.

Bir hizmetçi kızının gelmesiyle karımın böyle kaynar bir neşe içinde fıkırdaması bana biraz durgunluk getirdi. Refia sinsi sitemli bir tavır alarak:

— Bey niçin sevinmiyorsun? Ah bilirim, beni mutlu eden bir şey seni kederlendirir.

— Dur karıcığım, yorgunum, nefes alayım. Sevinecek vakit kalmadı ki...

— Hanım kızın adı ne?

— Bir acayip köylü adı vardı, Şehnaz'a çevirdim.

— Çağır, göreyim.

— Ah, bir kusuru var. Aşırı derecede utangaç, bir çöl gazali kadar vahşi, senin karşına çıkmaya sıkılıyor. Ben de haline acıdım, çok zorlamadır.

— Güzel mi?

Bilmem bu söz nasıl bir tedbirsizlikle ağzımdan çıktı. Hemen yüzüne bir küskünlük pembeliği yayılan karım dudak büküşü ile başını çarpıtarak:

— Eh, yakışıklıca.

Refia'nın velev böyle küçümseme edatıyla olsun bir Havva kızının güzeliliğini tasdik etmesi onun görülmedik bir güzelliğe sahip olduğuna şüphe bıkımadı. Şehnaz'ın çok püzel bir kız olduğunu hemen anladım. Onun için görmek için üstüne düşmedim. Böyle bir isteği karıma duyurmanın benim için büyük bir tehlike olacağını biliyordum.

Yalnız sordum:

— Yaşı ne kadar?

— On altı, on yedi.

Artık lakırdı burada kesildi. Karım, kendisini bana Şeh-

naz'a söz açmadıkça benim bu adı ağzıma almam âdeta bir cinayet sayılırdı.

Karımın bu coşkun sevincine onu sezdirmeden ben kıs kıs gülüyordum. Ben malımı bilmez miyim? İyi geçinme duasıyla Baba Cafer'den başlayarak bütün İstanbul'un evliyelerine mumlar, kurbanlar adasam yine Refia'nın Şehnaz'la on günden çok geçinemeyeceğini biliyordum. Bir akşam köşke dönüşümde Şehnaz'ı kovulmuş, karımı yine yapayalnız bulacağım. Buna hiç şüphe yok.

Bu hizmetçi kız evimize geldiği akşam Refia onu öve öve göklere çıkardıysa kovduğu günü de yere yere yerin dibine sokacak. Pek kısa bir zaman içindeki karımın bir uçtan ötekine aşırılıkla olan zıt coşkunluklarındaki değişikliği haklı bulma zorundasınız. Onun sözlerinde zerre kadar bir çelişme aramak gafletinden başlarına hemen kıyametler kopar.

Beş duyusu onda beş fena işleyen bunak bir uşak da bulduk. Hala hanım geliyor bizimkilere birkaç gün yemek gösteriyor, gidiyor. Artık karımın sevincine sınır yok. Bir ay, iki ay, üç ay hep böyle... Refia'nın neşesi artıyor, eksilmiyor. Evde, Şehnaz'ın methinden başka bir şey işitilmiyor. Bu sefer aldanan benmişin. Ben bu aldanışma çok seviniyorum. Çünkü bunun benim için faydası var, zararı yok. Evin işleri tıklarında gidiyor. Akşamlara kadar can sıkıntısından esneye esneye, gerine gerine ona buna bulaşmaktan başka vakit geçirecek bir şeyi olmayan tembel karıma şaşılacak bir hamaratlık geldi.

Altı ay oldu, çok şaşılacak bir şey var. Ben daha Şehnaz'ın suratını adam akıllı görmedim.

Karım ona kendi kullanılmış buluzlarını, etekliklerini giydiriyor. Köylü Rum karıları gibi başından çenesinin altına her zaman büyük bir yemeni sarıyor. Boyu boslu, iri kemikli, tıkız, gürbüz bir kız. Kazara taşlıkta, sofrada bir yerde rast

gelsem hemen geniş yemeniyle yüzünü örtüyor, bana arkasını dönüyor. Bu apaçık bir saygısızlık, terbiyesizlik, bana saygısızlık, ben sokakta bile fazlaca örtünen kadınlara kızarım. Evimin içinde böyle bir komedyaya nasıl dayanayım? Fakat çare yok. Bu talimatı ona karım vermiş olmalı.

Refia ile altı yıllık karı kocayız. Çocuğumuz olmadı. Kaba-hat kimde? Tıbbı göre bazı usuller tatbik edilmiş, ama bir fayda görmemiştik. Bugünlerde büyük bir sevince de uğradık. Karımın söylemesi üzerine kadın doktoruna baş vuruldu. Bu defaki tedavi kendini gösterdi. Oh, artık gebelik gerçekleşti. Koca olmak kolay, ama asıl şeref baba olabilmekte... Bazı vücutlar, evlenmenin sonucu olan bu işi yapmada gelirmede görünmez bir sakatlıkla başarısız kalıyorlar. Ne felâket... Yavrusuz yuva neye yarar.

Refia'nın ayı günü tam oldu. Ağrılar başladı. Artık öyle bir günde dargın barışık bütün yanıklar bizde toplandılar. Şimdi kadının doğurması da bir hengâme... Yalnız o dünyaya çocuk getirmiyor, hep biz de beraber doğuruyoruz. Ezgin, baygın feryatlar birbiri arkasından kopuyor. Ben a!t kattayım, kulaklarımı tıkıyorum. Yine duyuyorum. Kilerde bir şişe rakı buldum. Çekmeğe başladım. Kendimi kaybetmek istiyordum.

Kadehler altıyı, yediyi geçtikten sonra ağzım kızıştı. Biraz rakı bulmak için kilere gittim. Kapıyı açtım, içeri girdim. Bir de ne bakayım Şehnaz orada ta dipte kutuya şeker dolduruyor. Yine koca yemeni ile yüzü örtülü. O yalnız erkeklerden değil, köşke dolan kadınlardan da kaçıyor.

İşte cinayetimi söylüyorum. Hep insan oğluyuz. Kendimize sözümüzün geçmediği anlarımız oluyor. Karım gebeliği bahanesiyle uzun zamandan beri beni insafsızca bir perhiye zorlamıştı. Acıktım, kuduza döndüm. Kızın öyle gelişmiş omuz-

larını çıkarıp boyunu çarpıtıp yine bana arka dönmesi bütün sabrımı çayır çayır yaktı. İrademi kaçırdım. Gözlerim karar dı. Dünyayı görmez bir hale geldim.

Kiler kâgır, ufak, tek penceerli kuytu, sağır bir yer. Hemen kapıyı kapadım. Bir aygır gibi Şehnaz'a saldırdım.. O, bu beklenmedik sarkıntımdan şaşır dı. Bir genç kızdan umulmaz bir kuvvet, bir şiddet ve çevik hareketlerle kendini korumaya başladı. Benimle göğüs göğüse güreşiyor, ama dışarıdan yardım isteyecek hiç bir ses çıkarmıyor, vık demiyordu. Yalnız ikimizde de soluyarak boğuşuyorduk. Fakat gittikçe ben daha bocalaşarak kıza sülük gibi yapışıyordum. Sonunda halimiz pek tehlikeli bir devreye pirdi. İşte o zaman kulağımın dibinde şöyle davudî bir ses koptu:

— Amca yaslanma bağa (bana)... Geri var... ben de sencileyin er kişiyim...

Yangın kulesi bütün ağırlığı ve yüküyle üzerime devrilmiş olsaydı belki bu kadar ürküp kaçmazdım. Bir anda ayıldım, hemen kiler kapısını açtım, taşlığa fırladım.

Merdivenlerden şakır şukur terlik sesleriyle bir gürültü boşandı:

— Beyefendi, müjde... müjde... tosun gibi bir oğlunuz oldu.

Rakıdan ayıldım. Fakat bu müjdenin kulaklarımdan bey-nime dolduğu ateşle çılgına döndüm. Ne yaptığımı bilmez bir şuursuzluğun dalgaları içinde boğula boğula:

— Er kişi niyetine... avazıyla etrafımı cınlatarak sakak-lara daldım.

Ne kadar koşsam, nereye kaçsam bütün ruhumun açlığıyla sarıldığım Anadolu delikanlısının mayhoş kokusu burnumdan, davudî sesi kulaklarımdan gitmiyordu.

K I R Ç O

Kırça, renkçe adının gösterdiği bir araba beygiri idi. Bu gürültülü yaşamaya düşen her yaratığın - isterse Kırço bu gibi bir hayvan olsun - bir hal tercümesi olur. Hatta bunlardan bazıları oldukça ibret alınacak ve heyecan uyandıracak şeylerdir. Hayvanlardan tarih sayfalarının dışında kalanlar da olabilir. Yaşadığımız zaman başından geçenler insanlara ibret örneği olacak ne hayvanlar gelmiş geçmiştir. Anlatılmaya değer hayvanlardan ara sıra kitaplar, gazeteler söz açarlar. Daha geçenlerde Paris'in Sen nehrinin bilmem hangi köprüsünden kendisini boşluğa atan bir minibüs beygiriyle şarap mahzenindeki şişelerin içindekilerini sömürerek sahibini şaşkına çeviren içkici beygirlerden bir sarhoşun acayip hikâyelerini Fransız gazeteleri uzun uzadıya yazmışlardır. Bilmem bunlardan birinci hayvanın hayattan filozofça yüz çevirmesine ağlayanlar, ikincisinin alkolizm hastalığına tutulmasına gülenler oldu mu?

Arada bir Fransız gazetelerinde mösyö, madam veya madamzelen ümitsizlikle kendini Sen nehrine attığı ve içkiye düşkünlüğüyle muthike veya facialar olduğu yolunda havadislerin ibret gözüne rastladığına bakılırsa hayvanların da arasında yaşadıkları milletlerin hayalleriyle hallendikleri ve ahlâkça da âdeta onlara benzedikleri gerçeği meydana çıkıyor.

Bizim de evlerimizde mangal altında uyuyan kedilerin kürkleri içinde büyüyen finoların; aile insanlarını meydana getirirken kadından, erkekten, çoluktan çocuktan ne kadar huy kaptıkları aransa insan şaşırıp kalır.

Acayip düşünür Jan Jak Ruso şimdi yaşamış olsaydı insanlar için aklına getirmedeği ve belki de zararlı bulunduğu iler-

lerne ve medeniyet fikrini böyle insanoğlundan örnek alarak hayvanlardan gösterdiğim için kim bilir bana ne kadar sövüp sayardı.

Zamanın öğrenilmesi güç felsefesini okullarda görmeyen hayvanlardan ara sıra böyle zihinlere şaşkınlık verecek işler çıkıyor. Fakat kendi aralarında bile yapanın meşhur olmasına yol açacak işleri övmekte pek cimri olan insanların bu noktada yanılmak huylarıdır.

Ben, Kırço'yu ahabaplardan biriyle tanışır, âdeta bir dost peydahlar gibi tanıdım. Kendisini ilk görşümde hayvan bana koşunum kapakları altından kaşlarını kaldırarak o sırdan anlar bakışlarıyla kazanın hükmüne razı olarak felâket görmüş bir filozof olduğunu anlattı. Hemen ayrılmaz uzun bir hayat arkadaşı gibi vücuduna bağlanan, vücudunun üç katına eşit olan o göçmen arabasını son kuvvet, son gayret ve dayanıklılığını kul'anarak sabahtan gece yarılarna kadar tin tin sürükler dururdu.

Bu yıl yaz başında bir arkadaşımın bir akşam Kireçburnu yakınlarındaki Nym birahensinde bulunuyorduk. Saat iki buçuğa geldi. Birahane garsonuna bize Sarıyer'e kadar bir araba bulmasını tenbih ettik. Garson gitti, gezindi: «Meydanda hiç bir araba yok. Biraz bekleyiniz, belki şimdi gelir» cevabını verdi. Az buçuk bekledik, sahiden de: «Sarıyer'e araba!» diye bir ses işitildi. Garson arabacıyı çağırdı. Araba birahanenin kapısındaki fenerin önünde durdu. Biz binmek üzere yürüdük. Tamamıyla fenerin ışığı altında kalan hayvana baktım. Lağar, ufak tefek bir şey. O ha'de ki sanki zavallının hep parçasından yaşamaktan bezginlik, yorgunluk sızıyor.

Arabacıya dedim ki:

— Ahırın nerede? Eğer buralarda ise şimdi tersine birçok yol gideceksin, hayvan yorguna benziyor. Yazıktır.

Arabası, poturlu, kırmızı yüzlü, orta yaşlı bir göçmen. Alaylı alaylı yüzüme baktı. Can sıkıntısından ileri gelen acayip bir gülüşle:

— Tuhaf şey be! Ahırımı, hele hayvanın yorgunluğunu soran müşteri de varmış. Ahırım nerede olduğu nene gerek efendi? Hayvan yorgun değildir. Bugün akşama kadar orada burada pinekledik durduk. Müşteri nerede? Yediği yem gözüne d'zine dursun. Kırço öyledir, üç gün ahırda çıkarmazsan sekiz gün yol gezmiş gibi o, yine öyle sessiz durur. Siz şimdi arabaya binmezseniz, bu gece ikimiz de aç kalırız. Atlayın efendiler atlayın, bir ayak evvel yol alalım, dedi.

Kırço, felâket görmüş sırtına bağlanmış o koca yuvarlanan yüke daha ne kadar ağırlık katıldığını görmek ister, yahut insafsız sahibinin sözlerini derin bir umutsuz bakışıyla yalamaya uğraşır gibi başını çevirdi, arkaya baktı. Hayvanın yanıp yakılmak isteyen kalkık kaşlar altındaki kirli cam gibi parlayan iki kara gözbebeğinin hepimize karşı bir lânet uçuştüğünü fenerin titrek ışığı yardımıyla gördüm. Kırço, bu sessiz nefret bakışlarıyla sanki bize diyordu ki:

«O sahibim olacak herifin sözlerine inanmayınız. O arkamdaki talihsiz yükümle sabahtan beri kaç kilometre yol yürüdüğümü, bu emeğim karşılığında bana akşamları ne yedirildiğini, hele kaç yaşında olduğumu bilseniz bu gece boş iken çekemediğim şu arabaya binmek değil, beni ahırıma kadar götürmek için başka bir taşıyacak arardınız.»

Sanırım ki kendini insafli sanan bir insan hayat yolundaki her adımında bu gibi yakınmalardan vicdanının sadasına her zaman uysa o adam medenî toplumda yaşayamaz.

Bu meydandaki gerçeğe örnek göstermek üzere «Günahı sahibinin boynuna!» deyip biz arabaya atladık. Arabacı, dizginiyle zavallı Kırço'nun başını bir iki tartakladı. O sada, o inilti, o ümitsizce şikâyet hiç kulaklarımdan silinmez. Hayvan derin derin bir inledi. Buna aldığı cevap, etraftaki dağlarda yankılanan bir kırbaç oldu. Kırço, sahibinin insafsızlığına karşı halince bir protestoda bulunmak için veya belki de can acısıyla arabayı birkaç adım geriye sürdü. Zayıf vücuduna inen birbirinden yaman ikinci, üçüncü kırbaçtan sonra boşaltmak

istediğini gösterir, umutsuzca bir atılganlık ile eski bir körük gibi puf puf diye bir soludu. Yola düzüldü. Arabacı zalimce indirdiği kırbaçın tesirinden keyiflenerek:

— Haydi oğlum Kırço, işte böyle olmalı, dedi.

O insafsız herif yalan söylüyordu. Kırço'nun halinden at cinsine mahsus bir yaşlı at olduğu anlaşıldığından bu hayvan sahibinin oğlu değil olsa olsa, belki kardeşi olabilirdi.

Vücudunun ağırlığını, zayıf, dermansız bacaklarının çekme himmetine bıraktığımız hayvan kim bilir nasıl acı bir gayretle bizi o uzun kıyıdan sürükleyerek götürmekte, hafif hafif kenara çarpan dalgaların sadası, tekerleklerin çıkardığı gürültüye karışmakta iken arabacıya sordum ki:

— Kırço'ya oğlum dediğine göre bari akşamları arpa veriyor musun?

Herif cevap olarak:

— Arpa mı? Dedi, durdu.

Bu «mı» sorusu benim için o kadar kuvvetli bir «hayır» manasına geliyordu ki, arabacı bana açıktan açığa: «Şu hayvanı aldım alalı bir tane arpa tattırmadım» demiş olsaydı gizlemek istediği gerçeği belki bu kadar açıklıkla anlatmış olmazdı.

Biraz düşündü:

— Veririm, veririm... Hayvan arpa yemezse arabayı çekebilir mi? dedi.

— Her akşam mı?

Bu soruma karşı biraz insafli davranarak kih kih güldü:

— Yok, her akşam değil. Ona her akşam arpa verir isem sonra biz'im çocuklar ne yer? Hep kazandığımı onun boğazına tıkacak değilim ya?

Arabacıya adını sordum: «Ali Ağa!» dedi. Artık onunla sözü kestim. Arkadaşımla biraz konuştuk. Biranın beyinlerimize verdiği ağırlıkla gevşeyip birer köşeye yaslandık. Sözler seyrekleşti. Sonra ikimizi de bir sessizlik kapladı. Büyük-

dere çayırını, karakolu kalafat yerini geçtik. Meyhanelerden gelen Türkçe, Rumca sorhoşça şarkıların ancak yarım mısralarını işiterek dükkân ve evlerden dışarı vuran lamba ışıkları içinden gidiyorduk. Büyükdere başına geldik. Bakışlarmız bir kasap dükkânına asılmış bir dananın derisiyle sarı yağlarını, bir eczanenin camlığındaki billûr vazunun içindeki kırmızılık arasından yayılan ışığı seyir ederek vakit geçiriyordu. Biz kendimizi yorgun aç, dermansız bir hayvanın yaralı sırtına yük olduğumuzu artık unutmuştuk. Buhar veya elektrikle işler bir arabada gidiyoruz sanıyorduk. Arabayı çekmek için gerekli gücün kaynağı zavallı Kırço'nun ihtiyar kemikleri, kurumuş kanı, porsumuş sinirleri ve damarları olduğunu niçin böyle çabuk unuttuk?

Arabamız birdenbire bir bakkal dükkânı önünde durdu. Hayvanın bu duruşuna karşı Ali Ağa bir düzüne kadar kırbaç şaklattı. Kırço, durmayıp inip şişen karnı, birbirine yetişmeyen soluklarıyla artık gidemeyeceğini bildiriyordu.

«Dur, biz inelim» demeye kalmadı. Ali Ağa yerinden fırlayarak hayvanı geminden yakaladı. Kim bilir ne şiddetle çekti ki ikisi birden koşmaya başladılar. Bir zaman öyle koştular. Hayvanı bu suretle yürüttükten sonra yine kendisi geldi, yerine atladı. Hayvanın bu son gayretiyle piyasa boyuna kadar geldik. Orada Mösyö Kapural'ın yalısı önünde Kırço donmuş gibi bir düşüşle yere uzandı. Hemen arabadan atladık. Koşumun iki kolu arasına sıkışarak yerde yatan beygire baktım. Ne acı bir görünüş! Boynunu yere upuzun uzatarak sol tarafına yatmış. Art ayağı vücudunun altında bükülmüş kalmış, ötekileri çarpık çurpuk oraya buraya uzanmış. Gözleri kapalı. Hiç bir tarafında kımıldamadan, candan bir iz yok. Daha çok bakmaya dayanamadık. Arabacıya parasını verdik. Biz oradan birkaç adım açılır açılmaz insafsız herifin hayvanı kaldırmak için pat pat karnına tekmeler indirdiğini işittik. Benim hükmüme göre Kırço ölmüştü. Artık onun dört ayak üzerinde yürüyebilmesine bence ihtimal yoktu.

Dört gün sonra sokakta Ali ağanın arabasına rastladım. İçinde, biri şişman, öteki zayıf iki madâm, karşılarında iki erkek, ortalarında bir çocuk, bir de koca seyir sepeti var, hepsinin kim bilir kaç yüz kiloya varan bütün bu ağırlığı Kırço'nun zayıf bacaklarıyla -sokağın güneşli yüzünde kamçının gölgesini gördükçe kulaklarını dikerek- çekip götürüyor. Şaşkınlığımdan sokağın ortasında: «Ay, Kırço ölmemiş!» diye bağırıktan kendimi alamadım. Ali Ağa benim haykırmamı işiterek bana elindeki kırbağı gösterip:

— Geçen akşam inandın mıydı beyim onun yalandan bayılmasına? İşte bu kırbaç onu daha çok diriltir. Bu kırbağın şifasıyla o daha ölmez, dedi.

Arkasındaki tıklım tıklım müşteri dolu arabayı çaresiz mütevekkilcesine zoraki bir dayanma ile sürüklerken her gün orada burada Kırço'ya rastlardım. İskele başlarında, dere içinde, ara sıra Kırço'yu müşteri bekleyerek durmuş halde gördükçe yanına gider, yüzünü okşardım. Hayvan hiç kımıldamadan donuk, dik bir bakışla gözlerini bana diker, yüzüme bakardı. Ne demek isterdi bilmem ki... benim ona karşı gösterdiğim acımaya şaşıyor, daha doğrusu inanmıyor sanır. «İnsan değil misin? Bana eziyet etmekte çıkarın olsa sen de Ali Ağanın bir eşi olursun» der gibi o bakışından belirsiz bir şeyler çıkarıyor gibi olurdum.

Bir gün Kırço'ya Kaburun suyu'nda rastladım. Ali Ağa büyük bir lütuf olmak üzere onun koşumlarını çıkararak başı boş çayıra salıvermiş. Boynunun sol tarafında yürek biçiminde bir lekesi vardı. İşte bu nişanından Kırço'yu hemen tanıdım. Meğer o eski püskü koşumlar zayıflığını örtmek için Kırço'ya büyük bir süs imiş. Hayvanın o çıplak hali büsbütün iç'ler acıydı. Bir beygir iskeletine yalnız deri geçirilmiş bir hayat mucizesi olarak o iskelet geziyor, otluyor sandım. Yanına gittim, vücudunun koşum yerlerine rastlayan kısımlarının tüyleri dökmüş, çizgi çizgi kara deri kalmış, orasında burasında kamçı izleri de gözüküyordu. Hemen bir arşın kadar uzun görü-

nen zayıf kafası üzerinde çukurda kalan gözleri kapalıydı. Uzun sarı dişleri arasında ezmeye uğraştığı bir tutam otu gevşek gevşek çiğneyerek tanımaya uğraşır gibi bana baktı. «Zavallı Kırço! bugün pek keyiflisin. Kim bilir yine kaç kişi olan müşterilerini Sarıyer'e indirmek için kuvvetini topluyorsun» dedim. O, sanki bu sorduğuma karşılık olarak kuyruğunu sallayarak karnının üzerine konmuş olan bir sineği kovdu.

O günden sonra Kırço'ya birkaç hafta rastlamadım.

Güzel havalarda Sarıyer'den vapura binip Yeniköy'e çıkmak, kıyıdan yürüyerek semtime dönmek en sevdiğim bir gezintiydi. Bir gün böyle bir gezinti için o uzun kıyıdan yürüyordum. Boğazın kucağında çırpınan denizin yanlarını kuşatan dağların, ormanların, bahçelerin, yalıların güneşin sonbahar yıldızları altındaki görünüşü gönlüme hüzne benzer garip bir sevinç veriyordu. Bazı şeylere dikkat etmeye uğraştığım halde halâ kendi kendime anlayamadığımdan şaşır duruyorum, çok tesir eden şey ister gamlı, ister neşe verici olsun çoklukla gözümünden yaş getirir. Ara sıra bir gezinti yerinde her çeşit safa ve rahatlık esbabı içinde gözlerimden bir yaştır boşanır. Ara sıra yürekler acısı bir görünüşten müteessir olmam. Sinirlerimin bu iki zıt hali üzerime nöbet nöbet gelir gider. O gün gözlerim su'anmaya bahane arıyordu. Kafam elli hikâye yazdıracak fikirlerin hücumu içinde bunaldı kaldı sinir sistemim üzerinde görülmemiş bir uğraşma peyda oldu. Kendi kendime: «İnsanın etrafındaki görünüşler fikirleri üzerinde ne kadar büyük bir tesir yapıyormuş!» diye hesapsız şeyler düşünme düşünme Kefeliköyü'ne yaklaşmışım. Bir aralık denizde kıyıya yakın bir beygir leşi yüzdüğü gözüme ilişti. Deniz kenarına yaklaşarak dikkat ettim. Bir de ne göreyim? O yüzen leş Kırço değil mi? Evet... evet... ta kendisi boynundaki kara leke hayvanın o olduğunda hiç şüphe bırakmadı. Gözlerimden sel gibi göz yaşları boşandı. O sırada leşin karşısına geçip de verdiğim

nutku dinlemeliydiniz. Gelen geçenler arasında mutlaka deli olduğuma hükmedenler olmuştur:

«Vañ zavalı Kırço! ara sıra ölüm, kurtuluş demektir. İşte seninki de öyle. Seni kamçısıyla diriltmeye uğraşan Ali Ağa sonunda öldürdü mü? Senin şu acıklı ölümünden ibret almayı bilselerdi bütün Sarıyer'in beygirleri kanlı matem yaşları dökerlerdi. Sahibin boynundan yuları senin bu deniz dibine bir lokma gibi atacağı zaman çıkarmış, yine hakkında lütfetmiş; delik deşik postundan yararlanmak için derini soymaya kalkmamış. Bütün hayvanca çabalarıyla gece gündüz harcadın emek karşılığında hayat seni besleyemezken işte ölümünden sonra su'lar vücudunu şişirmiş. Yaşadığın zaman içinde hiç bu kadar doyduğunu hatırlayabiliyor musun? Bir lokma yeme kaç kamçı vurulurdu? Bunu hesap ettin mi hiç? Dalgalar por-suk dudaklarını kaldırıp indirdikçe nutkuma cevap veriyorsun sanıyorum. Hele o sarı sarı iri dişlerini hiç görmek istemiyorum. Cenabıhak bunları sana yem yemek iç'n verildiği halde sahibin bu yaratılış hikmetinin aksine davranır, onları çok ke-re işsiz bırakırdı. Her sözümü tasdik eder gibi sa'lanma öyle.. Artık gözüm görmesin. Seni dalgalar rahat semtine götürsün. Fakat bir daha dünyaya araba beygiri olarak gelme sakın. «Ne geleyim?» diye sorarsan buna cevap vermekten en büyük fi-lozofların âciz bulunduklarını da bil...»

Ağlamadan gözlerim kızarmıştı. O akşam sofrada başında kardeşim sordu:

- Gözlerindeki kızartı nedir?
- Ağladım.
- Hani benim acıdığım araba beygiri Kırço yok muydu?
- Ey...?
- İşte o ölmüş.
- Kaş'arını çatarak: — Hay budala hay...
- Ağabeyim bana «Budala» dedi, bilmem siz ne dersiniz?

PAPAZIN EŞEĞİ

— *Fransızcadan çevrilmiştir.* —

Kasteles Klermon'un yaşlı papazı eşeğine kurulmuş, boy-nuz saplı, balinelerinin uçları fındık kadar iri madenden yu-varlaklarla sona eren büyük mavi şemsiyesini açmış yavaş ya-vaş Fornilas yokuşu çıkıyor.

Saat öğ'leden sonra beş var. Mevsim temmuz. Daha ufuk-ta epey yüksekte olan güneş kızgın ışınlarını papazın üzerine yağdırıyor, ortalığa ateş saçıyor. Saygı değer ihtiyar bir elin-de dizgin, ötekinde dua kitabı. Hem bineğinin dizginini idare-ye, hem de duayı okumaya uğraşıyor. Kitabı gözlerinin hizası-na kaldırmak için çok zahmet çekiyor, harareten terliyor, âde-ta bunalıyor. Bu hararet, bu okuma sırasında papaz efendiye bir gevşeklik gelir. Git gide uykuda bastırmaya başlar. Aralık aralık gözler kapanır, dua ile uğraşan dudakların kımıldanışı aranır, parmaklar arasından dizginler gevşer. Papaz, büsbütün rahat uykuya dalacak, belki de tepe taklak hayvandan yuvarla-nacak ama o kadar derin uykuya varmaya imkân yok. Birkaç şekerleme geçirir geçirmez eşeğin ayağı bir taşa il'sir, bunun meydana getirdiği sarsıntı uyuyan papazı biraz uyandırır. Diz-gin tutan parmaklarda birkaç kuvvetsiz hareket, dudaklarda gevşek bir iki mırıltı peyda oluyor. Fakat eşeğin ayağı düze-line bu küçük uyanıklık yine uyku oluveriyor. Ya nasıl uyan-sın? Papazın uğradığı bu ağırlık yalnız hayvanın hareketinden gelme değil, papaz efendi öğle yemeğini arkadaşlarının birinde yemiş. İki papaz karşı karşıya hayli atıştırmışlar.

Sıcaktan bezginleşen papaz değil, altındaki zavallı eşek ateş kesilmiş, o da terliyor, onun da buharı tütüyor, sıkça sıkça soluyor, homurdanıyor, çirkin sesiyle ara sıra uzun nağmeli feryatlar, şikâyetler salıveriyor, ikide bir sendeliyor.

Yokuş diklendikçe eşeğin hareketi de ağırlaştığı için o sarsıntılar ihtiyara tıpkı beşik salantısı, o feryatlar tıpkı bir ninni sesleri gibi gelir. Zavallı papaz son uyanışında bu dört ayaklı canlı beşğin uyku veren salıntılarına vücudunu teslimde biraz daha devam etse, hele o keskin çığlıklarını ninni saymakta beş on dakika daha gaflet gösterse büsbütün uyuyuvereceğini düşünür. Dalacağı o uykudan uyanmasından sonra düşeceğini korku ile nasılsa aklına getirir. Uykunun fazla bastırmasından kurtulmak için eşekten iner, yuları koluna geçirir. Etrafındaki latif manzaralara bir göz gezdirdikten sonra yine dua kitabını açar. Kitap elde, eşek yedekte okumakla uğraşarak ağır ağır yola düzülür.

O vakitler Fornilas dünyanın en latif memlekentinden sayılırdı. Çevre bütün bağık. Daha filoksera oidyum gibi hastalıklar ortada olmadığından, kütükler, asmalar dallarından sarkan dolgun salkımlarıyla ürün bolluğu yeşil bir tazelik içinde gözüküyor, bu bağıklar arasında üzerleri yemiş dolu ağaçlar da gözleri çekiyor.

Papaz efendi hâlâ yuları kolunda, okuduğu Latincenin güç yerlerini an'lamakla uğraşır bir halde, pek dalgın bir yürüyüşle ne dört yanının latifliğ'ne bakıyor, ne rastladığı kimseleri görebiliyor. Yalnız güneşin sıcaklığından sıkıntısından arada bir mantosunun derin cebinden mavi satraçlı büyük bir mendil çıkarıyor, alnında nohut tanesi gibi peyda olan terleri siliyor, sonra yine kitabını açarak, okumasına dalıyor.

İki serseri çingene yol çitinin gölgesine oturmuşlar, ayaklarını hendeğe uzatmışlar. Etraftaki bahçelerden aşırılmış oldukları meyveleri yiyorlar.

Bu iki kara kuru çapulcu çingene oraya yaya olarak gel-

mişler, geceyi oralarda geçirmişler, fakat daha etraftan bir şey çalıp çırpmamışlar.

Civar halkı o mevsimde çingenelerin aşırıntıya çıktıklarını bildiklerinden eşek, at, koyun, keçi, kaz, hindi tavuk gibi hayvanları kaparlar, sıkı bir koruma altında bulundurlar. Bu iki çingene bir şeyler çalmak fikriyle o tarafları dönmüşler dolaşmışlar. Fakat o sırada tıkmakta olduk'arı yemişlerden başka bir şey bulamamışlar. İşin fenası nerede? O geceyi de bir samanlık veya değirmen kovuğunda geçirdikten sonra yarın sabah Valans pazarına inecekler. Satış meydanına çıkaracak elde bir şey yok. Hiç öyle boş elle pazara gidilir mi? Ne yapmalı yapmalı her halde bir şey çarpmalı.

İşte o aralık papaz efendi bu iki serserinin önünden geçer. Çingeneler papazı görünce saygı göstermek için ellerini şapka diye başlarında taşıdıkları mundar başlıklarını götürürler. Fakat m'desi ağır bir hazım işiyle, zihni dua okumakla uğraşan papaz, dalgınlıkla ne çingeneleri, ne de gösterdikleri saygı hareketini görebilir, hiç bir şeyin farkına varmadan geçer gider-

Serserinin biri ötekine yavaşça:

— Görüyor musun ne güzel eşek!

— Eşek güzel ama yuları papazın kolunda.

— Aşırabilsek yarın pazarda cebimize hayli para girer. Şu eşek hiç etmezse yine su içinde on pistol (eski on franklık altın para) eder sanırım.

— Aşıramaz mıyız?

— Aşıırırız ya... Hayvan aynalı, papaz hımbıl... Biz işe başlayalım, bak o hiç bir şey çakabilir mi?

İki çingene orada tez elden bir kumsa geçer'ler. Eşegin çalınması hakkında çabuk b'ir plan düzerler. Birkaç kelime ile birbirlerine meramlarını anlatır anlatmaz çingenenin biri orada çarçabuk anadan doğma soyunur. Eşeğe yaklaşıp hayvanın başından yuları çözer, kendi boynuna geçirir. Planı da söker. Onu da sırtına yüklenir. Çingenin biri böyle yularlanıp semer'lenince öteki çingene de çıplak kalan eşegin üzerine at-

layarak hayvanı ters tarafa, yani Valans yoluna doğru sürer götürür.

Hayvan elden gider, ama papazın arkasında asıl tuhaflık da ondan sonra başlar. Dalgın papaz suların söküldüğü sıradaki birkaç ufak sarsıntıya hiç aldırılmaz. O yine duasını okuya okuya ağır yürüyüşünde gider durur. Arkasındaki palanlı yularlı çıplak çingene eşekle bir yürüyüşle adımlarını efendisinin adımlarına uydurur. Arada bir homurdanıp sular silke-rek eşekliğe piyaz verecek şivelerle yürür. Bu gidişle Kastel çeşmesi önüne varırlar.

Ağaçlar yolun üzerinde iyi görüşe engel olacak yolda sık yeşil bir kubbe meydana getirdiğinden yalnız bu yeşillikten yapıma duvarın ilesinde açılmış bir aralıktan şatonun kalın duvarlarıyla kilise çan kulesinin şekilleri berrak bir gök zemini üzerinde çizilmiş olduğu görülür. Papaz eşeğine binip kendi cematine eşeğe binmiş olarak görünmeyi papazca haysiyetine uygun bulur. Eşeye atlamak üzere geriye döner, sevimli kır eşekçiğinin palanı altında hazin gözleri yere dikik iki ince bacaklı, esmer renkli, çıplak garip bir vücut görünce şaşkınlıktan arkasına devriliverecek gibi birkaç kere şiddetlice sendeleyerek titrek bir şaşma sesiyle:

— Aman Yarabbi, bu ne hal! deyince, çingene palanın ağırlığı altında takatsız ka'mış, hele çıplaklığından utanmış gibi acıklı bir utangaçlıkla iki elini birbirine kavuşturup yalvarıp yakarma vaziyeti alarak:

— Heyhat, papaz efendi hazretleri arkanızdan gelen bu palanlı mahluk dualarınızın kutsal kabulüne değmeyen bu günahkârdır. Evet, ben suçlu bir kul idim. Cenabıhak ceza olarak beni eşek biçimine sokmuştu. Epey bir zaman kend'im gibi suçlu insanların ellerine düştüm. Çok eziyet ve sıkıntı çektim. Sonunda besbelli sınama zamanı sona ermiş olmalı ki sizin gibi mübarek bir zata satıldım. Günahkâr hakkında gece gündüz mağfiret dilemekten geri kalmayışınızın en büyük manevî tesiri işte bende görüldü. Duanız berekâtıyla yine insanlı-

ğa dönmüş. Ey muhterem zat, Cenabı Mevlâya bir kul geri verdiniz. Fakat siz bir eşekten oldunuz, bu zararınızı düşündükçe hiç bir şekilde teselli bulamıyacağım.

Dualarının kabul edildiğini bu apaçık örnekte gören papaz göğsü kabararak eşeğini teselli edip:

— Kederlenmeyin kardeşim. Gerçek eşeğimin elden çıkması benim için küçük bir kederse de Cenabıhakka bir kul kazandırmış olmanın vicdanî sevinci bence her şeyden büyüktür. Haydi oturduğum eve kadar gidelim, yolu benden iyi bilirsin. Sana giyecek vereyim, güzelce karnını doyurayım. Daha ahırda hayli arpa saman var. Fakat onlar senden sonra gelecek eşeğin hakkıdır. Bilirsin ki yiyecek hakkında hiç bir cimrilikte bulunmaz, önünden yemini eksik etmezdim. Yine öyle seni bol bol yemleyeyim. Sonra çık git kendine bir geç'im yolu bul... Ama bundan sonra günah işlememeye çalış. Çünkü yine eşeklik senin için biçilmiş kaftan demektir.

Çıplak çingene birkaç saat sonra tam olarak çulu düzmüş, karnını doyurmuş, papazın cömertliği eseri olarak cebine birkaç mangır indirmiş olduğu halde o saygı değer duacının evinden çıkar, kararlaştırmış oldukları yere giderek arkadaşı ile buluşur. Ertesi günü eşekçeğiz Valans pazarında hayvan cambazına onbeş pistole satılır.

Zavallı papaz eşeksiz kalır. Kendine bir binek hayvan uydurmak için bir hafta sonra pazara iner. Bakar ki satılık eşekler bir sıraya sergileme yerine dizilmiş. Hayvanları dikkatle gözden geçirmeye başlar. Öyle ya! Yine bunlar arasında Allahın gazabına uğramış bir günahkâr insan varsa? Yine edeceği duaların berekâtıyla bu da evvelki adamlık şekline dönerse?. Papas efendi büyük bir tereddüt içinde iken birdenbire yanık yanık bir anırma işitir. Bir de bakar ki ilerdeki eşek, esaret zincirini kırarak şiddetlerle tepiniyor. Oradan kurtulup papaza yaklaşmak istiyor. Yani hal diliyle «Beni bırakıp başka eşek alma!» diye yalvarıyor. İlk bakışta kendisi eski hizmet-

çisini, evet günahkârı tanır. Eyvah!... O uslanmaz suçlu yine Tanrı gazabına uğrayarak eşek postuna girmiş.

Artık şüpheyeye mahal kalmaz. Bu çok günahkâr eşeğe yine para verip de insan nesline dönmesini papaz bu sefer uygun bulmaz. Fakat kendine karşı saygı ve sadakat hissiyle kulak sallayan emektarına birkaç nasihat vermek lütfundan da bir türlü kendini alamayarak eşeğin uzun kulağına eğilip:

«Bebey uslanmaz hayvan! Geçirdiğin ilk eşeklik hayatından ibret almayarak yine ikinci bir günah mı işledin? Zalim insanlar eline düş, geçireceğin hayatın azabından aklını başına al da tekrar adam olmaya çalış. Ama bu değişikliğin benim yanımda olmasın. Kulaklarını sallayıp yalvarma öyle... Seni alsa alsa başından geçeni bilmeyen bir ahmak alır, artık ben almam.»

7 Ağustos 1908

GUGULAR

Türkçemizde kadınlarca kullanılan bir «gırgırı» sözü vardır, gırtlak içinde bir araba çıkıyor gibi söylenen bu kelimelerin manaları o kadar topludur ki bunları saymaya şu sayfalar yetmez sanırım. Her şeyin ameliyatı nazariyatından üstündü kuralına inananlar «gırgırı» sözünü bir kâğıt parçası üzerinde yazılı görmeden ise onu maddî olarak denemelidirler. Ben bu kelimenin anlattıklarını hepsini anlatmadan âciz olduğumu söyleyebilirim. Onun ne demek olduğunu sadece gırgırı bir kadınla yaşamış olanlar bilirler. Sözün aslı Türkçe midir, Çağatayca mıdır? Sözü bu yola çevirip de bir kelime sıçratmak istemem.

Yalnız kısaca şu kadar söylemeye cesaret edebilirim ki «gırgırı» kelimesi huysuz, temiz, titiz, geveze, dırdır, geçimsiz, daha bunlara benzer dünyada insanı canından bezdirmek manasına konulmuş ne kadar söz varsa işte bunların hepsini kaplar.

Bu kelime hakkında biraz dikkatleri çektik ya... Şimdi «gırgırı» Latife Hanımı okuyanlarıma tanıtayım. Latife Hanım, Azrail haracında gezen seksen beşlik bir kadındır. Biraz bunakça, başı yaşadığı günlerin son saniyelerini sayar gibi sallanır. Ara sıra bu yaşadığı âlemi rüya sanır, ara sıra da rüyada gördüklerini gerçek olarak alır. Bir gece rüyasında kendisini bir elmas bilezik sahibi görürse ertesi sabah onu rüya olduğunu unuttur, sandığında bilezik arar. Latife Hanımın böyle ara sıra rüyayı gerçekle karıştırmak sapıtlığından komşularıyla ettiği kavgaların sayısı kaleme gelmez.

Ahırkapı taraflarında sahibi olduğu beş odalı evinde oturur. Evi de sahibi hanımla aynı yaşta denecek «kârı kadim» bir şey ise de gördüğü onarmalar yardımıyla pek viran değildir. Gırgırlığın asıl bu evin içinde görmeli. Bunun içi en aşağı onbeş günde bir yukarıdan aşağıya oğulur, silinir. Merdivenlerde sakız gibi beyaz keten bezler serilidir. Taşlık, mutfak kadınlar «Bal dök te yala» dediklerine tamamıyla uygundur. Her şey temiz ve yerli yerindedir. Bir bardağın, bir maşanın belli bir yeri vardır. Onu oradan kaldıranın başına kıyamet kopar. Aslında evin içinde bir şeye dokunacak adam da yoktur. Latife Hanım tek başına gibidir. Geceli gündüzlü kendiyle kalacak hizmetçilerle bir türlü geçinemediğinden o şartla yanına hizmetçi almaz. Büyük hanımın huyundan olan titizliğine alışmış Hatice Kadın isminde bir göçmen kadını yalnız gündüzleri gelir, hanımın tarif ettiği yolda evi siler süpürür, biraz yemek pişirir, geceleri yine evine gider. Komşulara yüz vermez. Akrabasını evine pek seyrek uğratar. Dört dükkânı vardır. Onlardan on altın lira kadar irat alır. Bu paranın ancak yarısını harcar, öteki yarısını biriktirir. Fakat Latife adı mahallede pek zengine çıkmıştır. Varlığının böyle aşırı büyültülerek yayılmasından endişe ettiği için mahalle bekçisinin kardeşi Mustafa'yı geceleri evin alt odasında yatırır. Zavallı Mustafa her akşam sokak kapısının önünde bir iki kova su ile elini, yüzünü yıkar. Ta ayaklarından dizkapaklarına kadar bir banyo etmedikçe evin içine giremez. Yine öyle iken Mustafa sabahları evden çıkıp gittikten sonra Latife Hanım aşağıya iner: «Ah, a dost'ar, odanın içi ekşi ekşi hamal kokuyor!» diye çığlığı basar. Orasını Hatice Hanıma birkaç kova su ile temizletmekle de kalmarak odaya adaçayı tütsüsü verir.

Büyük hanımın kafasında bunaklık eserleri görünürse de vücutça pek o kadar düşkün değildir. Titizliği, evin içinde durmayıp gezinmesi kendi için âdeta bir idman yerine geçtiğinden yaşından umulmayan bir canlılığı vardır. Evin silinip süpürülmesi işi bittikten sonra başlıca işi sandıklarının yerleştirmektir.

Bu işlerden vakit artarsa mahalle camiine vaiz dinlemeye gider. Mimerin yanında bir yer bulabilirse arkasını oraya dayar; hocanın sözleri kendine ninni yerine geçer, uyuyakalır. Ara sıra bütün va'zı uyku ile dinler, ara sıra da yarısında uyanır.

Eğer vaiz dokunaklı olup da uyandığı sırada öteki kadınları ağlar görürse hiç bir sözünü işitmediği hikâyeye o da göz yaşı dökmeye başlar.

Her cuma ve pazartesi günleri mezarları ziyaret günleri dir. O günlerde öğle yemeğinden sonra sof feracesini giyer, kolsuz yaşmağıyla yaşmaklanır, koltuğuna bir bohça yeşil yemeni, eline de değneğini alır, Tezveren Dede, Koyu Dede, Bu kağılı Dede, Lâleli Baba demez türbe türbe dolaşır. Koltuğundaki yemenileri sandukalara örter, türbedarlara mum parası verir. Sokakta adını bilmediği bir türbenin önünden geçse: «Bu hangi aleyhisselâmdır?» diye rast geldiğine sorar. Çünkü Latife Hanım için hep sanduka altında yatanlar birer» aleyhisselâmdır.»

Latife Hanımın Yusuf Ağa adında bir kardeş çocuğu vardır. Yirmi yıl önce annesinin ölümünde Yusuf Ağaya da bir iki irat kalmış. Fakat çocukluğunda okul kaçkınlığı edip okumamış; gençliğinde de işi edepsizce hovardalığa dökerek teyzesinin övütlerinin tersine miras mallarını son parçasına kadar yemiş. Epeyce başı boş sürtmüş. Birkaç defa teyzesinin yardımına baş vurmuş ise de kovulmaktan başka bir şey alamamış. Tavcılık, kuşbazlık, karagözcü yamaklığı gibi ne kadar ahlâk bozucu meslekler varsa hepsinde birazcık karın doyurmaya uğraşmış, sonra nasılsa resmî dairelerden birine iki yüz kuruş maaşla hademe yazılmış, evlenmiş, çoluk çocuk sahibi olmuş. Yaşı elliyi bulmuş. Fakat hâlâ Latife Hanım yeğenini «evlere şenlik çapkın oğlan» adından başka bir adla ağzına almaz.

Yusuf Ağa iki yüz kuruş maaşından başka yüz kuruş da açıktan uydurur, aylığı üç yüzü bulur. Lâkin ailesi, bir kendi, bir karısı, iki buçuk, bir de yolda dört buçuk nüfustan meydana gelmiş. Yakında o buçukda tam sayıya çıkacak, evde kala-

balık beşe varacak. Bu üç yüz kuruşluk irattan her biri bir tane, çarşı, bakkal, kasap, zerzevatçı, Yusuf Ağanın bütün ve meyhane borcu, çocukların okul parası üçte bir, dörtte bir kadar borç bırakılarak ödenir, ama ev kirası her zaman açıkta kalır. Aile bütçesinin ev kirasına tahammülü olmadığını ev sahipleri dinler mi? Ama ne çare geçinme dünyası bu... Yusuf Ağa ev sahiplerine türlü özürler söyler. İşitilmedik makamlardan maval-lar okur. Sonunda birçok asıntı ile bu mavallerin nakaratı ev değiştirme işine çıkar. Çıkar ama nasıl çıkar? Ev sahibi bir para alamayacağını anlar: «Herif birikmiş kiranın bana lüzumu yok. İstersen taşınma parasını da vereyim. Tek sen evimden defol!» diye haykırır. Yusuf Ağa her zaman işi bu sona getirmenin yolunu bilir. Kiranın ödenmemesi yüzünden Yusuf Ağanın rahatsızlığı yalnız yılda iki üç ev değiştirmekten başka bir şey olmaz. Öyle ya! Kira parasını veremeyen kiracıların açıkta kaldıkları ne vakit görülmüştür? Bunlar her zaman aldanacak bir ev sahibi, içine taşınacak bir yatacak yer bulurlar.

Yusuf Ağanın karısı Afife Hanım o kadar çaçaron, kirli pasaklı, murdar bir karıdır ki kocasını işine, çocukları okuluna savdıktan sonra ev işine hiç el süremeden pis kokulu yeldirmesini arkasına takar, komşu komşu dolaşır. Evinin her köşesi sanki bir çöplük halindedir. Saat ondan sonra evine döner. Akşam için hazırlayacağı bir tencere kapuskayı evin üst katında mangalda pişirir. Herif, ezandan sonra sarhoş gelir. Çocukları, o vakte kadar karınları acıkır. Anaları odadan çıktıkça ortada kaynar tencereden maşa ile bir kaç parça şey aşırırlar. Ağızları, burunları yana yana yiyebildikleri kadar yerler. Annelerinin odaya yaklaştığını işitince hırsızlıklarını sezdirmemek için ellerindeki kemikleri minder altlarına saklarlar.

Çok kere akşam ne sofraya kurulur, ne yatak yapılır. Nerede kolaylarına gelirse orada yemek yerler, nerede uyku bastırırsa orada kıvrılırlar.

Kehle mi dedin? Su bardaklarına varıncaya kadar her tarafta yüzer. Çocuklardan büyüğünün adı Emin, küçüğününki Kerim'dir. Fakat bu adlar, göbek adı olarak kalmış. Okulda bu iki çocuğa «Bitli gugular» adı verilmiştir. Birbirinden ayırt etmek için Büyük Gugu, Küçük Gugu demek yeter. Bu ailenin yılda birkaç defa ev değiştirdiği kadar çocuklarda okul değiştirdiklerinden bunların okula geldikleri beraber okula çıkan bit kolerasının yayıldığı kaynak bu gugular olduğunun farkına varacak kadar akıllılık gösterecek hocalardan birkaçı guguları minderleriyle beraber evlerine geri göndermekte kusur etmemişlerdir.

Anneleri, ana sevgisi yüzünden nasılsa ara sıra tembelliğini bırakıp böceklerini ayıklamak için çocuklardan birini dizine yatırarak: «Musibet gugular! Tertemiz soyumuzun adını bitliye çıkardınız!» diye haykıra haykıra tırnaklarıyla haşeratı avlamaya başladığı sırada ara sıra çocuk da: «Dur, anneciğim dur... bir tane senin boynundan gidiyor. Kımıldama tutayım» sözüyle o da anasına karşı bir hizmette bulunurdu.

Latife Hanım yeğeni Yusuf Ağa ailesini yalnız bayramlarda, o mübarek günler hürmetine bir saat kadar kabul eder. Bu kabul edişi de yarım bir kabüldür. Onları büsbütün evin içerisine sokmaz. Bir hasır verir, sokak kapısının önünde oturur, sonra o hasırı mahalle kahvesine hediye gönderir, evde tutmaz. Gugulardan pek iğrenir. Elini verip öptürmez. Yeğenine, onun karısına, çocuklara birkaç kuruş bayram bahşışı vermek mürüvvetinde bulunur. Çok defa yeğeniyle gelinine de: «Allah aşkına hepiniz sıcağa gidin. Biraz arlanın paklanın» diye ayrıca hamam parası verir.

Bu kapı önü misafirliği bir saati buldu: «Haydi artık bitler merdivenden yukarıya çıkmadan siz kapıdan çıkınız» diye ciddice latifelerle hepsini kapı dışarı eder. O aldıkları hamam parasıyla bunlar çoluk çocuk tatlıcı, helvacı, mahallebi dükkân-

larını dolaşıp daha pislenirler. Herif te her akşam içtiği şişeye bir tane daha katar.

Bu karı kocanın Latife Hanım teyzeleri üzerinde olan emelleri büyüktür. Kadının mirasçısı olmak isterler. «Evini, eşyasını, dükkânlarını bize versin, biz ona gül gibi temiz bakalım» gibi olmayacak tekliflerle araya hatırlı ricacılar koyup boş yere yalvarmalarda bulunmuşlarsa da teyzelerinden: «Kör olasıca gözlerini malıma mı dikmişler? Onlara söyleyin: «Bir eski pabucumu bile vermedikten başka bayramlarda da evime almam» cevabını almaktan başka bir başarı gösterememişlerdir.

Aralarındaki bu yalvarıcı teklif, bu acımaşca karşılık yedi sekiz defa tazelenmişti. Fakat Yusuf Ağa ailesi bu haka-retli cevaplardan hiç bir ümitsizliğe düşmeyerek her gün yeni bir çare bulmak düşüncesinden geri durmamıştı.

Kimi akşam herif içki tepisini kurar. Karı da can dayanmaz bir tuvaletle karşısına geçer. Hep, hayatlarının bu emeli üzerine düşünürler, söyleşirler, coşarlar, her zorluğu yenmek yolunu bulurlar. Yavaş yavaş işe olmuş bitmiş gözüyle bakarlar. Mesele hayal şeklinden çıkar, tepeden tırnağa bir gerçek kılığına girer. Kendilerini Ahırkapı'daki evde görürler, evin köşe bucağındaki eşyayı sayar dökerler. Hepsine birer birer paha biçerler. Dolapları karıştırırlar, dükkânların kiralarını toplarlar. Dükkânlardan kiminin kirasını az bulurlar, kiracıyı içinden çıkarırlar. İki katına kira ile bir başkasına verirler. Yusuf Ağa hademeliği bırakır, kalantor bir iratçı tavrıyla köşe penceresine kurulur. Kendilerine bir araba, Gugulara da midililer alırlar. Bu arada teyzeleri Latife Hanımı da büsbütün unutmayarak ona da mermerden güzel bir mezar yaptırırlar.

Rakının kuvveti ile türlü parlak renk alan bu tatlı hulyalar içinde Yusuf Ağanın gözleri süzüle süzüle küçülür. Karı, sevinçten baygınlıklar geçirerek sonunda teyze hanımın sandıklarını, mücevherat mahfazalarını açar, elmasları ortaya döker, bunlardan kimseye bir şey vermez, hepsini benimser. Herif kullanmak için bir altın saat ister. Karı, bu isteği şüpheli bir

cümle ile geçirir. Artık nöbet süslenmeye gelir. Eski moda Divanhane çivisi pat iğneleri başına, gül yüzüğü parmağına, menekçe pırlanta küpeleri kulaklarına takar, kapıları eski moda ağır kürklerin biçimini değiştirir, onları kendi giyer. Kocasına bir iki hırka verir. O karı o kadar coşar, o kadar coşar ki yakasından bit akan o murdar entarisi içinde kırılarak: «Kocacığım, o kürkler, o elmaslar içinde beni bir kere gözünün önüne getir. Nasıl olurumu?» diye kocasına sorar.

Herif, o beygir suratlı, çil yüzlü karının birkaç divanhane çivisiyle güzellik yapısının pek değişmeyeceğini pekâlâ bilir amma hulyaya çeşni vermek için: «Afet olursun, afet... şekerleşirsin» cevabıyla karıyı alkışlar. İkisinin de ağzının balları akmakta iken sözün söyle en kıızıyan zamanlarından çocuklar bu dalgadan yararlanarak tepside baklava aşırırlar. Herif elini uzatıp tabakta bir şey bulamayınca meze işinde hulyanın tatlılığını pek yeter bulamayarak Guguları tokatlamak ister.

Karı: «Dövme kocacığım, dövme... Onlar sevinçten ne yaptıklarını bilmiyorlar» karşılığıyla işin önünü almaya uğraşır.

Ağır ağır söz mutfak işlerine yemeklere geçer. Bir erkek ahçısı tutarlar. Ahçıya, karı sabah akşam tatlı yahni pişirtceğini söyler. Tatlı ile arası hoş olmayan sarhoş herif yüzünü ekşiterek karısının midesizliğini yüzüne vurur, kebab, külbastı daha uygun olacağını iddia eder. Bu noktada aralarında fikir ayrılığı başlar, Karı, tatlı yahni diye direnir, herif öfkelenir. O aralık Gugulardan biri zerde ister, öteki de yoğurtlu tatar böreği diye bağırır. «Büyüklerin sözüne küçükler karışmaz» tekdiriyle Guguları susturmaya uğraşırlar. Fakat baba ve analarının deminden beri kurdukları yaldızlı hulyayalar kayıtsız kalan çocuk bu yemek bahsinden fena halde huylanarak biri zerdeyi, öteki tatar böreğini tutturur.

Yusuf Ağa: «Susun yumurcaklar, biz ne pişirtir isek siz

de onu yiyeceksiniz. Hiç kibar çocukları zerde, tatar böreği diye ağlar mı?

Gugular birbirinin yüzüne gururla bakışarak bu «kibar çocukları» sözünü birer acayip tavırla anlamaya uğraşırlar. O sevinçle Büyük Gugu babasının yüzüne elini uzatıp: «Dur baba, dur... Kulağına girecek» sözü ile bütün bu huliyaların üzerinde gezinen bitlerden bir tane yakalar. Lambaya atar. İğrenç böcek lambanın içinde pıt diye patlar. Hep birden gülüşürler. Küçük Gugu tatarböreği davasını unutarak ne büyük kahkahayı o salıverir. Her dakika vücutlarını dağlayan bu böcekleri ara sıra yakaladıkça böyle hiç acımadan yok etmek bu aile için pek sevinçli bir oyundur.

Sonunda aile arasında «Hulya ile karın doymaz» sırrı kendini gösterir. Hepsi şiddetle acıktıklarını an'arlar. Herif, karısına: «Kalk yemek ısıt!» emrini verir. İşte burada bütün hulyalar aldatici rengini kaybeder. Karı, biraz aklını başına toplamaya çalışarak: «Ben sana kaç gündür evde kömür kalmadı demiyor muyum? Bugünkü pırasayı çalı çırpı ile pişirdim. Artık şimdi ne ile ısınacağını sen düşün...»

Yusuf Ağa: «Ay sonu olduğunu bi'miyor musun? Para olmayınca ne ile alayım? karşılığıyla hiddet içinde ayağa kalkar.»

Hulyanın vücuduna verdiği gevşeklikle kuşağını, düğmelerini çözmüş bulunduğundan rakı parası yapmak için karı görmesin ihtiyatıyla uçkurluğuna saklamış o'duğu mecidiyeyi kaza olarak tangır mangır yere düşürür. Karı mecidiyenin yuvarlandığını görünce başına, kulağına, parmağına taktığı o hayalden elmasların kandırıcı parlaklığından bir baş silkintisiyle kurtularak:

«— Utanmaz herif, insan karısından, çocuklarından parasını saklar mı? Üç gündür üstünü başını, tekmil ceplerini elek elek aradım, on para bulamadım. Söyle bakayım, bu mecidiye-

yi nerene sokmuştun? (Ağlayarak) Senden bire ne hayır geliyor ki bunak teyzenden gelsin. Öyle kaltağın evine de, eşyasına da, parasına da lânet olsun, verse de istemem, kabul eden namert olsun. Hem bizi merdiveninden çıkarmayan cibilliyetsiz sana bana ev bark mı bağışlar. Soy sop birbirinize çekmişsiniz alçaklar...

Bu dil kavgası, bu saldırma rakıyı herifin başına sıçratıncaya kadar sürer. Çok defa iş dövüşe biner. Fakat vuruşmada en çok dayak yiyenin kim olduğu belli olmaz.

Bu tatlı hulyalardan uyanıklığın ertesi gününde bir sabah gırgırı Latife Hanımın evinden bekçinin kardeşi Mustafa gelir, Guguların kapısını çalar. Mustafa'yı görünce Afife Hanım ihtiyar teyzelerine karşı akşamki sövüp saymasının kin ve garazını hep unuttur. Büyüğü küçüğü kapı önüne koşarlar. Sorarlar ki:

— Ne o Mustafa? Teyzemiz hastalandı da bizi mi çağırıyor? Ne var, çabuk söyle.

— Size mal verecek... çağırıyor.

— Hepsini mi?

— Hepsini veriyor... mala, pula baktığı yok, hepsini verecek, kendisi Hicaza gidecek. Artık orada kalacak. Bir daha İstanbul'a gelmeyecek.

Afife Hanım şaşkınlıkla karışık bir sevinçle merdivenin son basamağına yığılır kalır. Bir eliyle çarpıntısını tutmaya çalışarak:

— Gugular, bir maşraba su yetiştirin, bayılıyorum, yardım çığlıyla evin çınlatır.

Yusuf Ağa neye uğradığını bilemeyerek sevinçli bir şaşkınlıkla Mustafa'nın iki elini şapır şapır öperek samimiyetini göstermeye baş'ayıp bir türlü hızını alamayarak göğsünden, gerdanından bir öpücük yağmuruyla yanaklarına doğru yükselir. Yüzü salya, vücudu iki kolun meydana getirdiği sıkı bir çem-

ber içinde bunalan Mustafa, Yusuf Ağanın sevinç dolu kucağından kurtulmak için:

— Ne oldu ki Allahı seversen!... diye şaşkınlık narasıyle silkinip kapıdan dışarıya kendini zor atar.

Guguların curcunası da evi sarsar. Beri yanda Mustafa'yı kollarının arasından kaçırın Yusuf Ağa bol bol öpmek için Gugulardan birini yakalar. «Bu nedir? Aklımı alacaksınız.» diye Afife şaşkınlıkla öteki Guguyu dövmeye başlar. Bir vaveylâ ki tarife sığmaz.

Biraz sonra bu gürültü azıcık yatıştır. Hep birlikte gitmeye karar verirler. Afife o haya'lerin gerçekleştiğini gösterir nazlı bir tavır ile dizlerinde derman bulunmadığından söz ederek kocasına bir araba getirmesi lâzım olduğunu anlatır. Araba gelir. İçine binerler. Bunlar öpüşe, dövüşe, ağlaşa, gülüşe yolda giderlerken Afife, teyze hanımın hasenata meylinden, müslümanlığından melek huyluğundan, günün birinde bütün mallarını kendilerine bağışlayacağından zaten öteden beri besbelli bir gerçek olduğundan falandan söz açar.

Araba, gırgırı Latife Hanımın evinin önünde durur. Kapıyı açık bulurlar. Bunlar hurya... ilkin içeriye, sonra merdivenlerden yukarıya saldırırlar. Fakat evin içi birçok sarıklı efendilerle do'u bulunması, bütün eşyanın mezada çıkarılmış gibi ortada dökülü olması bunları alıklaştıır. Efendinin biri Yusuf Ağaya:

— Yukarı çıkmayınız. Siz kimsiniz? Evvelâ onu haber veriniz, demesi işin rengini büsbütün değiştirir.

Yusuf Ağa şaşkın şaşkın:

— Ben Latife Hanımın yeğeni Yusuf Ağayım. Yanımdakiler de zevcemle çocuklarım.

O efendi haykırarak:

— İmam, muhtar efendiler... Latife Hanımın yeğeni bu şahıs mıdır?

İmam ve muhtarlar:

— Evet, evet... Yusuf Ağa işte budur.

— Sonra defterde kabzi bittemhir (alındığını mühür ile) tasdik edeceksiniz ha!...

— Ederiz, ederiz.

Yusuf Ağaya doğru:

— Teyzeniz salihâtı nisvandan Latife Hanım bu sene şevvalimükerreminin sekizinci pazartesi günü niyeti mücaveretle (kalmak niyetiyle) canibi Hicazi mağfiret nişana âzime oldu (Hicaz'a doğru gitti) Emvali menkulesin'in bir kısmını sattı. Bir kısmının da komşu ve akrabasından bulunan muhtaçlara dağıtılmasını münasip gördü. Biz elimizdeki tasdikli defterde yazılı olduğu gibi yazarı olarak kimlere verilmesini söylemiş ise emanetleri sahiplerin'in eline verip teslim ediyoruz. Sizin ne hisseniz elinize verilecektir.

Hemen hemen hiç bir şey anlayamadıkları şu kısa nutka karşı karı koca ve iki gugunun ağızları açık kaldı.

Yine o efendi bağırarak:

— Hacı efendi!... mukırrei merkumenin (ikrar sahibi kadının) yeğeni Yusuf Ağa ve anın ailesi üzerine bilkitabe ikrar eylediği (yazdırarak ikrar etmiş olduğu) nükut (paralar) ve eşyayı kiraat ediniz (okuyunuz).

«Evvelâ aileye hamam parası olmak üzere iki adet sim (gümüş) mecdiye nakit. Badehu (ondan sonra) ipek işlemeli bir adet arak'ye, seccade maa (ile) akik tespih, musanna kafes derununda (süslü kafesi içinde) asfarüllevn sarı renkli erkek ve tepeli bir adet kanarya.»

Eşyayı ayıran zat:

— Hacı efendi, kafes de beraber mi verilecek? diye bağırdı.

Ona: «Evet, evet» cevabı verildi.

Defteri okuyan yine okumaya devam ederek:

— Yusuf Ağanın emin ve Kerim veyahut Gugular isimlerindeki iki sağır (küçük) evlâdı üzerine olan ikrar: «Derun!arında (içlerinde) basma hat ile birer ilmihal risalesi bulunan kılaptan işlemeli iki adet cüz kesesi.» Yusuf Ağanın zevcesi Afife Hanım üzerine olan ikrar: «Siyah çuba kabaralı bir adet faraş maa (ile) süpürge.»

Bütün hulya gecelerinin doğura doğura en son eline verdiği bu faraş ile süpürgeyi yanına alarak Afife'nin oradan çıkıp gittiğini görmek hiç bir sahne komedilerinde seyrolunabilir hallerden değildir. O iki meci diye ile acaba hamama mı gittiler, yoksa tatılı yahni mi yediler? İşte ben buna merak ediyorum.

26 Aralık 1898

Ç İ N G E N E D Ü Ğ Ü N Ü

Sarıyer ile Yenimaha'le arasında sapsarı, kupkuru bir dağ vardır. Buranın adını anlattığı mananın zıddını olarak «Koru» koymuşlar. Doğru okunması, sözün gelişinden anlaşılan birçok kelime'lerimiz gibi imlâ benzerliğinden dolayı bu «koru»yu da hiç bir şey çıkmaz «kuru» okuyanlar (**koru ve kuru** arap elifbasıyla aynı şekilde yazılırdı), sözde yalmış, fakat gerçekte büyük bir doğruluk işlemiş olurlar. Çünkü hemen saçsız kafa gibi yeşil'iği görünmekte ise de oraya «koru» adını veren alaycıya hak kazandıracak kadar bol değildir.

Söylenildiğine göre orada evvelden bir koru varmış. Sonradan yanmış. Ama bu sözü doğrulayacak bir ize rastlanmıyor. Zaten toprağın tabiatı da buna pek elverişli görünmüyor. Ne ise... yemiştten çok balıkla geçinen Sarıyer ahalisine karşı dağların tarihini b'lmemelerinden dolayı bir tenkit vadisi açmaktan ise, işin esasına gelelim:

Bu yaz oturduğumuz ev o maden tepesinin yamacında bulunuyor. Bahçemiz denize bakan dört setten meydana gelmiş. En yukarıdaki setten sonra mahut koruya çıkıyor. Oradan birkaç adım kıra doğru ilerlerseniz Dereboyuna karşı havalı bir noktaya dikilmiş b'ir çergeye rast gelirsiniz. De'ik değişik bir ev ki köpekleri, tavukları, piliçleri, kazlarıyla beraber kişileri çok bir aile üzerinde tabiatın sert rüzgâr ve yağmurundan korumak isteyerek kanatlarını geren bir kuluçkaya benziyor. Evet, kuluçkaya... Çünkü hava tesirlerine karşı b'ir siper olarak kullanılan o çuvaldan çatının altında üreyip duran çoluk çocuk bolluğuyla bir çokluk ve kolaylıkla meydana ge'iyor.

Bu çergelerde çocuk doğuyor. Yürümeye başlar başlamaz tavuklarla, piliçlerle beraber dağa salveriyor. Rastladığı dere ve çukurdan su içiyor, bulduğu meyveyi koparıyor. Sözün kısası kırlarda yetişen hayvanat yavrusu gibi büyüyor.

Geçenlerde bir gün bir Çingene karısı bizim mahalledeki bütün kapıları çalarak: «Hanımefendiler, benim karaoğlanı bu cuma gecesi evlendiriyorum, tepedeki çergeye düğüne buyurun. Gönlünüzden ne koparsa. «Çingenece davetiyle düğün sevincini ilân eylemiş. Bu neşeli haber yalnız bu kadarcık değil. Birkaç gün evvel oğlan, sanki bostandan lâle ile incir çalar gibi Kâğıthane köyünden sııklamış, buradaki çergeye aşırılmış; bu çalma işi Çingeneler arasında dedikoduya yol açmış. Kız tarafı bu evlenmeye razı değil imiş. Dikkat buyuruyor ya, düğün sırasında bir de âlâ Çingene kavgası olmak ihtimali var.

Kulağıma işte böyle bir şey çalındı. Fakat yapılacak bu Çingene düğünü bir iki gün sonra her nasılsa tamamıyla aklımdan çıkmıştı. Geçen perşembe günü elime bir kitap alıp bahçemizin üst setine çıktım. Okumaya koyuldum.

Bahçe duvarının bir parçası üzerine demir parmaklık konulmak üzere alçacık yapılmış, daha parmaklıkta konulmamış olduğundan, komşunu set bahçesine bizden kolaylıkla geçilir. Her iki bahçeden de ötekine tamamiyle gözükiyor. Bizimkiyle arasında söylediğim alçak duvar bulunan komşu bahçesinin arka duvarı yıkılmış, dışarıdan her isteyen oraya girebiliyor. Yerin yüksekliği, iyi manzarası yüzünden kadın erkek, çoluk çocuk birtakım kalabalık doluyor. Simitçi'ler, helvacılar da geliyor. Akşamları orası sanki bir gezinti yerleri halini alıyor. Ben oraya çıktığım zaman daha vakit erkence idi. Gezmeye çıkmış kimse yoktu. Beş on dakika sonra komşunun bahçesine yıkık duvardan pat pat diye bir atlama oldu. Başımı çevirip baktım: Karayağız iki çingene delikanlısı birinin elinde kirli bir bez parçası, ötekisinin de içi su dolu bir kesik testi dibi var. Biri onyeddi, onsekiz, ötekide yirmi, yimibeş yaş-

larında kara görünüyor, fakat ikisinin de yüzü bir boyada, yürüdüler, bahçenin ortasında akasya ağacının gölgesi altında durdular. Yaşça genç görüneni diz üstü yere çöktü başını ileriye doğru uzattı. Beriki de tersi dibini yere koyarak bir iş görme-ye hazırlandığını gösterir bir çabuklukla diz çökeni yukarıdan aşağıya süzmeye başladı.

Acaba ne olacak ? diye ben şaşkınlıkla bu hali seyrediyordum. Birisi o kirli bezin içinden bir ustura, öteki de cebinden teneke çerçeveli bir maymun aynası çıkardı. Ayakta duran genç Çingene testi dibinden bir el tutamı su alarak oturanın yüzünü sıvaya sıvaya ıslatmaya başladı. O zaman yapılma zamanı yaklaşmış olan Çingene düğününü hatırladım. İşte bu hatırlayışla hemen anladım ki güveyin tuvaleti yapılıyor. Ne var, ne bir şey... O sahtiyan gibi yüzü sade su ile yumuşatabildiği kadar yumuşattıktan sonra usta berber ustura ile perdaha girişti. Bir perdah daha geçti. Güvey, pek tüyü tüsü gümrah bir şey değil ise de elindeki aynaya hep bakarak yeteri kadar yumuşadığına kanaat getiremeyerek dilinin ucuyla yüzünün orasını burasını şişirerek birkaç defa perdah lüzumunu arkadaşına hatırlatmaktan kendini alamıyordu.

Bu sade suya tuvalet son buldu. Güvey testi dibine iki avucuyla daldırıp yüzünü yıkadıktan, o paçavra ile de bir âlâ kuruladıktan sonra aynada tıraşlı yüzüne baygınca süzük bir bakışla dikiz etti. Galiba tuvaletini pek beğeniyor, kendi kendini öpesi geliyordu. Sonra iki delikanlı birbirine manalı manalı bakışıp gülüştüler. Berberlik eden çingene, gerdeğe girme saadetiyle muradına erecek olan arkadaşının göğsüne hasetçi bir şiddetle bir yumruk indirdi. Bu latife üzerine pehlivanca biraz yarenleştiler. Öyle bir şakalaşma ki birbirlerinin sahiden marizine kaymaktan hiç farkı yok. Testiyi, usturayı, o kirli paçavrayı derleyip toplayarak birbirine sille tokat büyük sevinç ile yıkık duvardan atlayıp gittiler.

Biraz sonra çergenin etrafında Sarıyer'in seyirci hanımla-

rından meydana gelen bir kalabalık yığılmaya başladı. Bir alay hanım gülüşe gülüşe çergiden ortalarına bir çingene kadını alıp sıra evlerden birinin bahçesine indirdiler. Orada duran ihtiyar bir kadına: «Hanımların götürdükleri o Çingene kızı kimdir?» diye sordum. «Gelin giydirmeye götürüyorlar» dedi. Gelinin giyeceği yokmuş. Hanımlardan her bir şey vererek kızı süslemeye karar vermişlermiş.

Beş on dakika sonra şişman ve yaşlıca bir çingene karısı karşıma çıktı. Anlattıklarına el ve baş, vücut vaziyetleriyle acayip manalar katarak hafif göbek çalkantısıyla dedi ki:

— Beyefendi, düşünümüz var. Biraz zurna çaldırıp oynayacağız. Bizden bir tacizlik getirmezsiniz ya?

— Yok, yok, aksine... biz de memnun olarak dinleriz.

— Allah ömürler versin.

— Güvey yeni urbalarını giydiyse bana gönder de kendisini göreyim.

Kederlice bir yüz buruşturmasıyla bir zaman yüzüme baktıktan sonra:

— Hangi yeni urbalarını paşam? İşte o sırtındakilerle güvey girecek.

— Öyleyse sen onu bana gönder. Ben ona giydirecek urba bulurum.

Bu müjdem üzerine şişman karı kuş gibi uçarcasına bir yürüyüşle önümden kayboldu.

Birkaç dakika sonra Karaoğlan karşımda boy gösterdi yerle beraber bir patı çaktı. Önüne bakarak hiç konuşmadan öyle durdu. Arkasında yeni olarak mavi basmadan bir mintanı vardı. Başındaki fes, bacaklarındaki pantolon, belindeki murdar kuşak görülecek halde değildi. Ayaklarında ise kundura namına hiç bir şey taşımıyordu. O yalın güveye: «Arkam sıra gel!» dedim. Bahçemizin setlerini indik. En aşağıdaki sette Çingeneye: «Sen şurada dur!» dedikten sonra ben eve girdim. Emekliye ayrılacak elbiselerimin içinde yelegeyle bir lâcivret ceket, çizgili kurşunî bir pantolon, bir göğüslü yakalık, bir boyunbağı, fes,

mendil, çorap filan seçerek güveyin yanına döndüm. Elimdeki şeylere zavallı fıldır fıldır istek ve sevincini gösterir bir gözle bakıyordu. Sevincinden âdeta tiril tiirl titrediğini gördüm. «Haydi, arkandaki elbiseyi çıkar da bunları giy bakalım» deyince çingene ağlar gibi yalvarış bakışle yüzüme bakarak verdiğim emrin orada yapılamayacağını bana anlattı. Hemen anladım ki ayaktadır. «Galiba sen donsuzsun» dedim. Güvey işi biraz şakaya bozarak: «Biz soy sop böyleyiz, efendim» cevabını verdi. Kendisine uzattığım urbaları iki eliyle sımsıkı kavrayarak her birini âdeta koklaya koklaya muayene etti.

Onları orada çarçabuk giymek içinde kendindeki şiddetli isteğe artık karşı koyamayarak ve zaten pek senli benli geçindiği arı, hayayı birdenbire bir yana bırakarak ilkin kuşağına, sonra pantolonun düğmelerine el attı. Baktım Çingene karşımda hiç aldırış etmeden soyunacak. «Ulan dur, Allah cezanı versin... azarıyla içeriye girip bir de don getirdikten sonra: «İşte şuraya, havuzun yanındaki oda gibi yeşiliğin içine gir de soyun!» dedim. Çingene iki sıçrayışta gözden kayboldu. Biraz sonra meydana çıktı. Baktım yalnız don ile pantolonu giymiş. Eski pantolonu ile kuşağını da sımsıkı koltuğunun arasına sıkıştırmış. «Bırak o murdar şeyleri» diye söylediğime karşı biraz duruladı. Besbelli maksadımın elbise değiş tokuşu zannıyla eskileri elden çıkarmaya korkuyordu.

Süslenmenin altı tarafına ben de yardım ederek yakalığı boynuna düğmeleri göğsüne geçirdim. Kravatı taktım. Yeleği ceketini giydirdim. Başındaki o sipviri, havsız, yağlı fesi değiştirmek üzere başına bir el attım. Ah, meğer en büyük ihtiyatsızlık etmişim. Üzerine çergi kurdukları çayır ile kısırlıkta aynı derecede bir manzarada güveyinin tepesi cilâlı değil mi imiş? Efendim fesi öyle bir şiddetle fırlatmışım ki doğru havuza düştü.

«— Ulan, bu nasıl kafa? dedim.

«— Beyefendi böyle kafalar bizde pek makbuldür. Böcek (bit) tutmaz» cevabını verdi.

İlkin gidip eski fesi havuzdan çıkardı, sonra yenisini giydi. Hemen eski pantolonunun cebinden o mahut aynayı çıkardı. Ne şekle girdiğini, ne letafet, ne tatlılık peydahladığını merak ediyordu. O kurabiye kadar aynada gönül açıcı yüzünü vurulmuşçasına seyrederek yan kâküllerini elleriyle bir iki sıvadı. Çingene neye döndü? Kime benzedi? Size nasıl tarif edeyim? Ay, ay, durun: Tıpkı, amma tıpkı... komik oyuncularından kafatası gümüşle sıvanmış, yüzü basık, boyu bosu kısa birinin sahnede şık rolüne çıktığına benzedi.

Ev penceresinden büyük anne:

— Biraz pudra ile beyaz leylak lavatansı sürmez ise güveyin tuvaletine ben eksik kalmış diye bakarım, dedi.

Hizmetçi kız kapıdan bir yırtık eldivenle eğri bir baston uzattı.

Zavallı güvey işin alaya bozulduğunu anlayınca, yağmur selleri akmadıkça su yüzü görmeyen o kirli ayaklarına ilkin çorapları, önüne koyduğu sarı yırtık iskarpinleri geçirdikten sonra elleriyle etrafa birkaç yaylın teşekkür saçarak ve eski urbalarını sımsıkı yakalayarak set merdivenlerini dört atlaya atlaya çıktı gitti.

Güvey, o tuvaletle sregi civarında boy gösterince mahalle çocuklarının gürültülü karşılamaları, gürültülü kahkahaları dağları çınlatmaya başladı. Biz de hemen tepeye koştuk. Elim, eteğimi öpen irili ufaklı Çingenelerin haddi hesabı yoktu.

Kaynana kadın şişman karnını titreterek bana:

— Biz akrabamızdan bile böyle iyilik görmedik. İnşa'llah Hacca gidersin. Evli değilsen Allah sana da böyle bir tane kismet etsin, iltifatıyla dua ve teşekkürde bulundu.

Biz o hay huy içinde iken karşı taraftan bir ikinci gürültü koptu: «Gelin geliyor!» çığlıkları her yanı kapladı. Sahiden

de al atlas bir entarı giydirilmiş, iki tarafına beyaz teller sar-kıtılmış kara kuru bir Çingene kızını, hanımlar bir üstten, iki de yandan üç şemsiye arasına almışlar, getiriyorlardı. O üç şemsiye gelini yabancıların araştırıcı bakışlarından pek sakla-yamıyordu. Eylül güneşinin akşam ışıkları altında parıldayan beyaz telleriyle bu Çingene gelini çergiye sokuldu, sonra yine hanımlar tarafından verilen bir sandalyeye oturtuldu. İşte bu-gün o kızcağız için tantanalı bir yüz yazısı, o çergi bir gelin odası oldu. Ezana kadar tıklım tıklım hanımlar gelin seyrine geldiler.

Güneş battıktan sonra biz evimize döndük. Gece yarımaya kadar Tepeden kısık, yakıcı, ağlar gibi bir zurna çığlığının ak-şamın sisli, hazin karaltılarını yarararak bize kadar geldiğini işittik. İlkin hicazdan bir taksim edildi, sonra «Entarisi ala ben-ziyor - Şeftalisi bala benziyor» şarkısına girildi. Evet, enta-risi ala benziyordu; fakat şeftalisi hakkında söylenilen söz gü-veyden sorulacak bir şeydi.

O perşembenin ertesi cuma günü öğle yemeğinden sonra Tepeye çıktım Kaynanaya sordum:

- Güvey nerede?
- Eşekle Büyükdere'ye müşteri götürdü.
- Gelin ne yapıyor?
- Çergide bulaşık yıkıyor.

Eğilip çergiye baktım. Kız kınalı ellerine bir avuç toprak almış kalaysız bir tencere temizliyordu. Kendi kendime: «Gali-ba sabunları da yok.» dedim.

Sonra düşündüm. Amma neyi? Artık, gelini, güveyi de-ğil.. bu sefalete mirasçı olarak doğacak çocukları.

Sarıyer, 16 Ekim 1898

ECİR ve SABİR

(BAŞSAĞI)

Çocuğun cenazesi evden çıkarılırken annesi Behiye Hanım: «Ah yavrum Cemalim... ananı babanı bırakıp da nerelere gidiyorsun?...» feryadı ile avazı çıkabildiği kadar bağırdı bağırdı. Acısının aksi duvarlara tesir eden bu yürek paralayan feryatlar ana kalbinden cıgara gibi yandı tutuştu. Fakat o sonsuz ayrılık yarasına ilâç olamamdı. Şuursuzca bir şiddetle etrafına saldırarak birkaç cam kırdı. Haykırmaktan sesi kısıldı, sonunda yere düştü bayıldı.

Behiye'yi o çok acı hal içinde gören anası Şekûre Hanım artık torununun kaybı mateminden ileri gelen umutsuzluğu biraz unuttur gibi olarak hemen kızının yanına koştu. Gelen bir iki komşunun, ahçı kadının yardımıyla Behiye'ye limon koklattı, ağzına çiçek suyu döktü, göğsünü çözdü, kollarını ovuşturdu.

Zavallı ana azıcık gözlerini açtı etrafına toplananlara göğsünü gösteriyor, evet işte orada, eliyle gösterdiği yerde sönmesi mümkün olmayan bir ateş püskürdüğünü anlatmak istiyor. Şaılar içinde, bayramlık kırmızı fesi başında şimdi kapıdan çıkarılan, omuzları üzerinde kuş gibi küçük tabutun arkası sıra koşmak, onunla beraber toprağa gömülmek istediğini kısık sesiyle anlatmaya uğraşıyordu.

O inlemeleri arasında diyordu ki:

— Vah Cemalim!... ah yavrum!... bu yıl büyük tövbenin onsekizine kadar yaşayaydı, beşini bitirip altısına basacaktı. Ne oldu bilmem ki? Kimlerin nazarı değdi? İlâhi gözleri çık-

sın... yavrucuğum bir haftalığına uğradı. Bir ateş, bir nöbet.. hekim, ilaç, hoca, nefes diyinceye kadar a dostlar, uçtu elimizden gitti. Ah, cennet kuşu yavrum ...Allah bana ayan etti, benim içime apaşikâre doğdu. Ama ben dedim. Okula başladığı günü başına elmasları taktım, göğsüne şalı bağladım. Ne yaraştı! Ne güzellendi!

«Hanım o ahu gibi gözler, kıvrır kıvrır kirpikler, pembe pembe, ebru ebru yanaklar. O gün yavrumu öpüp koklamaya doyamadım (iki tarafına sallanarak) işte o zaman dedim «Bu oğlan bu güzelliğiyle, bu akıyla yaşamaz» dedim. Yavrumu o süsü ile, o şaıyla Amin günü paytonun içinde görenler hep Maşallah! dediler. Şu yukarıdaki odada hocanın önüne diz çöktüğünü vakit **Rebbiyessir**'i ezberden su gibi bir yanlıssız okudu idi.

Komşulardan biri:

— Sus kardeş... o, çocuk değildir, artık bir şeydi. Büyüye idi akılda Ef'âtun'u geçecekti. İşte öyle akıllılar yaşamaz ki... Hani bir gün elmasım aklına geliyor mu, basma değiştirmek için çarşıya gittiydik, o yavrucağımız da beraberdi, biz bir türlü dükkânı bulamadıydık, canına bin rahmet... rahmet de ne ya, o zaten cennet kuşu makamına gitti bile, Cemalim basmacı Rumu görünce bizden evvel: «İşte anne bu!» demedi miydi?

Başka bir kadın : «Akıllıydı... akıllıydı ya... Yok hanım çok akıllıydı, aklımdan hiç çıkmaz. Ben bir gün evin kapısı önünden küfeciden çalifasulyası alıyordum. Herife çeyrek bozdurdum. Nasıl oldu bilmem, hesabı karıştırdık. Galiba ben heriften yetmiş para istiyordum, o bana doksan para veriyordu: Ayol bana bile etme, benim senden alacağım yetmiş para. Bana niçin doksan para veriyorsun?» diye haykırdım. Fasulyacı da: «A hanım hiç aklın yok mu? Yetmiş para ile doksan paranın hangisi çok?» dedi. Benim de zihnim karıştı, doğrusunu birdenbire bulup çıkaramadım. O aralık kapının önünde yavrum... Ah Cemalim (altı yedi kadın hep bir ağızdan «Ah Cemalim!») geçiyordu. Yavrumu çağırdım: «Oğlum şu herif be-

ni aldatacak yetmiş para ile doksan paranın hangisi büyüktür?» dedim. O, küçücük gözlerini yüzüme dikti: biraz düşündü: «Yetmiş para büyüktür!» cevabını verdi, sonra ben de: «Ben bilmiyorum zâhir, şu çocuk olmasa beni aldatacaksın» tekdiriyle herifi saydım.

En yüksek ses bu vaveylânın (sözümü af buyurun) primadonna'sı sayılan ayrılık ateşine yanan annenin olmak, komşu hanımların inceli kalınlı ağlama sesleri buna karışmak üzere bir saat kadar böyle Cemal'in iyiliklerini sayıp dökerek yaş döküldü, feryat edildi. Biraz sadalara hafiflik, göz yaşlarına durgunluk gelmek üzere iken beş altı yaşındaki çocuğunu elinden tutmuş bir komşu hanım daha ortaya çıktı.

Odaya girer girmez hazır bulunanlardan bir kadın yeni gelene elindeki çocuğu işaret ederek:

— Ayol, Mehmet'i niçin beraber getirdin? O, Cemal ile kırklı değil mi? Şimdi Behiye Hanım gürecek, meraklanacak, yine feryadı ayyuka çıkacak. Zavallı kadın biraz susar gibi olduydu.

Yeni gelen kadın:

— Ne yapayım kardeş, kime bırakayım? Evde kimse yok ki... bizimki (eliyle cenazeyi işaret ederek) oraya gitti. Kaynanam evde amma... o artık insan sayılmıyor ki... yerinden kımıldamıyor. Sahi midir? inadına mı yapar? bilmem ki... Yine bu gece ne döşek kaldı ne yorgan... Başıma geleni anlat-sam kırk yıl bitmez.

Öteden Behriye Hanım Mehmet'i görerek anasının elinden çekip alır. Bağına bastırarak yine üst perdeden:

— Ah yavrum Cemalim bununla kırklıydı.

Çocuğu öper. Bütün ana umutsuzluk kuvvet kesilmiş de kollarına birikmiş gibi Behiye Hanım Mehmet'i bağıra bağıra göğsü üzerine sıkıştırınca neye uğradığını bilmeyen zavallı çocuğun bütün kanı yüzüne çıkar. Gözleri fincan gibi büyür. Behiye Hanım: «Ah Cemal'im!» feryadına, kucağındaki Mehmet'in bu sıkı kucaklamadan «Aman anne ben de ölüyorum»

feryadı karışır. Behiye yine matem kametini azıstırır, bayılmak hallerine girer. O aralık ne yaptığını bilemez bir halde kucağındaki Mehmet'i bohça gibi kaldırıp karşıya fırlatarak:

— Benimki benden gitti, besleyemeden öldü. Allahın emri böyle imiş ne yapalım? Ellerinki yaşasın. Vallahi haset etmem, güle güle büyüüt kardeş!

Mehmet fırlatılınca başını mindere çarpar. Kadının acıklı sıkıştırmasından kurtulduğu için çocukcağız artık sevincinden kafasının acısını unutarak annesine sokulup sorar:

— Anne... Behiye Hanıma ne oldu böyle?

Annesi usulca çocuğun kulağına:

— Cemal öldü de.

— Cemal öldü mü? Öldüyse onu nereye götürdüler?

— Sus canım... mezarlığa götürdüler.

— E? Orada ne yapacaklar?

— Şimdi ağzını koparırım. Mezarlıkta ölüyü ne yaparlar?

Gömerler.

Mehmet bir ağlama tutturarak:

— Anne, ben ölürsem beni gömmesinler. İstemem, istemem...

— Ah! eşlerim, dostlarım, benimkini gömdüler. İşte ah kara kara topraklara saktular. O pamuk gibi oğlan nerelerde? Yerlerin altında... Hay... hay... hay

İhtiyar bir kadın:

— Kızım Behiye, kendini o kadar harap etmek iyi değildir. Allahın emrine razı değil misin? Cenabıhak onu senden çok seviyormuş, aldı. Ne yapalım, elden ne gelir?

Başka bir kadın:

— A hanım! Dokunmayınız ağlasın... Ağlamak iyidir. İçinin zehiri akar. Naciye öldüğü vakit ben, tılandım, bir türlü ağlayamadım da sonra Hut dağı gibi karnım şişti. O zaman bizimki Hallaç Hocaya gösterdi. Hoca bana: «Gözlerinin zehri karnına akmış» dedi A, anadır, canı yanıyor. Şimdi onun yüreciği çıra gibi parlar şöyle... A, lakırdı mı bu? Bağır, kar-

deş, bağır içinin zehri boşansın. Sonra kütükler gibi şişersin.

Başka bir hanım:

— A hanım! Ağlama öğüdü verme öyle. Ölüye ağlamak günahtır. Bunun kitapta yeri var. Kızıltaş'ta sen Gümüşservi'nin va'zını hiç dinlemedin mi?

Bu kederli anayı teselli için «Allaha ecir sabır versin» demeye gelen kadınları üç dört gün arkası kesilmez. **Ecir** ve **sabır** kelimelerinin anlatmak istediği manalara bakılırsa gelenlerin başsağlığı vazifesi ağlayanı susturmak olacağına şüphe yokken, aksine av ve figane teşvik edenler görülür. Her yeni gelenin yeniden başsağlığı dileğiyle Behiye Hanımın derdinin yarası tazelene tazelene zavallı kadın bir hafta içinde o kadar göz yaşı döker ki artık göz yaşı bezlerinde akıntı sermayesi kalmaz. Gözleri kurur, fakat gelen kadınların başsağlığı dilekleri tarzına karşı ağlamamak mümkün değil ki, o yükrek yakan suallere ebedî ayrılığa uğramış anneyi çıldırtacak boydan tesellilere karşılık ağlamamak elden gelmeyeceğini, kendini tutabilse bile ayıp olacağını görür.

Bu birinci haftada konunun komşunun başsağı dilekleri bitter. Şimdi çocuğun ölümü geç haber alan uzaktaki ahbablara sıra gelir. Uzak semtlerde, hatta denizaşırı yerlerden her gün bir iki kafile kadın görünür. Her ne kadar çocuğun ölümü üzerinden sekiz on gün geçmiş ise de gelenler vakayı yeni duymuşlar. Onlar için daha taze demek. Ne kadar bağırır, çağırırlar, keder göstermede ne kadar şiddetli davranırlarsa kendilerini o derece samimîliklerini ispat etmiş sayarak daha sokak kapısından girer girmez:

— Gelmediğimiz için bizi affedin. Vallahi yeni duyduk. Ah kardeş! O tumbul oğlan... şuralarda koşup gezen o güzel Cemalet... gitti ha! Aman... aman sus... Söylemeye insanın dili varmıyor. Vah yavrum.

Bu şiddetli kaderin yüreklerde uyandırdığı derin bir üzüntü ile hanım hanımın, hizmetçi hizmetçinin boynuna sarılır. Gelenlerin tanışıklık ve samimiliğin derecelerine göre ilkin bir

maten öpüşmesinin başlar, arkasından göz yaşları birbirine karışarak veveylayâ girişilir. Bu sokak kapısı faslı... Bunun asıl dokunaklı sonu yukarı katta tamamlanır.

Birkaç gün de bu suretle geçer. Fakat artık Behiye Hanımda ağlayacak hal kalmaz. Avurdu avurduna çöker, zavallının sağlığında annesi kocası meraka düşerler. Hekimlere baş vurulur. Doktorlar Behiye'nin hiç bir suretle ağlatılmamasını, gezdirilmesini, kederinin hafifletilmesine uğraşılmasını, sözün kısası çocuğun acısını unutmaya sebeplerine baş vurulmasını tavsiye ederler.

Şekûre Hanım hâlâ arkası kesilmeyen «ecir sabır»cılarının önüne çıkarak, Behiye'nin yanında artık «ecir ve sabır» sözü etmemeleri, ölen çocuktan hiç söz edilmemesi lüzumunun doktorlarca şiddetle ihtar olunduğunu söyler. Bu hatırlatma dışında davrananların Behiye'nin yanına çıkmamalarını söyler. Fakat kadınların hepsini söz anlatılabilir mi? İkisi rica, yalvarma dinlerse, üçü kulak vermez. Yine bildiğini söyler.

Böyle bin tembihli, istirham ve ihtar ile Behiye'nin, artık o hasta düşen zavallıya çıkarılan kadınlar Şekûre Hanım biraz odadan ayrılır ayrılmaz ilkin birbirlerine:

— Yavrucak tosun gibiydi... Acaba ne oldu? Hangi hastalığa tutuldu... Ah, sormaya da bir türlü d'lim varmıyor ki... Ah, nasıl yarasın kardeşler... öyle gürbüz çocuk... E... bir varmış bir yokmuş dünyası bu... Hastalık gelince cılıza, gürbüze bakar mı?

Behiye, kurmuş dudaklarıyla bu suallere cevap vermeye uğraşarak:

— Evet, tosun gibiydi... Şuralarda gezip koşuyordu. Bir akşam okuldan geldi, başcağızını dizime dayadı. Baktım yavrumun neşesi yok. Önce yemek yemedi, «Anne, üşüyorum» dedi. Örttük, bastırdık. Sonra vücudunu bir ateş sardı. Yavrucuk hep başını, alnını gösteriyordu. Gözleri çakmak çakmak oldu. Aklımız başımızdan gitti. Hekim, hoca, buzlar, karlar, ilâçlar... Hastalığın haftasında mıydı, neydi, kardeş bir akşam ağ-

zına ilâç veriyordum. Ah analar başından ırak... Dostlarıma Allah göstermesin, düşmanlarıma da yazık... yavrumun çehresi değişti. Ben ilâcı içiyor zannediyordum, meğer o çene atıyormuş... uçu hanım... Gitti yavrum, ah, Cemalim...

Hikâyenin bu noktasında güya Cemal o dakikada yeniden ruh teslim etmiş gibi yine vaveylâ başlar. Şekûre Hanım odaya koşar ama çok defa kızını bayılmış bulur.

Behiye'nin anası böyle rica ve istirhamla kadınlara söz anlatamayacağını görerek tedbir olarak gelenleri Behiye'nin yanına sokmazdan önce, ölen çocuktan laf açmayacakları için birer ikişer defa yemin ettirmek yoluna gider. Fakat ne yazık ki bu tedbir de bir işe yaramaz.

Böyle yeminler, ahitlerle bağlanarak Behiye'nin yanına salıverilenler arasında yeminlerini bozmaya kalkışanlar, yeminlerini bozanlar eksik olmadığı gibi, sözünü tutacak kadar sağlamlık gösterenler de, ölen çocuk için apaçık değil, fakat işaretle acılarını bildirmekten, kaşla gözle olsun «ecir ve sabır» manasını an'atmaktan kendilerini bir türlü alamıyorlar, her halde Behiye'yi ağlatıyorlardı.

Bakınız nasıl:

Ölüm işini en geç haber alanlar, ecir ve sabır versin demeye acele edip gelmekte gecikmiş olduklarını ahablık, dostluk şanına bir türlü vermeyerek bu gecikmelerini affettirecek bir ace'yle başsağılığına koşuyorlar. Sokak kapısından girince bunları karşılamaya çıkan Şekûre Hanım, felâkete uğrayan Behiye'nin rahatsızlığından, onun için cennet kuşu Cemal'in hatırası kendini çok üzdüğünden artık onun yanında çocuğu ölümüne dair tek kelime ağza alınmaması hakkında hekimlerin tekrar tekrar tembihlerinden sıkı sıkı bahsederek gelenleri birer birer dillerini tutmaya zorladıktan sonra kızının yanına girilip de Behiye bu kadınlarla karşı karşıya gelince misafirler şu ziyaretten maksatları Allah ecir ve sabır versin demek olduğunu dilleriyle değilse de halleriyle pekââ anlatıyorlardı. Behiye'ye d'kilen bakışlarıyla:

— Vah zavallı kadın ne kadar bozulmuşsun! Hani yavrucağın? Çocukçağın şimdi senin yumuşak kucağın yerine katı topraklara mı gömüldü?

Evet, sessiz birer çehre ile bu korkunç manayı pekâlâ anlatabiliyorlardı. Behiye onların, onlar Behiye'nin yüzüne bakarak manalı, gamlı bakışlarla birer kere anlatmak ve anlaşmak olup bitti mi zavallı yüreği yanık ana artık dayanamıyor ağlamaya başlangıç olan bir «hu hu» salıveriyor, bu «hu hu» misafirler tarafından «uhu uhu uhu» larla karşılanıyor. Sonra mendiller çıkıyor, iz fitili alıyor, bayağı küçük bir matem ediyor. Artık limonla, çiçek suları, kordiyaller, keder ve helecanın yatışması içinde hiç bir işe yaramıyordu. Hem bu matem, gizli bir matem sayılıyor, açığı değil. Çünkü Cemal'in adı hiç alınmadı. Güya misafir hanımlar yeminlerini bozmadılar. «Allah ecir ve sabır versin» sözü açık açık söylenmedi. Fakat ölmüş çocuğun bütün iyi huyları ve iyi davranışları teker teker yine sayılıyordu, kederli anası ancak bu kadar ağlayabilirdi.

Şekûfe Hanım bu suretle de matemini önünü alamadığını görünce gelenlere kapıyı açmamaya karar verir. Ahçı kadın, küçük hizmetçi kız ve bulunan ötekilere, ilkin pencereden bakarak gelenin ecir ve sabırcı olmadıkları anlaşılmayınca kapıyı açmamalarını sıkı sıkıya emir ve tembih eder. Fakat küçük evlerde böyle bir emir nasıl yerine getirilir olacak şey değil. İçeride cıvılcıvılcı kalabalık kaynarken kapıyı çalana o evi boş zennettirmek olacak şey mi? Ahçı, hizmetçi gibi kadınlar bu emrin hükmünü yerine getirebilmek için bir iki kerede akıllılık gösterirlerse üçüncüsünde emri de, tembihi de unutarak bakmadan kapıyı açtırır. Korkulan şeyin olmasından sonra akılları başlarına gelir. «A... ben kapıyı açmayacaktım, ama unuttum» derler. En büyük gösterdikleri özür de işte bu sözleri olur.

Zavallı Şekûfe Hanım ne yaptı, nasıl davrandıysa kızını bu ecir ve sabırcıların başsağılığı derdinen kurtaramadı. Behiye'nin her gün ayıla bayıla hali gittikçe kötüleşti. Sonunda, çocu-

ğün ölümünden bir buçuk ay kadar sonra o evden bir ikinci tabut daha çıktı. Bu da ecir ve sabrını yavrucuğunun mezarı yanında aramaya giden, daha doğrusu başsağlıkçıların ağlata ağlata öldürdükleri zavallı ana idi.

Cenaze evden çıkar çıkmaz Şekûre Hanım odunluğa iner. Kızının ölümünden dolayı kendine en önce ecir ve sabır dileğine gelecek en hatırlı dostunun başında acısına dayanılmaz bir yara açmak için boylu boslu bir meşe sopası seçer.

— Hani senin Behiye'n? Anasını, kocasını bırakıp da nelerlere gitti? Ah kara toprak neler alıyor... Zavallı Şekûre! Ne talihsiz başın varmış!... Dayanılacak şey değil... Allah sana sabırlar versin. Ağla... ağla... İçinin zehri aksın, feryadıyle kapıdan içeri girenlerin başına gözüne indirerek birkaçını ağırca yaralar.

Torununun arkasından kızının ölümünün verdiği aşırı kederle Şekûre Hanımın çıldırdığına hükmolunur. Ertesi günü mahallede gerekli ilmühaber düzenlenerek zavallı kadın akıl hastanesine gönderilir.

Şekûre Hanımın intikamının çarpmasından tadacak kadar erken davranmaya muvaffak olamayan uzaktan gelenler o evde «Allah ecir sabır versin» diyecek, uzun uzayıda ağlatacak kimseyi bulamadıklarına çok üzülrler. Kederli kederli dönerler.

Daha Behiye'nin ölümünü işitemeyerek hâlâ Cemal'in ecir ve sabrı için gelenler vardı, bunlardan Behiye'nin de ölümünü, Şekûre'nin felâketini öğrenenler: — Vah vah, acaba evde başka kimse yok mu? Bari aileden birini bulup da «Mevlâ ecir sabır versin» diyeydik, yolunda acınanlar da çok oldu. Hâlâ başsağlıkçıların arkası kesilmediğini zavallı Şekûre Hanım tımarhaneden duyarak öfkesinin coşkunuyla sonradan sahiden çıldırdı. Buna da kimse şaşmadı. Herkes hatuna hak verdi.

1908 (1324)

KEDİM NASIL ÖLDÜ?

ÖNSÖZ

Altı yıl önce (1328-1911) yazmış olduğum bu kedi hikâyesini bugün maziden «Ati» sayfalarına aktarıyorum. Hikâyemin bir kedi üzerine olması, ciddiliğinden, hüznünden hiç bir şey kaybettirmemiştir.

Bu insanla ilgili olmayan hal tercümesi bazı noktalarda kader bakımından hayvanların insanlara ne kadar yakın olduğunu gösteriyor, adamı düşündürüyor.

Bir kedi nedir? O da bir baba belinden gelme bir sevda ürünü, bir ana yavrusu değil mi? Onlarda çocuk, genç, ihtiyar olmak gibi yaşamının üç devrini tamamlayarak ölmüyorlar mı? Leşlerinin çok kere tanzifat (çöp arabalarıyla) götürülmüş olması, sonuç bakımından benzerliği bozabilecek bir ayrılık gayrılık değildir.

Bu hangi hayvanın geçimce bolluk ve darlığında ortaklığı yok mudur? Bir ev kedisi içinde bulunduğu ailenin cinsce bir gömlek dışarı arasından sayılmaz mı?

Benimle dost yaşayan bu hayvancıkların ölümlerinde akrabamızdan birini kaybetmiş gibi ara sıra ağladığımız olmamış mıdır? İşte bu dostlarımızdan birinin kısaca tarihini yazdım. Bu küçük hikâyeyi arkadaşlardan birkaçına okudum. İlk bir çok güldüler, sonra epeyce düşündüler. Sonunda gözleri yaşaranlar da oldu.

Bu küçük hikâyeyi bugün herkesin gözleri önüne çıkarmak cesaretinde bulunuyorum. Belki bu davranışımı bir küstahlık sayanlar, «İnsanlar bitti de artık kediler, köpekler mi kaldı?» diyenler olur. Fakat olan şeyi okumadan çabuk hüküm vermeye kalkışmamalarını rica ederim.

Hikâyenin yazıldığı zamandan bugüne kadar yeryüzünde her yıl eksenî üzerinde üç yüz altmış bu kadar defa fııldak gibi dönerek gök

mahrekinde altı defa dolandı. Bu aralıksız dolaşmaların bizde meydana getirdiği az veya çok değişikliklere bu hikâyede bir miyar buluyorum. O da üslûbunun o vakitten bu zamana kadar uğradığı değişikliktir. Bu karşılaştırmayı okurlarıma bırakmak için, hiç bir düzeltme tuvaleti yapmadan bu ereciği altı yıl önce doğduğu şekliyle okuyacakların önlerine koyuyorum.

Bu değişmeye kim ses çıkarabilir? Yaşayışın her nefesi hissolunmaz, birer inkılâp adımıdır. O zamandan beri değişmeye uğramamış bir yaşar düşünmek kabil midir ki bundan dolayı ben muahaze olunayım?

Heybeliada, 6 Şubat, 1334 (Şubat 1918)

KEDİM NASIL ÖLDÜ?

Cinsi, İstanbul'da doğmuş bir Ankara melezi, adı Nazlı idi. Kedilerde çok az rastlanan açık krem tüyleri, gözleriyle renke ahenkli, yeni belirmiş koncaya benzeyen minimini pembe burnu, top çehresi, kıvrır kıvrır ipeklere gömülmüş ufacık kulakları toz gibi atılmış ipeğe benzer kaba kuyruğu, hasılı bütünüyle Nazlı bir kedi olmaktan çok âdeta nefis bir levha idi.

Birkaç yıl önce Avrupada açılan bir Kedi sergisinde yirmi beş bin frank biçilen mutlu kedinin resimli gazete'lerde fotoğrafisini gördüğüm zaman onu güzellikçe Nazlı'dan aşağı bulmuştum. Fakat ne çare ki, bu zavallı Şarklı, güzelliklere her zaman yabancı kalan kadir bilmez muhitinin kayıtsızlığı içinde meşhur olmadan söndü gitti.

Bu, en süslü salonlara, düşes kontes kucaklarına layık kedi her yıl yazlığa göç ettiğimiz vakit yağlı yemek dolabına tıkılarak yük arabasının gerisine takılırdı. Talihsiz hayvan o da memleketinin insanları gibi şarklılığın bütün sefaletini çekti.

Bir yıl manda arabacısı demişti ki:

— Beyefendi, Galata'dan geçerken teldolabının içindeki bu hayvana bakmayan insan kalmadı. Bazıları bakmakla da kalmadı: «Bu kedi midir, yoksa başka cins bir mahluk mudur?» diye benden sormaya kadar vardılar.

Gerçekten de o memeli hayvanlar ile kuşlar arasında hiç birisine benzemez bir cinsten gibiydi. Kursaklarını şişirerek dem çeken güversinler gibi -güzelliğinden ileri gelme zannolunacak- bir gururla göğsünü çıkararak azametle bir duruşu, bir bakışı, sanki her şeyi hakir görürcesine bir seyredişi vardı.

Gururlu olduğu kadar da hırçındı. Pek içten birkaç tanıdığından başkasının kendini okşamasına dayanamaz, hemen tırmalar. Kaçar, kendini okşatmaz, hele çocuklardan hiç hoşlanmazdı.

Güzelliği esir olmasına yol açtı. Çalarlar veyahut kaçar düşüncesiyle onu evde mahpus tutar, bahçeye, sokağa salıvermezdik. Öteki kedilerin dolaşma hakkı olan duvarlara, ağaçlara tırmanmak, damlarda gezmek, mahalleyi dolaşmak hürriyetinden mahrumdu. Evlerimizin hanımları gibi dış havayı pencereden teneffüs eder, ancak kafes arkasından güneşlenirdi.

Kedilerin aşk sarhoşu oldukları mevsimlerdeki cinsî ihtiyaçlarını tatmin için elden geleni esirgemezdik. Aralık, ocak aylarında kışın soğuğu ile ortalık donar iken bu yumuşak, bu küçük mahlûklar kızarlar. Damlarda sevda coşkunklukları, istek çılgınlıkları başlar.

İşte bu mevsimlerde bizim bahçe kapısının önü coşkun âşıklarla dolar. İtalyan sevdalılarını imrendirecek serenatlar, senfoniler, alafranga gırtlak nağmelerinin çeşitlisi işitilir. Meyhane dönüşü sevgilisinin sokağından geçen hovardaların nara-larına benzeyen taşkınlıklar duyulur.

Bu aşk nümayişinin sebebi kendi olduğunu anlayan Nazlı bahçe kapısının arkasına iner, sevgililerinin bu davet çılgınlıklarına ince, tatlı, hafif, ruh okşayan mırıltılarla aralıktan ce-

vap verir. Dışardaki babayiğitler arasında kapıya bir saldırma kıyametidir başlar. Sıçrayan, yıkılan, siyen, dört ayağı üzerine gerilip boynunu çarpıtarak göğsünden do sadası salıveren ayılan, bayılan bir sevda arbedesi ki anlatılamaz.

Kavuşmaya engel olan o kalın kapı açılmayınca Nazlı'nın o ilkel nazik sadası kaba, kulak tırmalayan bir yalvarma cığlığına döner. İki tarafın bu akortsuz konseri mahalleyi canından bezdirecek bir hali bulur.

Aşifte kedi kaçacak bir delik bulmak için birinci kat pencerelerine koşar. Tutkunları onun sesini yukarıdan işitince hemen pencere karşısındaki ayva ağacına tırmanırlar. Ağacın dallarında hovardalıktan yüz göz, kir, tırmık içinde, her renkte hevenk hevenk kediler peyda olur. Nazlı'yı yüke, dolaba, kömürlüğe kapamak para etmez. Zavallı hayvan kuru bir havuza dalmak isteyen ördek gibi baş sallarak kendini yerlere atar. Yuvar yuvar yuvarlanır, sırtını tahtalara, taşlıklara sürterek kıvrım kıvrım kıvrınır. Dalgalanır, çalkalanır. Sonra kalkar haykırır haykırır. İçi yanar. Su arar. Aman yarabbi, ne ateş; Kâseleri boşaltır; ateşi sönmez.

Evin içinden ve dışından yatıştırılmaz cığlıklar mahallenin rahatını sahiden bozar. İş, bir mesele şeklini alır. Komşu ninelerden şikâyetler başlar. Çünkü kiminin Tekiri, kiminin tosunu, kiminin Sarmanı, Pamuk'u bizim Nazlı'ya abayı yakmış.

Karşımızda bir ihtiyar hanım vardı. Kediler damlarda gırtlata nağmesi salıvererek ortalığı birbirine katmaya başladı mı, o da hemen pencereden görünür şikâyete girer:

«Yandım a dostlar bu aznavur kedilerin ellerinden! Ne damlarda kiremit, ne de mahallede kafa beyin kaldı. Hep bu yaygaralar komşunun o Nazlı'sı için olmuyor mu? Kedi değil mi hay nerede varsa hepsi yerin dibine batsın. Tath uykuda iken gece yarıları pencerenin önünde acı acı bir haykırma oluyor. Yangın var sanarak sıcak döşegimden fırlıyorum. Bir de ne bakayım? Duvarın üs-

tünde aygır gibi bir kızgın kedi haykırmıyor mu? Mahalle bekçisinden daha anlayışlı tane tane bir şeyler söylüyor ama uyku sersemliğiyle anlayamıyorum ki. Gündüzü öyle, gecesi böyle. Kulaklarımız beş dakika dinç olmak için artık bu musibet kedilerin ellerinden nerelere kaçalım? Bir çiş kedim vardı Ebru, kızdı. Erkek kediler dışarıdan, içeriden acı acı, boğuk boğuk çirkin çirkin haykırmalar... artık bunlardan dâd bir feryat iki kaldım. Ebru'nun beline terlikle vurdum, nişadır içirdim, olmadı. Hallaç Hocanın kalp rahatlığı için bana verdiği kâğıdı suda ezip yutturdum, yine kâr etmedi. Mırnav da mırnav.. Hay ilâhi, seni mırnavlar götürsün kudurmuş kâfir... Kediler mutfak kapıma saldırdılar. Çürük bir evim var, başıma yıkacaklar. Siyme kokusundan bahçeye çıkılmıyor. O koca kafalı kızgınlar, kuyruklarını kaldırıp kaldırıp vücutlarını iki tarafa titreterek rastladıkları yerlere arkalarından ince fıskiye gibi salıveriyorlar. Aman, ne murdar, ne keskin kokusu var. Mutfak kazanı, leğeni, kıyma tahtasını, daha ne kadar ağır eşyam varsa dayadım, yığdım. Başa çıkmak ne mümkün!... kapıyı devirecekler. Artık canıma kâr etti. Bir gün Ebru'yu tutup: «Alınız, istediğiniz bu değil mi?» dedim, dışarı fırlattım, kurtuldum. Nazlı'nın sahipleri de böyle yapmalı ki mahalle biraz dinlensin. Ah, Rabbimin emrine karşı gelinir mi hiç? Öyle buyurmuş öyle olacak.»

İhtiyar Hanım böyle söylenirken bitişik komşu Adviye Hanım da pencereyi açar. Konuşma başlar:

Adviye Hanım — Komsucuğum, yine şikâyetin kedilerden mi?

İhtiyar Hanım: «Sorma Adviye... Evimi başıma yıkacaklar. Beş dakika rahat ve huzurum yok.

«— Ah hanım, kedi derdi kimin başında yok ki sende olmasın. Ahir zaman kedileri... Pek coştukları zaman ara sıra âdeta dile geliyorlar. Geçen günü pencereden payladım da bana karşılık verdi. Fena fena lakırdılar. Kendi akrabamdan duymadığım pis sözleri kedilerden işitiyorum. Açık açık öbür is-

miyle «kötü karı» demesin mi? Muhtarın dudağı yırık kuyruksuz kedisi. Akşam bizimkine anlattım inanmadı: «Evde kavga edecek kimse kalmadı, şimdi de kedilerle atışıyorsun, hiç kedi lakırdı söyler mi?» dedi.

«— A nasıl söylemez. Gelsin de bana sorsun. Geçen akşam bekçi o kubat diliyle yangını bir türlü anlatamadı da, acaba nerede diye merak edip söylenirken kedinin biri damdan tane tane «Doğancılar'da, Doğancılar'da» diye tekrar tekrar haykırmasın mı? Hay hikmetine kurban olduğum Rabbm, Aksaray'daki kedi Doğancılar'ı nereden biliyor? Ben insan iken bekçinin ağzından anlayamadığımı o nasıl anladı? Saraçın Hayriye kedisiyle kavga ederdi. Ben tahtaboştan dinler de gülerdim. Hiç kedi lakırdı anlar mı, derdim. Hayriye: «Gülme hanım, gülme... Allah kimsenin başına vermesin ...Benim kedi lakırdı anlar. İnsana kürek kürek pay verir. Ah, o edepsiz Tekir'dir» derdi. Meğerse sahi imiş. Senin Mestan nerede, hanım?

«— Kim bilir hangi cehennem dibinde. Hayırsız kedi, bana evlâdımdan hayır gelmedi de ondan hayır gelecek? Bu eve yanaştığı vakit el kadar sıska bir kedi idi. Akladım, pakladım, helâli hoş olmasın, baktım, büyüttüm. Başıma haydut kesildi. Bilirsin ki kaç yıldır mümeyzinkilerle dargınım. Benim yezit Mestan gider gider onların dişi kedisine ek dolaş olur. Kör olası, mahallede başka oynak kedi mi yok? Muhtarın Pamuk'unun nesi var?

«— A, ilâhi kardeş, kedi kısmı bir kere kızdıktan sonra dargınlık bilir mi hiç?

«— Her şeyi biliyor da dargınlığı niçin bilmiyor. Hanım, bu kedinin hali insana benzer. Hani bazı azgın hovardalar vardır, işte onlar gibidir. Bir hafta, on gün ortadan kayboluyor, bir gün yüz göz bere, tırmık içinde, öyle murdar öyle köpeklemiş bir halde gelir ki kokudan yanına varılmaz. Merhametim komaz, haline acır, karnını doyururum. Mangal altına kıvrılır, yatar. Yirmi dört saat ölü gibi uyur. Ertesi gün haydi yine fer-

tik... damdan dama uğurlar ola. A hanım, insanın evlâdı olsa bu çekilmez.»

Komşu hanım böyle uzun uzun kedisinden şikâyet ettikten sonra yine şu sözleri tekrar eder:

«— Rabbimin emrine karşı gelinir mi hiç? Öyle buyurmuş öyle olacak.»

Ben, komşumuz hanımın bu feylesofça olduğu kadar çaresiz görünen bu övüdüne uyarak Nazlı'mı tüyleri ürpermiş, gözleri büyümüş, ağızları köpürmüş bir alay haydudun arasına atamazdım, fakat iş de çabuk halledilmek zorunda idi. İlk yıllarda bir hayli olur mu olmaz mı devirleri geçirdikten sonra sonunda işin kolayını bulduk. Bahçedeki inleyenlerden en yakışıklı, en gürbüz bir delikanlıyı eve damat alarak bizim postal ile alt kata bir odaya kapamakla zorluk halloluyordu.

Nazlı, on iki yıl süren hayatı boyunca dünyaya otuz altı yavru getirdi. Bu otuz altıdan bir tanesi yalnız anaya benzedi, onun gibi tüylü ve güzel oldu. Ötekileri bayağı kedilerdi. Her yılki işimiz bu yavruları toraman bir çağa getirdikten sonra eşten dosttan uygun birer kapı bularak birer birer yerleştirmek olurdu.

Nazlı, pek avcı, hele farelerin barış tanımaz amansız bir düşmanı idi. Vücudunda hareket gücü bulunduğu son dakikalarına kadar onlarla savaşını kesmedi. Yavruları da bu yaratılışa tamamiyle mirasçı birer kahraman çıktıklarından kendilerini kapılandırığımız yerlerden bu halleri için teşekkürlere mazhar olurduk.

Sekiz dokuz yaşından sonra kedide evvelki vücut tazeliği kalmadı, tüyleri seyreldi, âdeta kalın, kaba kıl halini aldı. Gözlerinin tüylerle aynı olan rengine varıncaya kadar her tarafı soluyor, yıpranıyor, hayatının özsuğu çekiliyor, kuruyordu.

Kışın mangal altı, soba başındaki dinlemesini durmadan uzatır olmuştu. Bahar güneşine uzun zaman duygusuz kalan ihtiyar ağaçlar gibi, sevda mevsimlerinde geç uyanmaya baş-

ladı. Bahçelerden, damlardan gelen çağrı seslerini işittiği zaman uyuduğu köşeden ara sıra başını kaldırır, etrafı dikkatle dinler, onlara karşılık olarak hafifçe bir iki homurdandıktan sonra ufak şiltesi üzerine yine kıvrılarak yatar, bir köşede kalmayı, sessizliği, rahatı artık hava ve aşktan daha iyi olduğunu anlatırdı.

Son yıllarında cinsî münasebete rağbeti geç, ağır ve iştahsız denecek halde olurdu. Fakat tek tük cılız mılız yine doğururdu.

Son sevişme gayreti ile davrandığı, kendini isteyenlere karşı oynak tavırlar almaya uğraştığı zamanki haline bakardım: Zavallıda tamamıyla geçkin, fakat güzel bir kadının, güzelliğin kalıntısını, çıldırırçasına sevilerek geçirilmiş bir eski hayatın gururlarını bulurdum. Bir kadın için pek korkunç olan bu çökmüş güzelliğini duyurmamaya uğraşır onu yüreğim sızlayarak okşamak isterdim. Elim boynuna uzattığım zaman tüy ile örtülmüş deri ve kemikten başka sevecek bir şey bulamaz, ondan çok ben mahzun olurdu. Minnettar, ince bir hırıltı ile gözlerini süzerek bu okşanmaya kendini bırakır, okşayan elimi daha çok sürtünmek için sırtını kubbelendirirdi. Çünkü artık onu benden başka sevenler azalmıştı.

On ikinci yılında yani hayatın son yılında sevişme eseri gösteremedi, doğurma gücü kurumuştu. O yıl sıcak minderini hiç bırakmadı. Aşıklarının çağrılarına tamamıyla karşı tamamiye duygusuz kaldı. Yemek zamanlarında pek davranamaz oldu. İştahı da hayatı gibi günden güne sönüyordu.

O yıl Yakacık'a taşınacaktık. Yolun uzunluğundan dolayı yük arabaları kırdı geceleyeceklerdi. Nazlı'nın artık eski tahtaravanı olan yemek dolabında nakline sağlık durumu müsait değildi. Onun için içi yumuşak minderli, üstü örtülü geniş bir sepet hazırlandı. Bu şekilde, hayvan elde götürüldü. Onun hakkında âdeta aile arasında bir hastaya bakma dikkati

gösteriyorduk. Sahiden de, o bize karışmış, ailemizden bir kişi sırasına geçmiş gibiydi. Ne vakit ailece ehemmiyetli bir işin konuşulması için bir araya gelse o hayvan da gelir konuşma halkamızın içinde bir yer tutar, biz söylerken dinler, bizimle beraber uzun uzun düşünür gibi dururdu.

Mevsim nisandı. Nazlı, Yakacık'ın güneşinden pek hoşlandı. Evimizin önünde set üzerinde geniş bir çardak vardı. Göz alabildiğine kadar geniş, hoş bir görüş alanı. Bakış, Yakacık dağının eteğinden aşağı doğru serpilmiş, sayısız açık koyulu yeşil tarlaları, bağları, bahçeleri, kırları, bayırları, ovaları, yer yer ağaçlıkları, servileri atladıktan sonra bahar güneşinin yalızlı işlemeleriyle parlayan denizin içe ferahlık veren maviliğine kavuşur, ara sıra Bozburun, Marmara ufuklarına doğru beyaz bulutlarla tentenelenmiş, sayvanlamış yine lâcivert gülümşer bir gök bütün bu güzelliklerin üzerine çok büyük bir şemsiye gibi açılmış görünür.

Nazlı, sabah sütünü (çünkü midesi artık başka bir yiyecek kaldırmıyordu) içtikten sonra bu çardağın altına gelir, uzun saatlar kımıldamadan yatar, sonra biraz davranmaya uğraşan fersiz, dermansız, mahzun bakışını ufuklara diker, düşünür düşünür, düşünür.

Bu ihtiyar, bu hastalıklı kedinin, baharın ışıklar, renkler, neşeler saçan baharın bu gürlüğüne karşı o dikilmiş, o bitik bakışlarla ve öyle acı bir dalgınlık vaziyetiyle duruşu bana dokunurdu.

Sonra bu seyretmekten de yorulur. Besbelli yer değiştirmek, dayanılmaz bir tek düzenlik peyda eden hayatının o sıkıcı saatlarında bir değişiklik görmek için kalkar, ağır, dermansız, dinlene dinlene, sarsak sursak adımlarla eve girer. Küçük odadaki şiltesine uzanır.

Bir sabah, çardağın altında sütümü içtim. Güneş kırları, bahar nurlarına boğuyor. Uzaklardan kuzu melemeleri geliyor,

bağırın altındaki çayırdaki bir sürü kaz coşkun neşelerinden o ağır vücutlarını havalandırmak isteyerek kanatları açık, yarı uçuşla koşuyorlar. Cıvcıvlerinin ortasında gurklayan bir kuşla etrafına rahatsız bakışlar fırlatarak ufak bir tehlike hissettiği zaman kanatlarının altına topladığı ailesinin bağın kenarında, çalıların arasında dolaştırıyor. Seherde, Zühreye karşı dem çeken bülbüllerden biri kuyu başındaki bir meşe ağacında hâlâ ötmekle uğraşıyor. Üst tarafımızdaki ormancık-tan, aşağıdaki top ağaçlardan, mezarlık korusundan birçokları buna cevap veriyorlar.

Güzelliğe dalmış bir halde etrafı dinler ve seyrederken karşıdan Nazlı göründü. Çardağın altına geliyor, fakat yarı belinden aşağısını sürükler gibi âdeta yalpalayarak zorlukla yürüyordu. Geldi, geldi, hastalıklı, acıklı karşıma oturdu, O da sütünü yeni içmiş, lâkin dermansızlıktan dudaklarının etrafını yalayıp temizleyememişti.

Tabiatın bu inşirah ve feizlerinden kuvvet, yenilenmek diler gibi, hayatın bu aman vermez sırlarından acınma ister gibi ağır, dikik ve yardım dileyen bakışını bana dikti.

O yorgun, derin bakışıyla sanki:

«Bilirsin ki ben böyle değildim, neşeli oyunlarım, taklalarım, şaklabanlıklarım ev halkını saatlarca eğlendirirdim. Bunun bir çaresi yok mu? Bana gençliğimi, sağlığımı, neşeliliğimi yine veremez misiniz?» demek istiyordu.

Okşamak için elimi uzattım. Parmaklarımın arasında demek demet tüyler kaldı. Birbirimize acı acı bakiştık. Sonunda dedim ki: «Vah kadını ne oldu sana böyle?... haniya o aşklar, cilveler, sesler, neşeler, yavrular?»

O bu sorduklarımdan hiç bir zey anlamayarak hâlâ yaşamak için yalvaran zavallı bir hal diliyle: «Kurtar... kurtar... beni kurtar...» der gibi yardım dileyen tavrıyla karşımda bekliyordu.

Beni de derin bir umutsuzluk aldı. Gözlerimi yağı bitip de sönmeyen uğraşan bir kandilin cansız, sönük, sonuncu can

çekişen alevine benzeyen yarı ölü bakışlarına dikerek cevap verdim: «O dertli, ölmüş bakışınla benden yardım dilemeye uğraşma. Dilediğini yerine getirmek olacak şey değildir. Ben, anamı, babamı, kardeşlerimi, en sevgililerimi kurtaramadım... Zavallı kediciğim, bu sonuncu çukur başında en büyük kuvvetler çaresizlik içinde kalır. Düşme nöbeti gelince ruh sahiplerinin en gürültüsü'ü bile boyunlarını eğmiş ve hiç bir ses çıkarmadan bu karanlığa inip örtülürler. İşte orası insanların sanki rahatlarını bozmak için aralarında yoktan meydana getirdikleri farkların, bütün nüfuzların, haşmetlerin, azametlerin söndüğü bir eşitlik noktasıdır. Hazine, Lokmanlar, burada çaresiz kalır. Şah da, kral da bir kedi gibi ölür. Senin şimdi yaklaşmakta olduğunu hissederek titrediğin ölüm denilen bu bilinmeze karşı insanlığın en büyük düşünürleri, filozofları da aynı korku ile titrerler. Onun ne olduğunu onlar da senden çok bilmezler, bu hususta bilgisizlikte senden hiç bir farkları yoktur. Hayata gelmek ölmek midir? ölmek, dirilmek midir? bu bilinmiyor. Bu sürekli değişimin olumlu olumsuz taraflarında bulunanlardan hangileri daha kârlıdır. Sen insandan aşağı bir akıl derecesinde bir hayvan geldiğin için daha kara bahtlı veya bah-tiyar oldun? Belki daha mutlu yaşadın. Çünkü felsefe, bilim ve fen safsatasına hiç girmedin. Senden zeki, senden başarılı olanları kıskanmak için yüreğin hiç cızırdamadı. Bunları aşağılatmak, bayağılaştırmak, hakir görmek için kelime aramak, iftira bulmak, öfkesiyle beynini hiç zorlamadın. Bilgice senden çok aşağılık kimselerin ilim ve ahlâk namına koflukta mutalla ve menfaat, taraf tutarlıkla bulaşık hezeyan dolu hikmetlerinin bol bol geçerliğine şahit olmadın. Sen ilim ve fen yolunda küstahça çekişmelere ve iddialara kalkanların gülünç bilgiçe sözlerine kulak verecek bir kafada değil iken yine ölüm denilen o kara bilinmezlikten korkar görünüyorsun. Bunun için mahzun olma. Bu can acısı, bu geçit hepimiz için birdir. Bu işte ben de senin kadar avutulmaya muhtacım. İnsan doğaydın varlığını yıprandırarak, çiğneyerek geçen yılların ağırlığını,

sefalteini yine böyle çekecektir. Bazı okullara girmiş okumuş insanların atlaslar, dibalar, sırmalar giyerek, mumlar yakarak ölülerini ilâhilerle çukur başına kadar uğurladıklarına bakıp da aldanma... Bu alaylar ölümün aslını zerre kadar değiştirmez. Bu alaylar ölüleri ululuk vermekten daha çok, dirileri aldatmak ve soymak içindir. Hayvanlığınız, kimi insanlar gibi ölümü bile bir çıkar yolu yapacak kişileriz olmamasından dolayı tebrike sayandır. Ölüler, dirilerin ellerinden ancak o çukurda kurtulurlar, belki kurtulamazlar, çünkü ölüler adına müzevirlik etmekle geçinen diriler çoktur. Sen de kendi hayatına mahsus olan bütün devrelerini yaşadın. Sen de sevdin, fakat aşk hastalığını kitaplarda arayarak denediklerinle karıştırarak cinsinin erkeklerin'n başlarını ateşe yakmadın. Kimsenin oğluna, kocasına nameler, şiirler yazmadın. Kendin varmak için kimseyi kocasından boşatmadın, aileler söndürmedin. Hiç bir erkeği baştan çıkarmaya yeltenmeden yalnız neslini sürdürmek için çalıştın. Eğer, yaşama, bir bulaşık illet ise sende etrafa bulaşarak otuz altı yavru meydana geldi. Kadınlığın asıl vazifesine gösterdiğin bu gayret, bu otuz altı çocuk kanunsuz evlâtlarını düşürüp öldürerek ah'lâka hizmet için otuz altı roman yazan Avrupa ediplerini utandırır yeridir. Sen yalnız zürriyetine verimli oldun, yaratılış vazifene uydun. Hiç bir erkeğin nikâhlısı değildin. Kimsenin nikâh hakkını âşıklarına çiğnetemedin. Yapmacık yaşamadın, normal bir hayat sürdün. Bahtıyarlığı hep zamanın dışında ve koştukça insandan kaçan uydurma bir gelecekte görerek bulduğun nimetlerin tadını, bu olmayacak şeyi yakalar gibi boşuna uğraşmakla kaçırmadın. Yalan, ikiyüzlülük nedir bilmedin. Hiç bir kişinin müzevirliğine alet olmadın. Sana kimse: «Şöyle yap sevaptır, böyle yapma günahtır» demedi. Hiç bir şeyde cennet ümidi ve cehennem korkusuyla davranmadın. Her yaptığını tabii ihtiyacın gösterdi. Yaratılışın kanunlarına göre yaşadın. Sen benim gözümde gerçek saadeti, tabiatı değiştirmede arayan en sözü geçer fakat en şaşkın filozaflardan ve kaşlarını gözle-

rini, yanaklarını boyamak fennindeki ustalıkları kadar renkli, ateş sağan cümleler yazmak iktidarındaki edebiyatçılardan daha vazife bilir, daha başarılı, daha edepli, daha saygıya değer-sin. Ölürsen de gam yeme... Sen düzme insan kanunlarıyla yaşıyarak tabiatten ayrılmadın. Ahrette verecek hiç bir hesap ve sual cevabın yoktur. Bundan dolayı çoğumuzun hasedini uyandırırıyorsun. Sen yattıkça otuz altı gayretli çocuğun kedi soyunu yeryüzünde yayarak sayılamayacak kadar çoğaltacaklardır. Bahtiyar kadın uyu.. Böylece iyiliklerinin sayılmasıyla kadınlara fazilet örneği olarak hal tercümesi var olan bir kedinin benzeri çok az bulunur. Pek çok fazilet ehlinin hal tercümeleri bir hatır sahibinin himmetli kalemıyla kendi cinsinin faydalanmaları ve ibret almaları için gözlerinin önüne konulmadan unutup gitme karanlığına gömülü kalmıştır.»

Böyle söylendim. Nazlı, karşımda dinler gibi durdu. Sonunda ikimiz de yorulduk. Hayvanı rahatına bıraktım. Güneşe uzandı.

Kedi ile olan bu hasbıhal meğerse son konuşmamız imiş. Bir iki gün geçti. Artık onu bahçede çardak altında görmüyor, ne olduğunu sormaya da korkuyordum.

Onun sofrası, mutfağın giriş yeri olan aralıkta durur idi. Gelip geçerken yan gözle bakıyordum. Kırmızı basmadan küçük bir örtü üzerinde kenarı mavi tirfilli tabak, yeşil çanak her vakitki gibi hep yerli yerinde duruyordu. Sofranın bu varlığı kendinin yaşamakta olduğuna alâmeti.

Bir gün Nazlı'nın bahçe kapısı arkasındaki küçük odasına girmeye cesaret ettim. Zavallı hayvan duvar kenarında alacandan ufak şiltesi üzerinde yatıyordu. Üstüne yorgan olarak mor yünlü bir omuz atkısı örtülmüştü. Örtüyü biraz açtım. Ben görmeyeli daha zayıflamış, pek lagar beyg'irlerde olduğu gibi iki tarafından kalça kemikleri dışarı fırlamıştı. Beni görmedi, he-

men hissiz bir dalgınlıkla yatıyordu. Benimle beraber içeriye giren kadına sordum:

— Ne yiyor?

— Hiç... Süt bile içemiyor, cevabını aldım.

Aralık duran gözleri artık bu yaşayış âleminin hiç bir şeyle uğraşmayarak bizlerce görülemeyen bir boşluğa dönmüş gibiydi. Yakında duracak olan organik çalışmadaki ağırlaşmadan dolayı hayvanda kokuşma başlangıcı zannedilecek fakat daha hafif bir koku vardı. Bu dereceye gelmiş insan hastaları da görmüş olduğumdan etkilenmiş olduğum halde iken, içeriye başörtüsü ile Emine Hanım girdi. Bizde misafir olarak bulunan Anadolulu bir kadın. Çok sofu ve namazında niyazında olduğundan başından namaz bezi, elinden tespihi eksik olmazdı.

Bu can çekişen hayvana o da benimle beraber ümitsizce baktıktan sonra iki elini havaya kaldırarak:

— İki gözüm Tanrım, bu bir kedi ne günahı olabilir ki kaç gündür çektiriyorsun? İnsan gibi inim inim iniyor, yürek dayanmıyor, ey azametine, hikmetine kurban olduğum Rab-bim, emanetini al artık... zavallıya çektirme, duasında bulundu.

O günü İstanbul'a indim. Akşam saat alaturka ona doğru Yakacık'a eve geldiğimde setin üstündeki kanepeye oturdum. Baharın güzelliğini kuş bakışı denecek bir bakış kavrayışı ile seyretmekte iken kulağıma yanık yanık bir dua okuma sadası geldi. Başımı çevirip dinledim. Emine Hanım hüzan makamından gürül gürül Kur'an okuyordu.

Dikkat ettim. Evin alt katı silinmiş, bütün pencereler açılmış, her tarafa adaçayı tütsüsü verilmiş, hemen anladım. Zavallı Nazlı kalıbı dinlendirmiş.

Çok geçmedi, Emine Hanım yanıma gelerek dedi ki:

— Beyefendi, Allah size ömürler versin, kedi öldü. O suçsuz bir hayvan iken kaç gündür can veremedi, neler çekti. Ne

ise zavallı nöbetini savdı, kurtuldu. Ah... ah... biz günahkârlar ne yapacağız? Cenabıhak cümlemin imanını yoldaş ede mevtimizi kolaylaştıra...

— Âmin...

— Bilseniz onu bir güzel kaldırdık ki...

— Nasıl?

— Bağcıyı çağırdık. Ta bağın öbür ucuna armut ağacının altına derin bir çukur kazdırttık. Nazlı'yı kolanyalı temiz bezlere sardık. Biz, evdekiler hep toplandık, birkaç da köylü komşu kadın geldi, cesedi götürdük. Üzerine bir iki taş koyduk. Sanki aileden biri ölmüş gibi ağladık. Benimde memlekette ölmüşlerim, gelmişlerim geçmişlerim, anam babam, kardeşlerim hep aklıma geldi. Bu akşam pazartesi gecesi, bütün müslümanların ruhlarına okudum, gönderdim. Rabbim kabul eyleye.

O akşam bütün evdeki kadınların gözleri birer kırmızı hal-ka ile halelendi.

Ertesi sabah bağın öbür ucuna Nazlı'nın gömüldüğü yere kadar gittim. Kedim koca bir taşın altında uyuyor. Bir sade, garip mezarın bekçisi armut ağacının rüzgârdan oynayan sık yaprakları arasında geçen güneşin ışık kırıntıları yaldızlı kelebekler gibi oraya buraya uçuşuyorlardı.

Etraftan bülbüller yeşil bahar neşesinden bu ölüye mer-siye okuyorlardı. Bu güzel bestelerin sözleri ne idi,

Hazreti Süleyman gibi, hayvanların dilini bilmem. Fakat bana öyle geldi ki, şöyle diyorlardı:

«Bir kedinin, bir filozofun bir cihangirin, bir cihanın kay-boluşu aynı yaratılış kanuna bağlıdır.»

Heybeliada, 14 Şubat 1912 (2 Şubat 1328)

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPINAR

Doğumunun 100. yıldönümünde,
bugünün diliyle seri halinde yeni-
den yayınlamaya başladığımız ro-
manlarından ilk çıkan kitaplar
şunlardır:

NİMETŞİNAS	6 Lira	ŞIK	4 »
ŞİPSEVDİ	12,5 »	CAN PAZARI	10 »
METRES	10 »	TUTUŞMUŞ GÖNÜLLER	8 »
GULYABANI	5 »	SON ARZU	6 »
KUYRUKLU YILDIZ AL-		KOKOTLAR MEKTEBİ	8 »
TINDA BİR EVLENME	5 »	HAZAN BÜLBÜLÜ . . .	5 »
BEN DELİ MİYİM? . . .	10 »	EŞKIYA İNİNDE . . .	8 »
İFFET	4 »	İNSANLAR MAYMUN	
KADINLAR VAİZİ	2,5 »	MUYDU?	10 »
MÜREBBİYE	6 »	HAKKA SİĞİNDİK . . .	4 »
İKİ HÖDÜĞÜN SEYAHATI	2,5 »	KADIN ERKEKLEŞİNCE	2,5 »
CEHENNEMLİK	10 »	TORAMAN	5 »
EFŞUNCU BABA	4 »	UTANMAZ ADAM . . .	10 »
MEZARINDAN KALKAN		MUHABBET TILSIMI . .	6 »
ŞEHİT	6 »	DELİ FİLOZOF	10 »
ACI GÜLÜŞ	10 »	HAYATTAN SAYFALAR	4 »
CADI	6 »	ŞEYTAN İŞİ	4 »
TESADÜF	8 »	DİRİLEN İSKELET . . .	10 »
BİLLÜR KALP	10 Lira	GÖNÜL TİCARETİ . . .	5 »

Diğer kitaplar hazırlanıyor.